

63-๗๗

ประวัติ
มหาดไทยส่วนภูมิภาค
จังหวัดสมุทรปราการ

58-๗๗
สมุทรปราการ

กระทรวงมหาดไทย

พุทธศักราช 2526

ประวัติ
มหาดไทยส่วนภูมิภาค
จังหวัดสมุทรปราการ

เลขทะเบียน 029046
จ ๑๕๖.๖
เลขหมู่ ๕๖๑๗
วัน เดือน ปี 25๓๑
๕-๕

กระทรวงมหาดไทย

พุทธศักราช 2526

หนังสือห้องสมุดเป็นสมบัติของ
ส่วนกลาง โปรดช่วยกันรักษา และ
นำส่งคืนเพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน

ประวัติและความหมายของดวงตราประจำจังหวัดสมุทรปราการ

ดวงตราประจำจังหวัดสมุทรปราการเป็นรูปพระสมุทรเจดีย์ ซึ่งเป็นปูชนียสถานทางพุทธศาสนาของชาวเมืองนี้ ภายในเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุและพระธรรมปิฎก เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้สักการะกราบไหว้ องค์พระเจดีย์ลงมือสร้างในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ภายหลังได้สร้างป้อมปืนป้องกันการรุกรานทางน้ำแล้ว 6 ป้อม โดยทรงเห็นว่าที่ท้ายป้อมสี่เสอสมุทรเม็เกาะอยู่เกาะหนึ่ง จึงทรงดำริจะสร้างสถูปขึ้นไว้ โดยโปรดเกล้าให้ทำหินและอิฐมาถมเกาะนั้นไว้ให้มั่นคง พอขึ้นรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ องค์พระสมุทรเจดีย์จึงสร้างเสร็จตามกระแสพระราชดำหริ

สารบัญ

หน้า

คำนำ

ก

บทที่ ๑ บทนำ

ก. สภาพโดยทั่วไปของจังหวัดสมุทรปราการในปัจจุบัน

๑

๑. สภาพทางภูมิศาสตร์

๑

๒. การปกครอง

๑

๓. สภาพทางเศรษฐกิจ

๓

๔. สภาพทางสังคม

๔

ข. ภูมิศาสตร์ของจังหวัดสมุทรปราการ

๗

๑. ที่ตั้ง

๗

๒. พรมแดน

๗

๓. สภาพพื้นที่

๗

๔. ประชากร

๗

๕. ทรัพยากร

๑๑

๖. การอุตสาหกรรม

๑๑

บทที่ ๒ ประวัติความเป็นมา

ก. ประวัติความเป็นมาและเหตุการณ์สำคัญ

๑๑

๑. สมัยก่อนกรุงศรีอยุธยา

๑๑

๒. สมัยกรุงศรีอยุธยา

๑๑

๓. สมัยกรุงธนบุรี

๑๖

๔. สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

๑๖

การจัดรูปการปกครองเมืองตามระบอบมณฑลเทศาภิบาล

๒๒

การจัดรูปการปกครองในสมัยปัจจุบัน

๒๔

ข. ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาคอำเภอ

๒๕

๑. อำเภอเมืองสมุทรปราการ

๒๖

๒. อำเภอพระประแดง

๒๘

๓. อำเภอบางพลี

๓๒

๔. อำเภอบางบ่อ

๓๔

บทที่ ๓ สถานที่ และสิ่งก่อสร้างที่สำคัญ

๑. พระสมุทรเจดีย์

๓๘

๒. วัดกลางวรวิหาร

๓๙

๓. วัดโปรดกศเชษฐาราม

๔๑

๔. วัดไพชยนต์พลเสพราชวรวิหาร

๔๔

๕. ศาลากลางจังหวัดสมุทรปราการ	๔๖
บทที่ ๔ บุคคลสำคัญของจังหวัด	
ก. ประวัติบุคคลสำคัญ	๔๗
๑. หลวงพ่อปาน	๔๗
๒. นายคล้าย พงษ์เวช	๔๗
ข. ทำเนียบรายนามผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด ปลัดจังหวัด และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสมุทรปราการ	๕๑
๑. ทำเนียบรายนามผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรปราการ	๕๑
๒. ทำเนียบรายนามรองผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรปราการ	๕๒
๓. ทำเนียบรายนามปลัดจังหวัดสมุทรปราการ	๕๒
๔. ทำเนียบรายนามสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสมุทรปราการ	๕๓
บทที่ ๕ บทสรุป	๕๔
ภาคผนวก	๕๖

คำนำ

เนื่องจากกระทรวงมหาดไทยได้สั่งการให้จังหวัดต่าง ๆ จัดทำหนังสือประวัติ
มหาดไทยส่วนภูมิภาคของแต่ละจังหวัดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบันทึกบทบาทหน้าที่ที่
ของกระทรวงมหาดไทยในการบริหารราชการแผ่นดิน และการดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ที่
เกี่ยวกับการปกครองตั้งแต่อดีต ตลอดจนเหตุการณ์ เอกสารสำคัญ ประวัติความเป็นมาของ
ภูมิประเทศ สถานที่ ประวัติบุคคลผู้ทำคุณประโยชน์แก่บ้านเมือง ซึ่งเป็นสิ่งควรรู้ ควรศึกษา
และควรรวบรวมขึ้นไว้

จังหวัดจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำหนังสือประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค
จังหวัดสมุทรปราการขึ้น เพื่อรวบรวมเรื่องราว และเหตุการณ์ที่สำคัญๆ ทางประวัติศาสตร์ของ
จังหวัดไว้ โดยมุ่งหวังที่จะให้หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่มีประโยชน์ และมีคุณค่าทางวิชาการ
อย่างแท้จริง โดยเฉพาะจังหวัดสมุทรปราการซึ่งเป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์ ความเป็นมาที่
เก่าแก่และน่าภาคภูมิใจของชาวจังหวัดสมุทรปราการในฐานะที่เป็นเมืองหน้าด่าน ที่สำคัญยิ่ง-
สำหรับป้องกันอิทธิพลศัตรูที่จะยกทัพเข้ามารุกรานประเทศชาติทางทะเลในอดีตกาล

ความสำเร็จในการจัดทำหนังสือเล่มนี้ เนื่องมาจากความอุตสาหะของคณะกรรมการจัดทำ และความร่วมมือร่วมใจของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยใช้งบประมาณ
ในการจัดพิมพ์จากองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งจังหวัดขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วน
เกี่ยวข้องไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย แมว่าหนังสือประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดสมุทรปราการ -
เล่มนี้จะยังขาดความสมบูรณ์ไปบ้าง แต่ก็หวังว่าหนังสือเล่มนี้คงจะเป็นประโยชน์ ในด้านการ
ศึกษาค้นคว้าทางวิชาการตามสมควร .

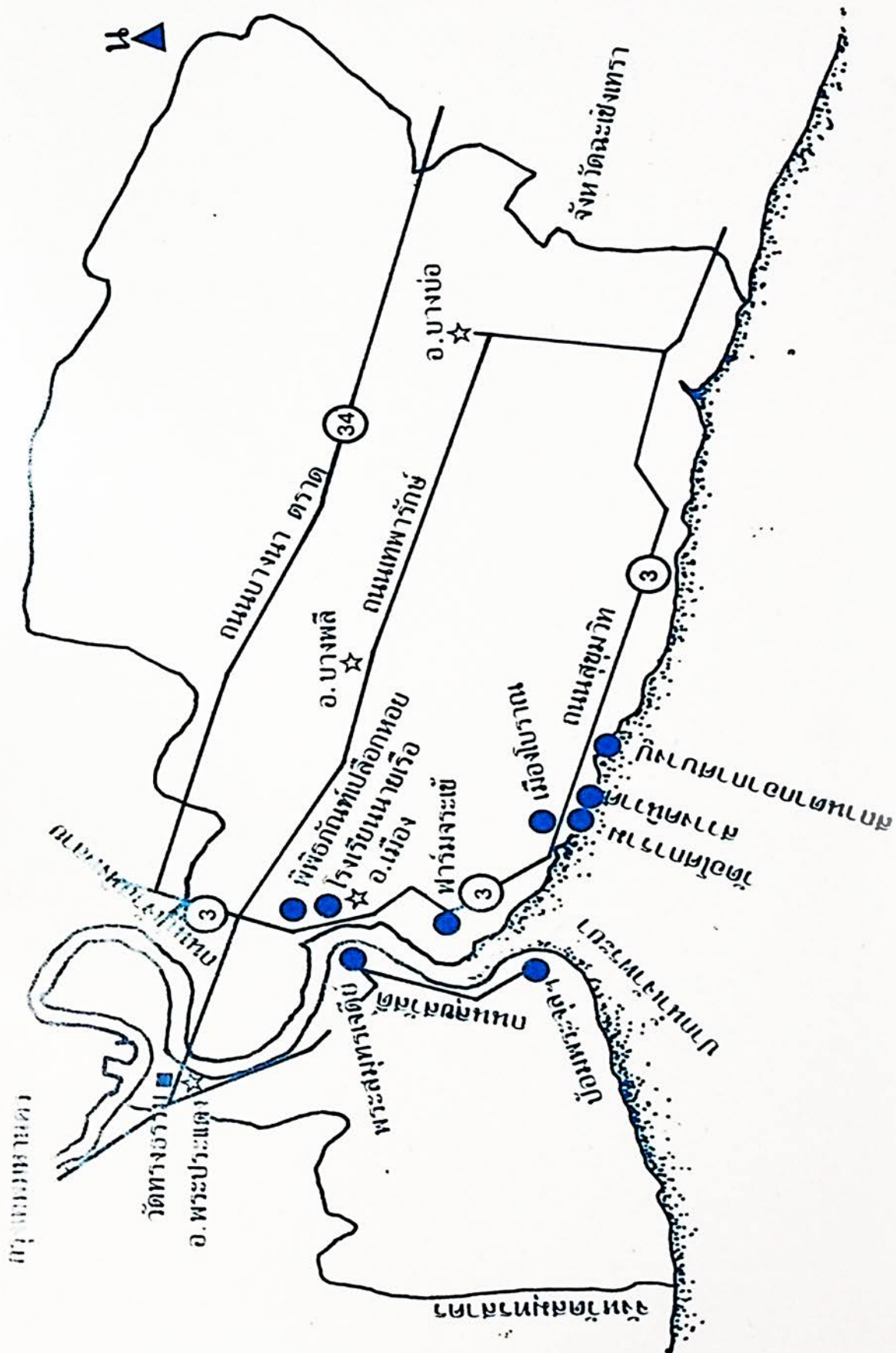

(นายสายสิทธิ์ พรแก้ว)
ผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรปราการ

บริเวณ แผนที่จังหวัดสมุทรปราการ

แผนที่จังหวัดสมุทรปราการ

บทที่ ๑

บทนำ

จังหวัดสมุทรปราการ เป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาเก่าแก่ ซึ่งสามารถสืบย้อนหลังไปได้ยาวนานหลายร้อยปี ในการจัดทำหนังสือประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค จังหวัดสมุทรปราการนี้ จังหวัดสมุทรปราการได้ให้ชื่อหนังสือว่า “หนังสือประวัติการปกครองจังหวัดสมุทรปราการ” โดยที่พิจารณาเห็นว่า การปกครองหัวเมืองย่อมรวมถึงการบริหารงานแทนรัฐบาลกลางทุกแผนกการ มิใช่แต่เฉพาะแผนกการที่สังกัดกระทรวงมหาดไทยเท่านั้นดังนั้น จึงได้เน้นหนักเกี่ยวกับประวัติด้านการปกครองของจังหวัดรวมตลอดถึงประวัติของอำเภอต่าง ๆ ที่ขึ้นอยู่กับจังหวัดสมุทรปราการ ประวัตินุคคลสำคัญ เหตุการณ์สำคัญในด้านการปกครอง

ในบทที่ ๑ ซึ่งเป็นบทนำ จะได้กล่าวถึงสภาพทั่วไปของจังหวัดสมุทรปราการในปัจจุบัน เพื่อให้ทราบถึงอาณาเขตของจังหวัด สภาพทางภูมิรัฐศาสตร์ การปกครองเศรษฐกิจสังคม ของจังหวัด

ก. สภาพทั่วไปของจังหวัดสมุทรปราการในปัจจุบัน

๑. สภาพทางภูมิศาสตร์

๑.๑ ที่ตั้ง

จังหวัดสมุทรปราการตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทย อยู่ปลายสุดของแม่น้ำเจ้าพระยา หรือทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของกรุงเทพมหานคร มีระยะทางห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ ๒๕ กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ จดเขตราชอาณาจักรบูรณะและเขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร

ทิศใต้ จดอ่าวไทย

ทิศตะวันออก จดอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา

ทิศตะวันตก จดเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร และอำเภอเมืองสมุทรสาคร

๑.๒ ขนาด

จังหวัดสมุทรปราการ มีเนื้อที่ประมาณ ๘๙๐.๒๘ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๕๖๗,๑๓๖.๙๒

ไร่

๑.๓ ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดสมุทรปราการ มีลักษณะภูมิประเทศทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม เต็มไปด้วยลำคลอง ไม่มีภูเขา บริเวณที่ราบแบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งสองฝั่งเป็นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การทำนา ทำสวน บริเวณตอนใต้ใกล้ชายทะเลน้ำท่วมถึงและน้ำเค็มจัดในฤดูแล้งโดยมากเป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำป่าจาก ป่าฝืน และบริเวณที่ราบกว้างใหญ่ทางเหนือและทางตะวันออก เหมาะแก่การเพาะปลูก

๒. การปกครอง

จังหวัดสมุทรปราการ แบ่งการปกครองส่วนภูมิภาคออกเป็น ๔ อำเภอ ๔๔ ตำบล ๔๖๕ หมู่บ้าน

ชื่อ

๑. อำเภอเมืองสมุทรปราการ

มี ๑๔ ตำบล ๙๐ หมู่บ้าน

- ๒. อำเภอพระประแดง
- ๓. อำเภอบางพลี
- ๔. อำเภอบางบ่อ

มี ๑๓ ตำบล ๑๗๓ หมู่บ้าน
 มี ๙ ตำบล ๑๓๐ หมู่บ้าน
 มี ๘ ตำบล ๗๒ หมู่บ้าน

การปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย

- ก. องค์การบริหารส่วนจังหวัด
- ข. เทศบาลเมือง ๒ เทศบาล คือ

- ๑. เทศบาลเมืองสมุทรปราการ
- ๒. เทศบาลเมืองพระประแดง

ค. สุขาภิบาล ๗ สุขาภิบาล คือ

- ๑. สุขาภิบาลสำโรงเหนือ
- ๒. สุขาภิบาลบางปู
- ๓. สุขาภิบาลพระประแดง
- ๔. สุขาภิบาลบางพลี
- ๕. สุขาภิบาลบางบ่อ
- ๖. สุขาภิบาลคลองด่าน
- ๗. สุขาภิบาลคลองสวน

อยู่ในเขตท้องที่อำเภอเมืองสมุทรปราการ
 อยู่ในเขตท้องที่อำเภอเมืองสมุทรปราการ
 อยู่ในเขตท้องที่อำเภอพระประแดง
 อยู่ในเขตท้องที่อำเภอบางพลี
 อยู่ในเขตท้องที่อำเภอบางบ่อ
 อยู่ในเขตท้องที่อำเภอบางบ่อ
 อยู่ในเขตท้องที่อำเภอบางบ่อ

ง. สภาตำบล ๓๓ สภาตำบล

๑. อำเภอเมืองสมุทรปราการ มี ๑๐ สภาตำบล

- ๑.๑ สภาตำบลนาเกลือ
- ๑.๒ สภาตำบลแพรกษา
- ๑.๓ สภาตำบลแหลมฟ้าผ่า
- ๑.๔ สภาตำบลบ้านคลองสวน
- ๑.๕ สภาตำบลบางเมือง
- ๑.๖ สภาตำบลสำโรงเหนือ
- ๑.๗ สภาตำบลบางด้วน
- ๑.๘ สภาตำบลในคลองบางปลากด
- ๑.๙ สภาตำบลปากคลองบางปลากด
- ๑.๑๐ สภาตำบลบางโปรง

๒. อำเภอพระประแดง มี ๖ สภาตำบล

- ๒.๑ สภาตำบลบางยอ
- ๒.๒ สภาตำบลบางน้ำผึ้ง
- ๒.๓ สภาตำบลบางกอบัว
- ๒.๔ สภาตำบลบางกะเจ้า
- ๒.๕ สภาตำบลทรงคนอง
- ๒.๖ สภาตำบลบางกระสอบ

๓. อำเภอบางพลี มี ๙ สภาตำบล
- ๓.๑ สภาตำบลบางเสาธง
 - ๓.๒ สภาตำบลบางพลีใหญ่
 - ๓.๓ สภาตำบลบางโฉลง
 - ๓.๔ สภาตำบลราชาเทวะ
 - ๓.๕ สภาตำบลบางปลา
 - ๓.๖ สภาตำบลหนองปรือ
 - ๓.๗ สภาตำบลคีรีชะจรเข้ใหญ่
 - ๓.๘ สภาตำบลคีรีชะจรเข้เล็ก
 - ๓.๙ สภาตำบลบางแก้ว
๔. อำเภอบางบ่อ มี ๘ สภาตำบล
- ๔.๑ สภาตำบลบางบ่อ
 - ๔.๒ สภาตำบลคลองด่าน
 - ๔.๓ สภาตำบลบ้านระกาศ
 - ๔.๔ สภาตำบลบางพลีน้อย
 - ๔.๕ สภาตำบลเปร็ง
 - ๔.๖ สภาตำบลบางเพรียง
 - ๔.๗ สภาตำบลนิยมยาดรา
 - ๔.๘ สภาตำบลคลองสวน

๓ สภาพทางเศรษฐกิจ

ปัจจุบัน จังหวัดสมุทรปราการ มีโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่เด่นชัด ในด้านอุตสาหกรรม อันจะเห็นได้จากการผลิตสาขาอุตสาหกรรมมีสูงถึง ๑๗,๗๔๑.๐ ล้านบาท รองลงมาได้แก่สาขาการค้าส่งและค้าปลีก ๗,๔๙๓.๑ ล้านบาท และ สาขาเกษตรกรรม ๑,๙๑๙.๔ ล้านบาท เมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ในภาคเดียวกัน จังหวัดสมุทรปราการมีผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดสูงที่สุดคือ ๓๑,๐๐๙.๙ ล้านบาท

โครงสร้างการผลิตของจังหวัดสมุทรปราการ ๒๕๒๓ (หน่วย : ล้านบาท)

สาขาการผลิต	๒๕๒๓
เกษตรกรรม	๑,๙๑๙.๔
เหมืองแร่และย่อยหิน	๗๔.๘
อุตสาหกรรม	๑๗,๗๔๑.๐
การก่อสร้าง	๓๖๒.๕
การไฟฟ้าและการประปา	๑,๖๒๐.๘
การคมนาคมและขนส่ง	๒๐๐.๐

การค้าส่งและค้าปลีก	๗,๔๙๓.๑
การธนาคาร ประกันภัย และอสังหาริมทรัพย์ ที่อยู่อาศัย	๔๑๙.๒
การบริหารและป้องกันประเทศ	๖๖.๗
การบริการ	๑๔๖.๓
	๙๖๖.๑
ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด	๓๑,๐๐๙.๙

หมายเหตุ: จากหนังสือผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด ฉบับปี ๒๕๒๓ กองบัญชีประชาชาติ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

จากสถิติรายได้รายจ่าย เงินฝากธนาคารและเงินหมุน ของสำนักงานคลังจังหวัดในช่วงตุลาคม ๒๕

- เมษายน ๒๕๒๕ มีเงินหมุนเวียนทั้งจังหวัด ๗,๓๒๙.๘๖ ล้านบาท

จำนวนธนาคารที่นำเงินส่งผ่านสำนักงานคลังจังหวัด มี ๑๔ แห่ง คือ

- ธนาคารกรุงไทย ๓ สาขา
- ธนาคารกรุงเทพ ๑ สาขา
- ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ๑ สาขา
- ธนาคารกสิกรไทย ๓ สาขา
- ธนาคารทหารไทย ๑ สาขา
- ธนาคารมหานคร ๑ สาขา
- สหธนาคาร ๑ สาขา
- ธนาคารเอเชียทรัสต์ ๑ สาขา
- ธนาคารออมสิน ๑ สาขา

นอกจากนี้ยังมีธนาคารอีกบางสาขา ที่ไม่นำเงินส่งผ่านสำนักงานคลังจังหวัด แต่นำส่งไปยังธนาคารแห่งประเทศไทยโดยตรง ทั้งนี้ เนื่องจากการติดต่อกับส่วนกลางเป็นไปด้วยความสะดวก

๔. สภาพทางสังคม

๔.๑ การศึกษา

จังหวัดสมุทรปราการ ได้จัดการศึกษา ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพสูง (ปวส.) ส่วนการศึกษาระดับอุดมศึกษามีเปิดสอนในวิทยาลัยของเอกชนในจังหวัด มีจำนวนโรงเรียน ครู และนักเรียน ดังต่อไปนี้

(สถิติ ปีการศึกษา ๒๕๒๔)

ตารางแสดงจำนวนโรงเรียน ครู และนักเรียน (แยกตามระดับการศึกษาและสังกัด)

ต้นสังกัด	ระดับ	จำนวนโรงเรียน	จำนวนครู (คน)	จำนวนนักเรียน (คน)
-----------	-------	---------------	------------------	-----------------------

สำนักงานการ ประถมศึกษาฯ	อนุบาล + ประถม	- ๑๔๗	- ๓,๐๔๕	- ๕๙,๔๘๒
กรมสามัญศึกษา	มัธยม	๑๕	๑,๐๐๔	๑๘,๙๙๐
กรมอาชีวศึกษา	(รร.สารพัดช่างฯ)	๑	๒๐	๖๕๐
	วิทยาลัยเทคนิค	๑	๑๔๓	๒,๖๘๐
สำนักงานคณะ กรรมการการศึกษา เอกชน	อนุบาล	๑๗	๒๖๑	๗,๐๒๕
	ประถม	๒๗	๗๕๗	๒๑,๙๒๘
	มัธยม	๑๔	๒๑๑	๓,๘๓๙
	อาชีวฯ	๓	๙๐	๒,๔๒๗
	รวม	๖๑	๑,๓๑๙	๓๕,๒๑๙
เทศบาล	ประถม	๘	๒๓๔	๓,๑๓๓

๔.๒ การศาสนา

ราษฎรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ รองลงมาได้แก่ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ จากสถิติการ
ศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ปีการศึกษา ๒๕๒๔

- วัดพุทธศาสนา	จำนวน	๑๑๔	วัด
- สำนักสงฆ์	จำนวน	๒	สำนัก
- พระภิกษุ	จำนวน	๒,๙๖๑	รูป
- สามเณร	จำนวน	๔๒๐	รูป
- มัสยิด	จำนวน	๙	แห่ง
- โบสถ์คริสต์	จำนวน	๓	แห่ง
- โรงเรียนปริบัตินธรรม	จำนวน	๙๘	โรงเรียน

๔.๓ การสาธารณสุข

จังหวัดสมุทรปราการ มีหน่วยบริการสาธารณสุข สถานพยาบาล แพทย์ และพยาบาล ดังนี้
หน่วยบริการสาธารณสุข

- โรงพยาบาลจังหวัด	๑ แห่ง	จำนวนเตียงผู้ป่วย	๒๗๐	เตียง
- โรงพยาบาลอำเภอ	๒ แห่ง	จำนวนเตียงผู้ป่วย	๔	เตียง
- สถานีอนามัย	๔๕ แห่ง			
- สำนักงานผดุงครรภ์	๒ แห่ง			
- หน่วยควบคุมกามโรค	๑ แห่ง			
- โรงพยาบาลเอกชน	๓ แห่ง	จำนวนเตียงผู้ป่วย	๒๐๐	เตียง

สถานพยาบาล

๑. สถานพยาบาลสาขาเวชกรรมชั้น ๑	๖๑	แห่ง
๒. สถานพยาบาลสาขาเวชกรรมชั้น ๒	๓๑	แห่ง
๓. สถานพยาบาลทันตกรรม ชั้น ๑	๘	แห่ง

- ๔. สถานพยาบาลทันตกรรม ชั้น ๒ ๑๑ แห่ง
- ๕. สถานพยาบาลสาขามดุงครรภ์ ชั้น ๑ ๑ แห่ง
- ๖. สถานพยาบาลสาขาเวชกรรมโบราณ ๘ แห่ง

ร้านขายยา

- ๑. แผนปัจจุบัน ๗๔ แห่ง
- ๒. แผนปัจจุบันบรรจุเสร็จที่ไม่ใช่ยาอันตราย ๑๐๕ แห่ง
- ๓. แผนปัจจุบันบรรจุเสร็จสำหรับสัตว์ ๒ แห่ง
- ๔. แผนโบราณ ๑๓๓ แห่ง

สถานที่ผลิตยา

- ๑. สถานที่ผลิตยาแผนปัจจุบัน ๑๗ แห่ง
- ๒. สถานที่ผลิตผลแผนโบราณ ๑๘ แห่ง

จำนวนแพทย์และพยาบาล

- ๑. นายแพทย์ประจำ ๒๑ นาย
- ๒. ทันตแพทย์ ๔ นาย
- ๓. เภสัชกร ๒ คน
- ๔. พยาบาล ๖๕ คน
- ๕. มดุงครรภ์ ๖๔ คน
- ๖. ผู้ช่วยพยาบาล ๑๐๓ คน
- ๗. พนักงานอนามัย ๕๑ คน
- ๘. เจ้าหน้าที่อื่น ๆ ๒๑๒ คน

๔.๔ การสาธารณสุขการ

การประปา

ปัจจุบันจังหวัดสมุทรปราการ ได้รับบริการน้ำประปาจากการประปานครหลวงในเขตดังต่อไปนี้

- ๑. ในเขตเทศบาลเมืองสมุทรปราการ
- ๒. ในเขตสุขาภิบาลสำโรงเหนือ
- ๓. สุขาภิบาลคลองด่าน อ.บางบ่อ
- ๔. สุขาภิบาลบางพลี อ.บางพลี

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ - ๒๕๒๗ การประปานครหลวงมีโครงการที่จะขยายเขตบริการน้ำประปาตลอดแนวถนนปู่เจ้าสมิงพราย ซึ่งอยู่ในท้องที่อำเภอเมืองสมุทรปราการ และอำเภอพระประแดง ส่วนปี พ.ศ. ๒๕๒๐ มีโครงการที่จะขยายการให้บริการน้ำประปาในเขตอำเภอพระประแดง ในส่วนที่ติดต่อกับเขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร

ในเขตที่มีให้บริการน้ำประปาของการประปานครหลวง ราษฎรจำเป็นต้องใช้ประปาบาดาล ซึ่งได้มาจากน้ำใต้ดิน ซึ่งมีรสกร่อย โดยเจาะบ่ตักแล้วสูบน้ำขึ้นถังสูง ปล่องลงสู่ระบบท่อจ่ายน้ำแจกจ่ายประชาชนต่อไป นอกจากนี้ราษฎรบางส่วนยังต้องใช้น้ำในลำคลองและน้ำฝน เพื่อใช้สอยและบริโภค

การไฟฟ้า

ปัจจุบันในเขตจังหวัดสมุทรปราการ การไฟฟ้านครหลวงได้ปักเสาคาดสายไฟฟ้าไปถึงทุกตำบลแล้ว ซึ่งสามารถบริการไฟฟ้ากับประชาชนได้ทั่วถึงทั้งจังหวัด

การคมนาคม

จังหวัดสมุทรปราการมีการคมนาคมติดต่อทั้งทางบกและทางน้ำ โดยมีถนนสุขุมวิท เป็นเส้นทางหลักในการเดินทางเข้าสู่จังหวัด นอกจากนี้การเดินทางทางน้ำ ก็ยังเป็นสิ่งที่ประชาชนต้องใช้เป็นทางสัญจรติดต่อกัน เนื่องจากจังหวัดสมุทรปราการมีลำคลองมากมาย ซึ่งการสัญจรทางน้ำนี้มีอยู่ทุกอำเภอ และสามารถเดินทางทางน้ำติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงได้ลำคลองที่มีอยู่นอกจากจะใช้ประโยชน์ในการสัญจรติดต่อกันแล้ว ยังเป็นประโยชน์ในการส่งระบายน้ำในการทำนา ทำสวนอยู่เป็นประจำ แม่น้ำ ลำคลอง ที่มีความสำคัญมีอยู่ ๖ สาย คือ

๑. แม่น้ำเจ้าพระยา ผ่านอำเภอพระประแดง และอำเภอเมืองสมุทรปราการใช้เป็นเส้นทางคมนาคมติดต่อกับกรุงเทพมหานคร มีเรือเดินสมุทรขนาดใหญ่จากต่างประเทศแล่นผ่านเข้ามาเป็นประจำ

๒. คลองสรรพสามิต แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยา ที่ตำบลแหลมฟ้าผ่า อำเภอเมือง สมุทรปราการ เป็นคลองขุดผ่านไปตำบลนาเกลือ อำเภอเมืองสมุทรปราการ ออกไปคลองขุนราชพินิจ จังหวัดสมุทรสาคร

๓. คลองสำโรง แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตำบลสำโรงใต้ อำเภอพระประแดงไหลผ่านตำบลสำโรงเหนือ อำเภอเมืองสมุทรปราการ ไปเขตอำเภอบางพลี ผ่านหน้าที่ว่าการอำเภอบางพลีไปเข้าเขตอำเภอบางบ่อ ผ่านหน้าที่ว่าการอำเภอบางบ่อ และต่อไปเข้าเขตอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ในเขตอำเภอบางบ่อ คลองสำโรงนี้ยังมีแยกต่อคลองบางบ่อ และคลองด่าน อีกด้วย

๔. คลองด่าน เป็นคลองไหลผ่านอำเภอบางบ่อ ซึ่งมีประตูน้ำชลหารพิจิตรที่มีที่ทำการชลประทานตั้งอยู่ ไหลผ่านตัดถนนสุขุมวิท ตำบลคลองด่าน อำเภอบางบ่อ ลงไปจดทะเล

๕. คลองพระองค์เจ้าไชยานุชิต เป็นคลองชลประทานที่ขุดขึ้นระหว่าง คลองประเวศบุรีรมย์ กับคลองสำโรงตรงอำเภอบางบ่อ ใช้ประโยชน์ในการเกษตร

๖. คลองประเวศบุรีรมย์ เป็นคลองชลประทานและคมนาคมทางตอนเหนือของจังหวัดและเป็นเขตแดนติดต่อกับอำเภอบางบ่อ กับจังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งประชาชนหลายตำบลของจังหวัดได้ใช้สอยทางชลประทานและคมนาคม

ถนนสายสำคัญในด้านเศรษฐกิจ การขนถ่ายสินค้า และเป็นเส้นทางคมนาคม ได้แก่

๑. ถนนบางนา - ตราด ผ่านท้องที่อำเภอบางพลี และอำเภอบางบ่อ

๒. ถนนสุขุมวิท ผ่านท้องที่อำเภอเมืองสมุทรปราการ และอำเภอบางบ่อ

๓. ถนนเทพารักษ์ เป็นถนนแยกจากถนนสุขุมวิทในท้องที่ตำบลสำโรงเหนือ อำเภอเมือง สมุทรปราการ ไปยังท้องที่อำเภอบางพลี และอำเภอบางบ่อ

๔. ถนนปู่เจ้าสมิงพราย เป็นถนนที่แยกจากตำบลสำโรงเหนือ ไปจดริมแม่น้ำเจ้าพระยา ตรงข้ามที่ว่าการอำเภอพระประแดง

๕. ถนนป่านวิถี เป็นถนนที่แยกจากถนนสุขุมวิท ตำบลคลองด่าน อำเภอบางบ่อไปจดฝั่งคลองตรงข้ามที่ว่าการอำเภอบางบ่อ

๖. ถนนเพชรหึง - บางกอบัว เริ่มจากข้างที่ว่าการอำเภอพระประแดง ไปจตุริมน้ำเจ้าพระยา
ฝั่งตรงข้ามท่าเรือคลองเตย กรุงเทพมหานคร

๗. ถนนสุขสวัสดิ์ เริ่มต้นจากวงเวียนใหญ่ กรุงเทพมหานคร ผ่านอำเภอพระประแดงสุดทางที่ป้อม
พระจุลจอมเกล้า อำเภอเมืองสมุทรปราการ

บ. ภูมิรัฐศาสตร์ของจังหวัดสมุทรปราการ

๑. ที่ตั้ง

จังหวัดสมุทรปราการตั้งอยู่ปลายสุดของแม่น้ำเจ้าพระยา มีเขตติดต่อกับจังหวัดฉะเชิงเทรา
จังหวัดสมุทรสาคร กรุงเทพมหานคร และทางทิศใต้จดอ่าวไทย

ในส่วนของที่ติดต่อกับชายทะเลของอ่าวไทย มักปรากฏว่ามีผู้อพยพทางเรือจากประเทศสาธารณรัฐ
สังคมนิยมเวียดนาม และมีการลักลอบขนสินค้าหนีภาษีอยู่เนื่อง ๆ นับเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์
แห่งหนึ่ง เนื่องจากอยู่ปลายสุดของแม่น้ำเจ้าพระยา ปากอ่าวไทย

๒. พรมแดน

จังหวัดสมุทรปราการ มีพรมแดนติดต่อกับจังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดสมุทรสาคร กรุงเทพมหานคร
และอ่าวไทย ไม่มีเขตแดนติดต่อกับต่างประเทศ การเดินทางติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงเป็นไปด้ว
ความรวดเร็ว และสะดวก

๓. สภาพพื้นที่

จังหวัดสมุทรปราการ มีพื้นที่ตั้งอยู่บนสองฝั่งของแม่น้ำเจ้าพระยาตอนปลายสุดจดอ่าวไทยมีลักษณะ
เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำป้าจาก และป่าฝืน สำหรับป่าไม้ขนาดใหญ่ ๆ ของจังหวัดไม่มีเหลือ นอกจากป้า
ละเมาะในบางบริเวณ พื้นที่ส่วนใหญ่ถูกใช้ทำการเกษตร และเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งมีกา
ขยายตัวมากขึ้น

นอกจากมีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านแล้ว ยังมีลำคลองทั่วไปทุกอำเภอ คลองบางแห่งมีน้ำไหลให้เป็
ทางคมนาคมทางเรือได้ตลอดปี คลองบางแห่งมักแห้งและตื้นเขินในฤดูแล้งการติดต่อสัญจรระหว่างท
บ้าน ตำบลและอำเภอบางแห่งต้องอาศัยทางน้ำเพียงอย่างเดียว

๔. ประชากร

จังหวัดสมุทรปราการ มีประชากร จนถึงเดือนพฤษภาคม ๒๕๒๕ จำนวน ๕๗๐,๗๑๑ คน
อำเภอที่มีประชากรหนาแน่นและมากที่สุด ได้แก่ อำเภอเมืองสมุทรปราการ รองลงมาได้แก่อำเภอพระประแดง
อำเภอบางพลี และอำเภอบางบ่อ ตามลำดับ

เนื่องจากจังหวัดสมุทรปราการเป็นแหล่งอุตสาหกรรมที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศมีสถานประกอบ
การแทบทุกประเภท และทุกขนาด จึงทำให้มีประชากรอพยพเข้ามารับจ้างทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม
เป็นจำนวนมาก ประชากรที่อพยพเข้ามาส่วนใหญ่มาจากภาคอื่น และเข้ามาอยู่รวมเป็นชุมชนชน
ย่อม อันก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมตามมา

อาชีพของประชากรในจังหวัดสมุทรปราการ อาจแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ คือ การรับจ้าง
ในโรงงานอุตสาหกรรม และการประกอบอาชีพทางการเกษตร ซึ่งอาจจำแนกออกเป็นรายอำเภอได้ดัง

๑. อำเภอเมืองสมุทรปราการ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพโดยการรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม

รองลงมาได้แก่ การทำนา ทำการประมงทั้งน้ำเค็มและน้ำจืด การเลี้ยงสัตว์ปีก การทำนาเกลือ การค้าขาย และอุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น ทำขนมจาก เย็บจากทำของแห้ง ของเค็มจากสัตว์น้ำ เป็นต้น

๒. อำเภอพระประแดง การประกอบอาชีพส่วนใหญ่ คือ การรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม รองลงไปได้แก่ การทำสวนมะพร้าว สวนผลไม้ การเลี้ยงสุกร และสัตว์ปีก และการประกอบอาชีพทางการค้าขายส่งและปลีก

๓. อำเภอบางพลี ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ทำนาข้าว และนาปลารองลงไปได้แก่การเลี้ยงบุตร และสัตว์ปีก และการรับจ้างทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม

๔. อำเภอบางบ่อ ประชากรส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพ ทำนาข้าวและนาปลา บริเวณชายทะเลก็มีการทำนากุ้ง นาเกลือ รองลงไปได้แก่ การเลี้ยงสัตว์ปีก และประชากรบางส่วนที่มีอยู่ใกล้เส้นทางคมนาคมรับจ้างทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม

ตารางแสดงจำนวนประชากร แจกแจงเป็นเขตและเพศ (จนถึง พฤษภาคม ๒๕๒๕)

เขต	รวม	ชาย	หญิง
เทศบาลเมืองสมุทรปราการ	๔๙,๒๔๕	๒๓,๕๖๒	๒๕,๖๘๓
เทศบาลเมืองพระประแดง	๙,๙๑๖	๔,๘๗๐	๕,๐๔๖
อำเภอเมืองสมุทรปราการ	๒๑๘,๘๒๕	๑๑๐,๖๓๕	๑๐๘,๑๙๐
อำเภอพระประแดง	๑๓๘,๕๗๗	๕๗,๙๓๘	๘๐,๖๓๙
อำเภอบางพลี	๘๔,๘๑๘	๔๑,๕๘๕	๔๓,๒๓๓
อำเภอบางบ่อ	๖๙,๓๓๐	๓๕,๐๖๒	๓๔,๒๖๘
รวม	๕๗๐,๗๑๑	๒๘๓,๖๕๒	๒๘๗,๐๕๙

๕. ทรัพยากร

ทรัพยากรในจังหวัดสมุทรปราการ ประเภทแร่ธาตุที่สำคัญ ยังไม่ปรากฏ มีป่าชายเลนในบางบริเวณ และป่าจาก ทางด้านชายทะเล อาชีพทางประมงที่สำคัญคือ การเพาะเลี้ยงปลา ปู กุ้ง นอกเหนือไปจากการประมงชายฝั่งที่เป็นอาชีพทั่วไปของชาวประมง

นอกจากนี้ สินค้าพื้นเมืองที่ขึ้นชื่อลือชาของจังหวัด ได้แก่ ขนมจาก ปลาสด

๖ การอุตสาหกรรม

จังหวัดสมุทรปราการนับเป็นจังหวัดที่การอุตสาหกรรมมีความเจริญมากมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจในจังหวัดเป็นอันดับหนึ่ง มีโรงงานอุตสาหกรรมเกือบทุกประเภททั้งขนาดใหญ่ และขนาดย่อม ได้แก่ ประเภทโรงงานทอผ้า โรงงานผลิตอาหารสัตว์ โรงงานผลิตน้ำมันพืช โรงงานผลิตอาหารกระป๋อง โรงงานประกอบรถยนต์ โรงงานผลิตอุปกรณ์ไฟฟ้าและอื่น ๆ

ปัญหาแรงงานที่เกิดกับโรงงานอุตสาหกรรม ส่วนใหญ่เป็นการเรียกร้องขอขึ้นค่าจ้าง ค่าครองชีพ

และสวัสดิการเพิ่ม

นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาอีก คือ ปัญหาด้านชุมชนและสังคมอันเกิดจากการที่ประชากรจากจังหวัดอื่นอพยพเข้ามารับจ้างทำงานโรงงาน ปัญหาด้านอาชญากรรม รวมทั้งปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ

บทที่ ๒ ประวัติความเป็นมา

ก. ประวัติความเป็นมาและเหตุการณ์สำคัญ

๑. สมัยก่อนกรุงศรีอยุธยา

ในสมัยก่อนกรุงศรีอยุธยา เมืองสมุทรปราการ ยังไม่มีปรากฏในประวัติศาสตร์จะมีแต่เมืองพระประแดง ซึ่งเป็นเมืองหนึ่งที่ขอมสร้างขึ้น เป็นเมืองหน้าด่านทางทิศใต้ของขอมซึ่งตั้งอยู่ปากแม่น้ำเจ้าพระยา และเป็นที่คาดคะเนว่าเมืองพระประแดงก็ยังคงเป็นเมืองหน้าด่านทางทิศใต้มาจนตลอดสมัยสุโขทัย

๒. สมัยกรุงศรีอยุธยา

เมื่ออำนาจของกรุงสุโขทัยอ่อนลง พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) ได้ทรงสถาปนากรุงศรีอยุธยาขึ้นเป็นราชธานี และได้เลือกเอาระบบการปกครองของขอมและสุโขทัยมาปรับปรุงเสียใหม่ และประกาศใช้เป็นระบบการปกครองของราชอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา ซึ่งวิธีการจัดระบบการปกครองหัวเมืองแบ่งเป็น ๓ ชั้น คือ

- หัวเมืองชั้นใน มีเมืองป้อมปราการ เป็นด่านชั้นในกับหัวเมืองชั้นในที่อยู่รอบ ๆ เมืองป้อมปราการเหล่านั้น

- เมืองพระยามหานคร คือ หัวเมืองไกล ๆ ที่มอบอำนาจให้เจ้าเมืองปกครองชาวเมืองอย่างเจ้าชีวิต แต่ต้องส่งส่วยให้แก่เมืองหลวง

- เมืองประเทศราช อันได้แก่ เมืองชั้นต่าง ๆ

ในสมัยนี้เมืองป้อมปราการด่านชั้นใน มี ๔ หัวเมือง คือ

ทิศเหนือ เมืองลพบุรี

ทิศใต้ เมืองพระประแดง

ทิศตะวันออก นครนายก

ทิศตะวันตก สุพรรณบุรี

ต่อมาแผ่นดินที่ปากแม่น้ำเจ้าพระยาได้งอกลงมา ในท้องทะเลทางทิศใต้ ราว ๆ ใต้คลองบางปลาเกศ ทางฝั่งขวา และแถบตำบลบางด้วน บางนางเกรง ทางฝั่งซ้าย ในปัจจุบันนี้ ฉะนั้นเมืองพระประแดงจึงมีไซ้เมืองที่ตั้งอยู่ปากแม่น้ำเดิม ด้วยมีแผ่นดินงอกใหม่เกิดขึ้นออกมามากในแผ่นดินพระเจ้าทรงธรรมพระองค์ทรงโปรดให้สร้างเมืองสมุทรปราการขึ้นให้เป็นหัวเมืองหน้าด่านทางใต้ ณ บริเวณฝั่งใต้ของคลองบางปลาเกศ ฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนเมืองพระประแดงก็หมดความสำคัญลง และถูกยุบในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

เมืองสมุทรปราการนี้มีชื่อปรากฏในพระราชกฤษฎีกา ซึ่งตราขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๑๗๘ เวลานั้นตัวเมืองจะตั้งอยู่ที่ไหนยังไม่พบหลักฐาน แต่ได้ความตามจดหมายเหตุฝรั่งว่า ที่ปากคลองบางปลาเกศฝั่งขวามือแม่น้ำเจ้าพระยา มีพ่อค้าชาวฮอลันดามาตั้งห้างพักสินค้าที่นั่น เรียกว่า “นิวอัมสเตอร์ดัม” และที่ตรงนี้คราวพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศแต่งสมณทูตไปลังกา กล่าวว่าออกเรือจากเมืองธนบุรีไปถึงตึกฮอลันดา ณ บางปลาเกศ แสดงว่า ตำบลบางปลาเกศมีคนอยู่มาก อาจเป็นตัวเมืองสมุทรปราการครั้งนั้นก็ได้ และมีเหตุการณ์

ทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเมืองสมุทรปราการ ดังนี้ (๑)

ในสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช พ.ศ. ๒๑๒๑ พระยาจันจันตุ ขุนนางเขมรยกทัพไปตีเมืองเพชรบุรีไม่ได้เกิดเกรงความคิด จึงหนีมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารแต่ต่อมา เมื่อพระยาจันจันตุทราบ ว่า พระยาละแวกไม่เอาโทษ จึงหนีกลับโดยลอบพาครอบครัวลงสำเภาล่องลงไปขณะนั้นสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เสด็จมาแต่เมืองพิษณุโลก ประทับอยู่ ณ วังใหม่ พระองค์จึงทรงประทับเรือพระที่นั่งออกติดตามสำเภาศึกษาพระยาจันจันตุไปในคืนวันเดียวกันนั้น ทันทันที่ปากน้ำรับสั่งให้เรือตามเสด็จเข้าล้อมสำเภารู้ไว้ เกิดรบพุ่งกัน พระยาจันจันตุได้ยิงปืนลงมาต้องพระแสงปืนต้นที่ทรงนั้นแตกออกพระยาจันจันตุถือโอกาสนั้นโล้สำเภาลอบหนีไปได้ สมเด็จพระนเรศวรมหาราชจะเสด็จไล่ตามก็ไม่ทันจึงยกทัพเรือกลับ

ใน พ.ศ. ๒๑๖๓ แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม มีเรือกำปั่นโปรตุเกส เข้ามาด้วยพบเรือฮอลันดา ที่บริเวณปากน้ำ ก็จับเรือฮอลันดาเอาไว้ สมเด็จพระเจ้าทรงธรรมทรงทราบโปรดให้ทหารลงไปบังคับโปรตุเกสให้คืนเรือแก่ฮอลันดา เหตุนี้จึงทำให้โปรตุเกสเคืองไทย เลิกห้างค้าขายในกรุงศรีอยุธยาแล้วให้กองทัพเรือมาปิดอ่าวเมืองมะริด

ใน พ.ศ. ๒๑๘๓ พวกญี่ปุ่นที่เข้ามาอยู่ในกรุงศรีอยุธยา เกิดขัดใจขึ้นกับไทย ถึงกับต่อญี่ปุ่นจึงลงเรือสำเภานี้ไป กองทัพเรือไทยตามทันที่ปากน้ำ ได้เกิดการต่อสู้กันขึ้นที่บริเวณปากน้ำปรากฏว่าญี่ปุ่นพ่ายแพ้หนีไปได้

ใน พ.ศ. ๒๒๐๗ พวกฮอลันดา ที่มาค้าขายอยู่ที่กรุงศรีอยุธยา เคืองว่าทางราชการไทยทำการค้าขายผูกขาด แต่ผู้เดียวเป็นส่วนใหญ่ ทำให้เสียประโยชน์ของพวกฮอลันดาจึงเลิกการค้าขายกับไทยและกลับไปเสียจากกรุงศรีอยุธยาแล้วเอาเรือรบมาปิดปากน้ำ

พ.ศ. ๒๒๓๑ ในรัชกาลสมเด็จพระเพทราชา ไทยต่อสู้กับทหารฝรั่งเศสที่เข้ามารักษามิวชัยประสิทธิ์ ครั้งรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ในการต่อสู้กันนี้ไทยตั้งค่ายรายปืนที่บริเวณปากน้ำ และจับเรือฝรั่งเศสคุมมาได้ ๒ ลำ ครั้นเมื่อตกลงกันว่าต่างจะปล่อยกลับไปบ้านเมืองของตนเอง แต่ให้มีตัวประกันไปด้วย จนถึงปากน้ำจึงจะแลกเปลี่ยนตัวประกันกับฝ่ายไทย แต่พวกตัวประกันที่ไทยยึดไว้ได้หนีลงเรือฝรั่งเศสไปโดยไม่คืนตัวประกันฝ่ายไทยให้ตามที่ตกลงกัน ไทยจึงต้องจับพวกบาทหลวงที่เหลืออยู่ในกรุงศรีอยุธยาขังต่อไป

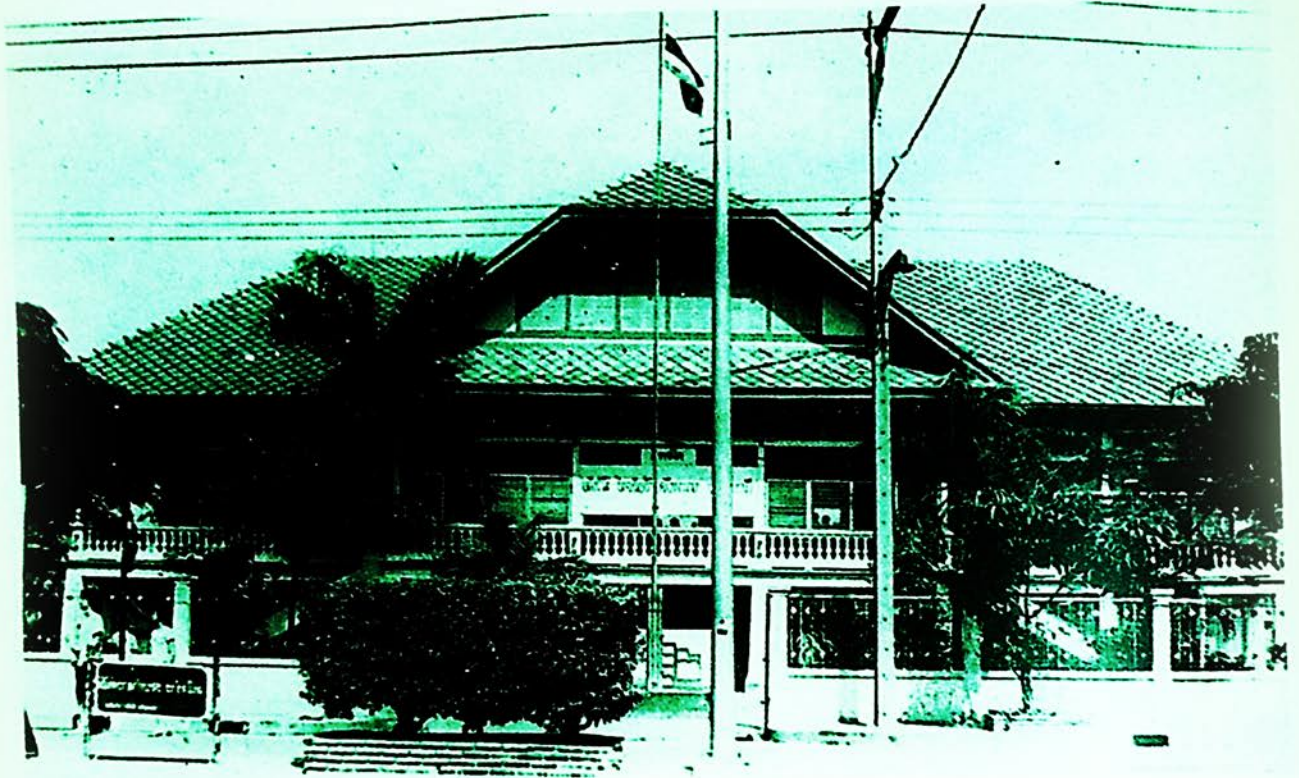
(๑) "สารานุกรมภูมิศาสตร์ แห่งประเทศไทย" เล่ม ๔ จบบริบูรณ์ รวบรวมโดยสงวน อึ้งคง. โรงพิมพ์เฟื่องอักษร, พ.ศ. ๒๔๑๔ หน้า ๑๖๓๔ - ๑๖๓๙.

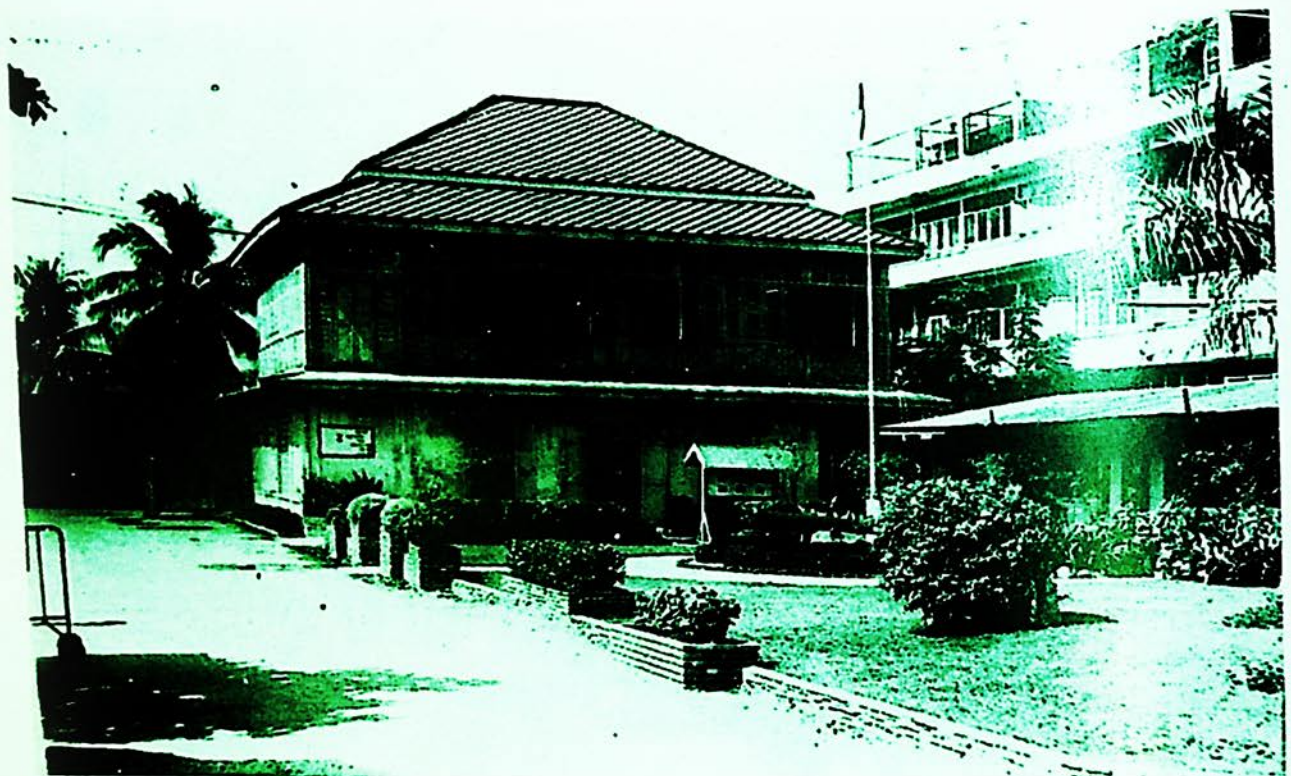
ประตูทางเข้าป้อมผลิตไฟฟ้า

สถานีตำรวจภูธรอำเภอพระประแดง เดิมเป็นป้อมมหาสังหาร

ที่ว่าการอำเภอพระประแดง เดิมเป็น ป้อมศัตร์พินาศ ได้รื้อถอนออกไปในสมัยรัชกาลที่ 6

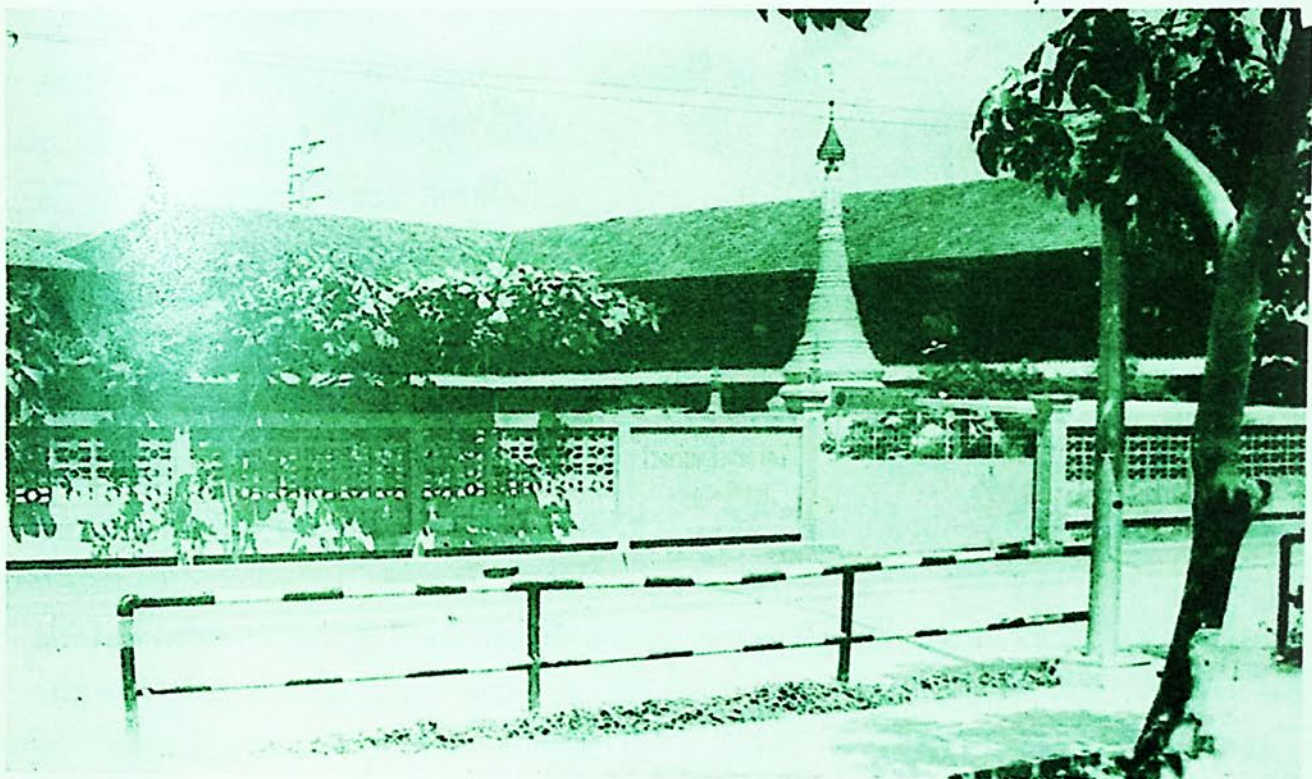

สำนักงานเทศบาลเมืองพระประแดง เดิมเป็นป้อมจักรกรต ได้รื้อถอนออกไปในสมัยรัชกาลที่ 6

เคยใช้เป็นสถานีตำรวจภูธร จังหวัดพระประแดง เพราะมีห้องบังคับการ

โรงพยาบาลโรคเรื้อน หรือ สถานพยาบาลพระประแดง อยู่ตรงข้ามที่ว่าการอำเภอ
พระประแดง เดิมเป็นป้อมวิหยาณคม ป้อมปีศาจสิง ป้อมราหูจร ได้ถูกรื้อถอนหมดแล้ว

โรงเรียนอำนวยการวิทย์และสถานสงเคราะห์คนทุพพลภาพและพิการ
เดิมเป็นซ้อป้อมเพชรหึง เป็นป้อมที่สร้างหลังสุดในสมัยรัชกาลที่ 2 ในปี 2365

๓. สมัยกรุงธนบุรี

เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าใน พ.ศ. ๒๓๑๐ เมืองสมุทรปราการได้ถูกกองทัพพม่ากวาดต้อนผู้คนปล้นสะดมภัยยับเยิน วัดและบ้านเมืองกลายเป็นเมืองร้างอยู่พักหนึ่ง ต่อมาเมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงกอบกู้บ้านเมืองเอาไว้ได้ และสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานีเมื่อบ้านเมืองสงบเรียบร้อย ผู้คนในเมืองสมุทรปราการที่อพยพหลบหนีภัยสงคราม จึงได้กลับมาตั้งถิ่นฐานเดิม

ในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินนี้ พระองค์ทรงรื้อกำแพงเมืองพระประแดงเดิมที่ตั้งอยู่เขตราษฎร์บูรณะในปัจจุบัน ไปก่อกำแพงพระราชวังธนบุรีและที่อื่น ๆ อย่างรีบเร่ง เนื่องจากไม่มีเวลาเผอิฐอิฐทั้งกำแพงงก์ล่าวก็อยู่ใกล้ สะดวกแก่การลำเลียง ดังนั้น เมืองพระประแดงเดิมจึงสิ้นซากนับแต่นั้นมา

๔. สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ในสมัยรัชกาลที่ ๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระองค์มีพระราชประสงค์ที่จะสร้าง เมืองพระประแดงขึ้นเป็นเมืองหน้าด่าน สำหรับป้องกันศัตรูซึ่งมาทางทะเลแต่พระองค์ทรงสร้างเพียงป้อมขึ้นไว้ทางฝั่งตะวันออก ๑ ป้อม เรียกว่า ป้อมวิหยาคม

ใน พ.ศ. ๒๓๕๗ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระอนุชาธิราช กรมพระราชวังบวรมหาเสนาอนุรักษ์ เป็นแม่กองสร้างปราการเมืองพระประแดงขึ้น ต่อจากที่รัชกาลที่ ๑ ทรงสร้างไว้ทางฝั่งตะวันออกและสร้างป้อมเพิ่มเติมทางฝั่งตะวันตก (ฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา) ๔ ป้อม คือ

๑. ป้อมแดงไฟฟ้า
๒. ป้อมมหาสังหาร
๓. ป้อมศัตรูพินาศ
๔. ป้อมจักร์กรด
๕. ป้อมพระจันทร์ พระอาทิตย์

ป้อมทางฝั่งตะวันออก (ฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยา) มี ๔ ป้อม คือ

๑. ป้อมปู่เจ้าสมิงพราย
๒. ป้อมปีศาจสิง
๓. ป้อมราหูจร
๔. ป้อมวิหยาคม

ป้อมเหล่านี้ซักปีกกาถึงกัน ทางหลังเมืองมีกำแพงล้อมรอบ มียุ้งฉาง ตึกดินและศาลาไว้เครื่องอาวุธยุทธภัณฑ์

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงขนานนามเมืองพระประแดงนี้ว่าเมืองนครเขื่อนขันธ์ ารสร้างเมืองเสร็จเรียบร้อยเมื่อวันศุกร์ เดือน ๗ แรม ๑๑ ค่ำ พ.ศ. ๒๓๕๘ แล้วทรงโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายร่วมถุ เมืองปทุมธานี พวกเจ้าพระยามหาโยธา (เจ่ง) ซึ่งหนีภัยพม่าเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เป็นชายฉกรรจ์ ๓๐๐ คน ให้มาตั้งภูมิลำเนาอยู่ ณ เมืองนี้ และทรงแต่งตั้งสมิงทอมา บุตรเจ้าพระยามหาโยธา (เจ่ง) ซึ่งเป็นพระยาราม น้องเจ้าพระยามหาโยธา (ทอเรีย) เป็นพระยานครเขื่อนขันธ์รามัญราชชาติเสนาบดีศรีสิทธิสงคราม เป็นผู้รักษาเมือง

เมื่อสมัยรัชกาลที่ ๑ พระยาสมเด็จพะพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช องค์เชียงสือเจ้าราชวงศ์
ญวนหนีภัยการเมืองเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร เมื่อองค์เชียงสือได้กลับไปเป็นใหญ่ในญวนสัมพันธภ
หว่างไทยกับญวนจึงเป็นไปอย่างแน่นแฟ้นคึกคักขึ้น ต่อมาในรัชกาลที่ ๒ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล
ภลัย สัมพันธไมตรีที่มีอยู่ด้วยกันเสื่อมคลายลง เกิดก๊กกันแค้นใจกันสาเหตุจากญวนคิดเป็นเจ้าใหญ่
โตปกครองประเทศเขมร

องค์ท่าน เจ้าเมืองญวน ได้เกณฑ์ไพร่พลญวน - เขมร ผลัดละ ๑๐,๐๐๐ คน ชุตคลองใหญ่
ทะเลสาบเขมร มาออกเมืองบันทายมาศ ใกล้ชายแดนไทยอันจะเป็นเหตุให้ไทยเราได้รับความกระทบ
เทือน เพราะถ้าญวนชุตคลองนี้สำเร็จญวนอาจยกกองทัพเรือมารุกรานไทยเข้าตีหัวเมืองไทยใ
เข้า เนื่องจากไม่ต้องอ้อมแหลมใหญ่ผ่านทะเล และเมืองบันทายมาศอยู่ใกล้ชายแดนไทยอีกทั้งยังเคยเป็น
ไทยมาก่อน แต่เนื่องจากญวนได้แต่งชุตเข้ามาบังคมพระบรมศพระรัชกาลที่ ๑ เลยถือโอกาสถวาย
รัชกาลที่ ๒ ขอมืองบันทายมาศ โดยที่ไทยเห็นแก่ไมตรีที่มีมาดั้งเดิม พระองค์มิได้เจตนาจะพ
หักหลัง จึงยอมยกเมืองบันทายมาศให้ญวนไป

ฉะนั้น พระองค์จึงแนพระทัยว่าการชุตคลองของญวนในครั้งนั้น เป็นแผนการของญวนที่คิด
รุกรานไทย พระองค์จึงทรงพระราชดำริว่า เมืองสมุทรปราการเดิมที่สมเด็จพระเจ้าทรงธรรมทรง
ไว้ทรุดโทรมลงมากแล้ว ประกอบตั้งอยู่ห่างไกลจากปากแม่น้ำเจ้าพระยา และทรงเห็นความจำเป็นที่จะ
ป้องกันพระนครทางน้ำให้แข็งแรงกว่าที่เป็นอยู่ เห็นควรได้สถาปนาเมืองสมุทรปราการขึ้นใหม่
เลื่อนออกไปให้ใกล้ปากแม่น้ำ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าลูกยาเธอกรมหมื่นเจษฎาบดิ
(พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๓) เป็นแม่กองร่วมด้วย เจ้าพระยาพระ
(ดิศ บุนนาค) จัดการสร้างเมืองสมุทรปราการขึ้นใหม่ ใน พ.ศ. ๒๓๖๒ เป็นการด่วน โดยทรงกำหนด
ให้ตรงบริเวณพื้นที่ที่ชาวบ้าน เรียกว่า “บางเจ้าพระยา” (เป็นเทศบาลเมืองสมุทรปราการ กับตำบลบาง
เมืองในปัจจุบัน) อยู่ระหว่างปากคลองปากน้ำกับคลองมหาวัง มีป้อมปราการเป็นเมืองหน้าศึก
ป้อมปราการ คือ (๒)

- ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยา (ตะวันออก)

๑. ป้อมประโคนชัย อยู่ที่ปากคลองปากน้ำ
๒. ป้อมนารายณ์ปราบศึก อยู่ในตำบลบางเมือง
๓. ป้อมปราการ อยู่ในตำบลบางเมือง
๔. ป้อมกายสิทธิ์ ในตำบลบางเมือง

- ทางฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา (ตะวันตก) มีป้อมนาคราช

- ส่วนกลางแม่น้ำมีเกาะใหม่เกิดขึ้น จึงสร้างป้อมขึ้นบนเกาะนั้น เรียกว่า “ป้อมผีเสื้อสมุทร”
และในครั้งนั้นโปรดเกล้าฯ ให้ชุตคลองปากน้ำ ในเมืองนครเขื่อนขันธ์ขึ้นมากด้วย

ในการสร้างเมืองสมุทรปราการใหม่นี้ ได้สร้างเสร็จเมื่อวันอาทิตย์ ขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๔
๒๓๖๕ ครั้นในวันพุธ เวลา ๐๔.๒๔ น. ได้ฤกษ์เอาแผ่นดินทอง เงิน ทองแดง ดินบุก และศิลา ลงสู่ภูมิ
แล้วยกเสาหลักเมือง พอวันเสาร์ ๐๕.๒๔ น. ทำพิธีฝังอาคารพิณยันตึงครุฑอีกครั้งหนึ่ง เสาหลักเม
ทำพิธียกขึ้นครั้งนั้น เป็นที่ตั้งของ “ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง” ในปัจจุบัน

(๒) “ตำนานวัตถุสถานต่าง ๆ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสถาปนา” พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพร
ทานเพลิงศพ นายจำเนียร นครประศาสน์, ผดุงวิทยาการพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๔, หน้า ๕๔.

ในปี พ.ศ. ๒๓๖๕ ก่อนหน้าที่จะทำพิธีฝังหลักเมืองไม่นาน อุปราชเมืองนครพนมได้พาสมัครพรรคพวกและบริวารเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารประมาณ ๒,๐๐๐ คน รัชกาลที่ ๒ โปรดให้ตั้งภูมิลำเนาอยู่แถบคลองมหาวงษ์ในเมืองสมุทรปราการ กับให้ท้าวอินทพิศาล บุตรชายคนโตของอุปราชเมืองนครพนมเป็นพระยาปลัดเมืองสมุทรปราการ

ในระหว่างที่สร้างเมืองสมุทรปราการใหม่นี้ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้เสด็จทอดพระเนตรงานก่อสร้างอยู่เสมอ ครั้นวันพฤหัสบดี เดือน ๑๒ ขึ้น ๑๑ ค่ำ พ.ศ. ๒๓๖๖ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เสด็จพระราชทานผ้าพระกฐิน ณ วัดพิชัยสงคราม (วัดนอก) เมืองสมุทรปราการ ทรงทอดพระเนตรเห็นเกาะหาดทรายข้างป้อมผีเสื้อสมุทร จึงทรงพระราชดำริจะสร้างมหาเจดีย์เพื่อคู่กับชาวเมืองสมุทรปราการที่พระองค์ทรงสถาปนาขึ้นไว้ ดังนั้นจึงโปรดให้สร้าง “พระสมุทรเจดีย์” ขึ้นบนเกาะกลางน้ำตรงท้ายป้อมผีเสื้อสมุทรแต่การสร้างได้เริ่มในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ และเสร็จสิ้นในรัชสมัยของพระองค์

(๓) ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อปราบกบฏเวียงจันทน์เสร็จแล้วจะทำสงครามกับญวน พระองค์จึงโปรดให้สร้างป้อมเพิ่มเติมที่เมืองสมุทรปราการ เมื่อปีชวด พ.ศ. ๒๓๗๑ โปรดให้เจ้าพระยาพระคลังเป็นแม่กองสร้างป้อมฝั่งตะวันตก (ฝั่งขวา) ของแม่น้ำเจ้าพระยา ชื่อ ป้อมปีกกา ต่อจากป้อมประโคนชัยของเดิม, ป้อมตรีเพ็ชร สร้างที่บางจะเกรง (บางนางเกรงในปัจจุบัน) เหนือเมืองขึ้นไป

ต่อมา ปีมะเมีย พ.ศ. ๒๓๗๗ โปรดให้กรมสมเด็จพระเคชาดิศร ครั้งดำรงพระยศเป็นกรมขุนเดชาอดิศรกับกรมหมื่นเสพลสุนทร กรมหมื่นณรงค์หิรัญย์ สร้างป้อมที่บางปลากรด ทางฝั่งตะวันตกข้างเหนือเมืองสมุทรปราการ ชื่อป้อมคงกระพัน ในปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๓๘๘ โปรดให้เจ้าพระยาพระคลัง ไปสร้างป้อมเพิ่มเติมที่เมืองสมุทรปราการ คือ ทำป้อมปีกกาต่อป้อมนาคราช เรียกว่า ป้อมปีกกาพับสมุทร ส่วนป้อมผีเสื้อสมุทร เดิมทำเป็น ๒ ชั้น ให้เรือชั้นบนออกเสียชั้นหนึ่งแล้วสร้างปีกกาขยายป้อมออกไปทั้ง ๒ ข้าง และให้ถมศิลาปิดปากอ่าวที่แหลมฟ้าผ่า ๕ กอง ไว้ทางเรือเดินเป็นช่อง ๆ เรียกว่า “โหลนทวาร” ถึงปีวอก พ.ศ. ๒๓๙๑ โปรดให้สมเด็จพระยามหาศรีสุริยวงศ์ เมื่อครั้งเป็นจมื่นไวยวรนาถ เป็นแม่กองสร้างป้อมใหญ่ขึ้นที่ตำบลมหาวงษ์ ทางฝั่งตะวันออกอีกหนึ่งป้อม เป็นป้อมที่ตั้งของแม่ทัพ ชื่อป้อมเสือซ่อนเล็บ

ในปี พ.ศ. ๒๔๓๖ รัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นความจำเป็นต้องมีป้อมที่ปากอ่าวบริเวณแผ่นดินที่ยื่นออกไปจนถึงตำบลแหลมฟ้าผ่า อำเภอเมืองสมุทรปราการ จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างป้อมพระจุลจอมเกล้า ซึ่งมีป้อมปืนสามารถต้านทานกระสุนปืนเรือทันสมัยได้ ประกอบกับเวลานั้นไทยกำลังมีเรื่องพิพาทกับฝรั่งเศส กรณีพิพาทดินแดนทางแม่น้ำโขง ป้อมพระจุลจอมเกล้าฯ ได้สิ้นพระราชทรัพย์ในการสร้างไปทั้งสิ้น ๑๐,๐๐๐ ชั่ง

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ประเทศไทยมีอาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาล แต่ก็รักษาไว้ไม่ได้นาน เพราะมีประเทศมหาอำนาจตะวันตกมาแสวงหาเมืองขึ้น ทางภาคตะวันออกของทวีปเอเชียประเทศเล็กประเทศน้อยก็ต้องสูญเสียดินแดนแก่มหาอำนาจที่ว้านี้ อย่างไม่มีทางจะเอาดินแดนคืนได้โดยเฉพาะประเทศไทยได้เสียดินแดนให้ประเทศมหาอำนาจตะวันตกไปทั้งหมด ๑๑ ครั้ง และในการเสียดินแดน ครั้งที่ ๗ มีเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเมืองสมุทรปราการ คือ เหตุการณ์รบที่ปากแม่น้ำเจ้าพระยาเมื่อเย็นวันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๔๓๖

เนื่องจากในวันนั้น เป็นวันกำหนดการเสด็จมาถึงของอาชคิฟรานซ์เฟอร์ดินานด์ ยูพราชแห่งซเรียม โดยจะเดินทางถึงอ่าวไทย เพื่อเยือนประเทศสยาม และในตอนเย็นวันนั้น มีฝนตกพริ้ว ๆ ตลอดค่ำ เรือรบฝรั่งเศส ๒ ลำ และมีเรือสินค้าซึ่งเคยทำการค้าระหว่างกรุงเทพฯ กับไซ่ง่อนเป็นเรือนำร่องมา ถึงโอกาสแล่นเข้ามาเป็นการสวมรอย ทำให้ทหารไทยไม่อาจพิสูจน์ได้ว่าเป็นฝ่ายใดแน่นอน จึงเกิดคลั่งใจ เรือรบฝรั่งเศสจึงรอดจากการยิงของทหารไทยที่ป้อมปืนพระจุลจอมเกล้าเข้ามาได้ คงถูกยิงและนำร่องและเกยตื้นอยู่ การเข้ามาของเรือรบฝรั่งเศสเป็นการชู้รัฐบาลไทยให้ปฏิบัติตามเงื่อนไข ซึ่งฝรั่งเศสให้ตอบภายใน ๔๘ ชั่วโมง นอกจากนั้นฝรั่งเศสยังส่งเรือรบอีก ๘ ลำ มาปิดอ่าวไทยเมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๔๓๖ อีกชั้นหนึ่งรัฐบาลไทยได้ยอมตกลงตามเงื่อนไขที่ฝรั่งเศสเรียกร้องเมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๔๓๖ ฝรั่งเศสจึงยอมถอนกองเรือรบที่ปิดอ่าว เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๔๓๖ แม้กระนั้นก็ยังจังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราดไว้อีก ๑๕ ปี

เหตุการณ์ ร.ศ. ๑๑๒ (พ.ศ. ๒๔๓๖) นี้ นอกจากไทยจะถูกปรับเป็นเงินตราอย่างมหาศาลแล้ว เสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง เป็นเนื้อที่ทั้งหมด ๑๔๓,๐๐๐ ตารางกิโลเมตรให้แก่ฝรั่งเศส ประเทศทั้งหมด อาณาจักรล้านช้าง ซึ่งเป็นของไทยมาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เมื่อ พ.ศ. ๒๑๐ อยู่กับไทยมาครบ ๓๐๐ ปีพอดี ต้องมาเสียให้ฝรั่งเศสคราวนี้ด้วย และยึดจังหวัดจันทบุรีกับจังหวัดตราด ประกันอีก ๑๕ ปี

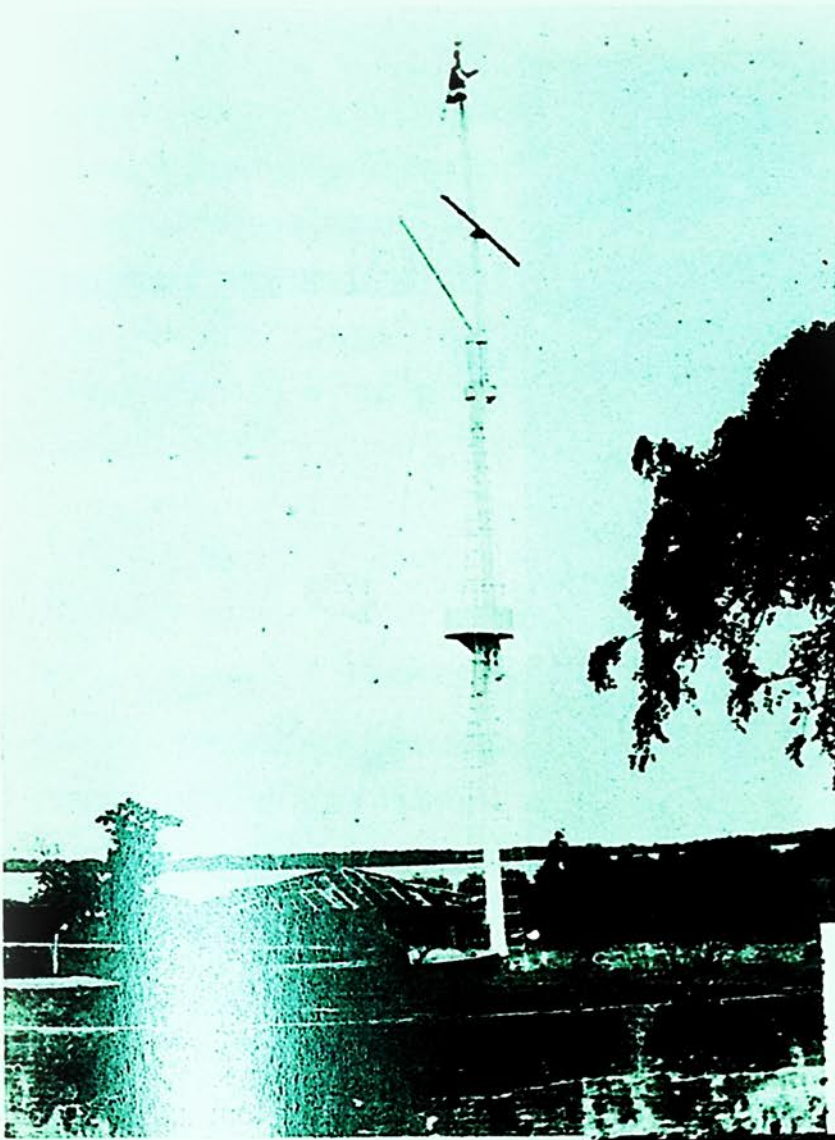
การที่ไทยต้องเสียดินแดนให้แก่ฝรั่งเศสใน ร.ศ. ๑๑๒ (พ.ศ. ๒๔๓๖ หรือ จ.ศ. ๑๒๕๕) นับว่าครั้งยิ่งใหญ่กว่าทุกครั้งในจำนวน ๑๑ ครั้ง สร้างความขมขื่นให้ไทยอย่างใหญ่หลวง (๔)

ในระหว่าง พ.ศ. ๒๔๓๕ - ๒๔๓๘ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ปรับปรุงการปกครองพระราชอาณาเขตให้เรียบร้อยเป็นระเบียบ โปรดเกล้าฯ ให้มีการรวบรวมบังคับบัญชาหัวเมืองทั้งปวงซึ่งเดิมขึ้นอยู่กับกรมพระกลาโหมกรมมหาดไทย และยกทำให้มาอยู่ในบังคับบัญชา ของกระทรวงมหาดไทย เพียงกระทรวงเดียว อย่างไรก็ตาม ในการระเบียบการปกครองอินหัวเมืองต่าง ๆ ให้มาขึ้นตรงต่อกระทรวงมหาดไทยครั้งนี้ปรากฏว่า เมืองสมุทรปราการและเมืองนครเขื่อนขันธ์ ได้รวมเข้าอยู่ในมณฑลกรุงเทพฯ ขึ้นต่อกระทรวงนครบาลแทน ตามพระราชบัญญัติปกครองท้องที่ ร.ศ. ๑๑๔ (๕)

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ทรงดำริว่านาม “พระประแดง” เป็นเมืองสำคัญมาแต่โบราณกาล สมควรใช้แทนนครเขื่อนขันธ์ เพราะอยู่ติดกันอยู่แล้ว ดังนั้น พ.ศ. ๒๔๕๘ พระองค์จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อ “นคร เขื่อนขันธ์” เป็น “เมืองพระประแดง” สืบ

ใน พ.ศ. ๒๔๕๘ รัชกาลที่ ๖ ได้มีพระบรมราชโองการขยาย เขตกรุงเทพมหานครเสียไปด้วยทรงเห็นว่ากรุงเทพมหานครมีความเจริญขยายออกไปมากแล้ว จึงโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติแบ่งการบังคับบัญชาหัวเมืองใหม่ ยกเลิกมณฑลกรุงเทพฯ เดิมที่รวมท้องที่เมือง นนทบุรี เมืองมีนบุรี เมืองพระประแดง เมืองสมุทรปราการ แล้วกำหนดเขตเสียใหม่และให้ยกเมืองธัญบุรี เมืองประทุมธานี ไปสมเป็นหัวเมืองขึ้นกระทรวงมหาดไทย ตั้งแต่วันที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๘ เป็นต้นมา (๖)

(๓) “ตำนานวัตถุสถานต่าง ๆ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสถาปนา” หน้า 54-56.

หอสังเกตการณ์
ป้อมพระจุลจอมเกล้า

ที่ตั้งปืน
ป้อมพระจุลจอมเกล้า

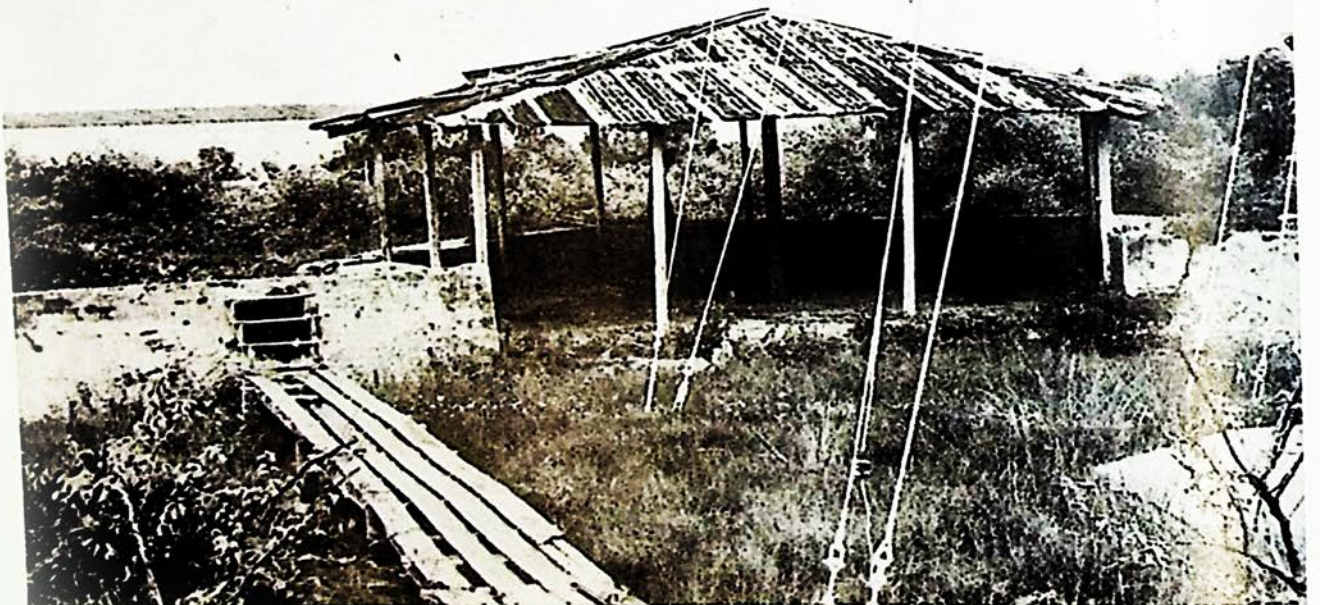

ปืนป้อม พระจุลจอมเกล้า

หอแก้ว
ป้อมพระจุลจอมเกล้า

ต่อมาในปี พ.ศ.๒๔๕๙ ในรัชสมัยรัชกาลที่ ๖ โปรดเกล้าฯ ให้ยกฐานะเมืองขึ้นเป็นจังหวัด เมืองสมุทรปราการก็กลายเป็นจังหวัดสมุทรปราการ และเมืองพระประแดงก็เป็นจังหวัดพระประแดงต่างหาก จังหวัดสมุทรปราการในตอนนั้นมี ๔ อำเภอ คือเมือง, บางเหี้ย (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นบางบ่อ), บางพลี และเกาะสีชัง (ลดฐานะลงมาเป็นกิ่งอำเภอในภายหลัง เพราะพลเมืองน้อย) และจังหวัดพระประแดงมี ๓ อำเภอ คือ เมือง, ราษฎร์บูรณะ และพระโขนง

ต่อมาในรัชกาลที่ ๗ อันเป็นผลมาจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ รัฐบาลจึงยุบจังหวัดพระประแดงลงมาเป็นอำเภอหนึ่งให้ขึ้นกับจังหวัดสมุทรปราการ อำเภอราษฎร์บูรณะไปขึ้นกับจังหวัดธนบุรี และอำเภอพระโขนงไปขึ้นกับจังหวัดพระนคร

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ ได้ออกพระราชบัญญัติยุบจังหวัดสมุทรปราการกับจังหวัดอื่น ๆ อีก ๔ จังหวัดไปรวมเป็นจังหวัดพระนคร - ธนบุรี แต่ต่อมาในวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๔๘๙ ได้มีพระราชกฤษฎีกาให้จัดตั้งจังหวัดสมุทรปราการขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

การจัดรูปการปกครองเมืองตามระบอบมณฑลเทศาภิบาล

หลังจากจัดหน่วยราชการบริหารส่วนกลาง โดยมีกระทรวงมหาดไทย ในฐานะเป็นส่วนราชการที่เป็นศูนย์กลางอำนาจการปกครองประเทศ และควบคุมหัวเมืองทั่วประเทศแล้วการจัดระเบียบการปกครองต่อมาได้มีการจัดตั้งหน่วยราชการบริหารส่วนภูมิภาค ซึ่งมีสภาพและฐานะเป็นตัวแทนหรือหน่วยประจำท้องที่ของกระทรวงมหาดไทยขึ้น อันได้แก่ การจัดรูปการปกครองแบบเทศาภิบาล ซึ่งถือได้ว่าเป็นระบบการปกครองอันสำคัญยิ่งที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงนำมาใช้ปรับปรุงระเบียบบริหารราชการแผ่นดินส่วนภูมิภาคในสมัยนั้น กรมปกครองแบบเทศาภิบาล เป็นระบบการปกครองส่วน

(๔) ประเทศสยามเสียดินแดนให้แก่มหาอำนาจตะวันตก ๑๑ ครั้ง ดังนี้

๑. เสียเกาะหมาก ให้อังกฤษ เมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๒๙ เนื้อที่ ๓๗๕ ตารางกิโลเมตร
๒. เสียมะริด ทะวาย ตะนาวศรี ให้อังกฤษ เมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม ๒๓๓๖ เนื้อที่ ๕๕,๐๐๐ ตร.กม.
๓. เสียแสนหวี เชียงตุง เมืองพง ให้อังกฤษ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๘ เนื้อที่ ๑๒๐,๐๐๐ ตร.กม.
๔. เสียสิบสองพันนา ให้อังกฤษ เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๓๙๗ เนื้อที่ ๖๐,๐๐๐ ตร.กม.
๕. เสียแคว้นเขมร ให้ฝรั่งเศส เมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๔๑๐ เนื้อที่ ๑๒๔,๐๐๐ ตร.กม.
๖. เสียสิบสองจุไทย ให้ฝรั่งเศส เมื่อวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๔๓๑ เนื้อที่ ๘๗,๐๐๐ ตร.กม.
๗. เสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ให้ฝรั่งเศส เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๔๓๖ เนื้อที่ ๑๔๓,๐๐๐ ตร.กม.
๘. เสียดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขง ให้ฝรั่งเศส เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๔๖ เนื้อที่ ๖๒,๕๐๐ ตร.กม.
๙. เสียมณฑลบูรพา ให้ฝรั่งเศส เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๔๔๙ เนื้อที่ ๕๑,๐๐๐ ตร.กม.
๑๐. เสียกะลันตัน, ตรังตานู, ไทรบุรี, ปลิส, ให้อังกฤษ เมื่อ ๑๐ มีนาคม ๒๔๕๑, เนื้อที่ ๘๐,๐๐๐ ตร.กม.
๑๑. เสียเขาพระวิหาร ให้เขมร เมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๐๕ เนื้อที่ ๒ ตร.กม.

จากหนังสือ การเสียดินแดนของชนเชื้อชาติไทย โดย พันเอก ถวิล อยู่เย็น หัวหน้ากองประวัติศาสตร์ กรมยุทธการทหารบก กองทัพบก, กองบัญชาการตำรวจภูธรชายแดน จัดพิมพ์เผยแพร่.

(๕) หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, กรมศิลปากร เอกสาร ร.๕ ม.๑/๑๗.

(๖) หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, กรมศิลปากร เอกสาร ร.๕ ป.๑/๑๗.

ภูมิภาคชนิดหนึ่งที่รัฐบาลกลางจัดส่งข้าราชการจากส่วนกลางออกไปบริหารราชการในท้องที่ต่าง ๆ ราชการปกครองแบบเทศาภิบาล เป็นระบบการปกครองที่รวมอำนาจเข้ามาไว้ในส่วนกลางอย่างมีระเบียบเรียบร้อย และเปลี่ยนระบบการปกครองจากประเพณีปกครองดั้งเดิมของไทย คือ ระบบกินเมือง ให้หมด

การปกครองหัวเมืองก่อนวันที่ ๑ เมษายน ๒๔๓๕ นั้น อำนาจปกครองบังคับบัญชาที่มีความแตกต่างกันออกไปตามความใกล้ไกลของท้องถิ่น หัวเมืองหรือประเทศราชยังไกลไปจากกรุงเทพฯ เท่าใด มีอิสระในการปกครองตนเองมากขึ้นเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากทางคมนาคมไปมาหาสู่ลำบาก หัวเมืองที่รัฐปกครองบังคับบัญชาได้โดยตรงก็มีแต่หัวเมืองจัตวาใกล้ ๆ ส่วนหัวเมืองอื่น ๆ มีเจ้าเมืองเป็นผู้ปกครองแบบเมืองและมีอำนาจอย่างกว้างขวาง ในสมัยที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพดำรงตำแหน่งเสนาบดี พระองค์ได้จัดให้อำนาจการปกครองเข้ามารวมอยู่ยังจุดเดียวกัน โดยการจัดตั้งมณฑลเทศาภิบาลขึ้น มีข้าหลวงเทศาภิบาลเป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาหัวเมืองทั้งปวงซึ่งหมายความว่า รัฐบาลมีการบังคับบัญชาหัวเมืองไปอยู่ที่เจ้าเมืองระบบการปกครองแบบเทศาภิบาลเริ่มจัดตั้งตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔- จนถึง พ.ศ. ๒๔๕๘ จึงสำเร็จและเพื่อความเข้าใจเรื่องนี้เสียก่อนในเบื้องต้น จึงจะขอนำคำจำกัดความของ “การเทศาภิบาล” ซึ่งพระยาราชนา (สิริ เทพหัสดิน ณ อยุธยา) อดีตปลัดทูลฉลองกระทรวงมหาดไทยตีพิมพ์ไว้ ซึ่งมีความว่า

“การเทศาภิบาล คือ การปกครองโดยลักษณะที่จัดให้มีหน่วยบริหารราชการอันประกอบด้วยแห่งข้าราชการต่างพระเนตรพระกรรณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และเป็นทีไว้วางใจของรัฐของพระองค์ รับแบ่งภาระของรัฐบาลกลาง ซึ่งประจำแต่เฉพาะในราชธานีนั้นออกไปดำเนินงานในส่วนภาคอันเป็นที่ใกล้ชิดติดต่ออาณาประชาราษฎร์ เพื่อให้ได้รับความร่มเย็นเป็นสุขและความเจริญทั่วถึง โดยมีระเบียบแบบแผนอันเป็นคุณประโยชน์แก่ราชอาณาจักรด้วย ฯลฯ จึงได้แบ่งส่วนการปกครองไปขนาดลดหลั่นกันเป็นชั้นอันดับดังนี้ คือ ส่วนใหญ่เป็นมณฑลรองถัดลงไปเป็นเมือง คือ จังหวัดรองไปอีกอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน จัดแบ่งหน้าที่ราชการเป็นส่วนสัดแผนกงานให้สอดคล้องกับทำนองการของกระทรวง ทบวง กรมในราชธานี และจัดสรรข้าราชการที่มีความรู้สติปัญญาความประพฤติดี ให้ไปปฏิบัติงานตามตำแหน่งหน้าที่มิให้มีการก้าวก่ายสับสนกันดังที่เป็นมาแต่ก่อนเพื่อนำมาซึ่งความเจริญเรียบร้อย รวดเร็ว แก่ราชการและธุรกิจของประชาชนซึ่งต้องอาศัยทางราชการเป็นที่พึ่งด้วย”

จากคำจำกัดความดังกล่าวข้างต้น ควรทำความเข้าใจบางประการเกี่ยวกับการจัดระเบียบการปกครองแบบเทศาภิบาลดังนี้

การเทศาภิบาล นั้น หมายความว่า เป็น “ระบบ” การปกครองอาณาเขตชนิดหนึ่ง เรียกว่า “การปกครองส่วนภูมิภาค” ส่วน “มณฑลเทศาภิบาล” นั้น คือ ส่วนหนึ่งของการปกครองเช่นนี้ และยังหมายความว่า ระบบเทศาภิบาลเป็นระบบที่รัฐบาลกลางจัดส่งข้าราชการส่วนกลางไปบริหารราชการในท้องที่ต่าง ๆ แทนที่ส่วนภูมิภาคจะจัดปกครองกันเองเช่นที่เคยปฏิบัติมาแต่เดิม อันเป็นระบบเมือง ระบบการปกครองแบบเทศาภิบาลจึงเป็นระบบการปกครองซึ่งรวมอำนาจเข้ามาไว้ในส่วนกลางและรัดรอนอำนาจของเจ้าเมืองตามระบบกินเมืองลงอย่างสิ้นเชิง

นอกจากนี้ มีข้อที่ควรทำความเข้าใจอีกประการหนึ่ง คือ ก่อนการจัดระเบียบการปกครองแบบเทศาภิบาลนั้น ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ก่อนปฏิรูปการปกครองก็มีการรวมหัวเมืองเข้าเป็นมณฑลเหมือนกัน แต่มณฑล

สมัยนั้นหาไข่มณฑลเทศาภิบาลไม่ ดังจะอธิบายโดยย่อดังนี้ เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระปิยมหาราช ทรงพระราชดำริจะจัดการปกครองพระราชอาณาเขตให้มั่นคงและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทรงเห็นว่าหัวเมืองอันมีมาแต่เดิมแยกกันขึ้นอยู่ในกระทรวงมหาดไทยบ้าง กระทรวงกลาโหมบ้าง และกรมท่าบ้าง การบังคับบัญชาหัวเมืองในสมัยนั้นแยกกันอยู่ถึง ๓ แห่งยากที่จะจัดระเบียบการปกครองให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเหมือนกันได้ทั่วราชอาณาจักร ทรงพระราชดำริว่า ควรจะรวมการบังคับบัญชาหัวเมืองทั้งปวงให้ขึ้นอยู่ในกระทรวงมหาดไทยกระทรวงเดียว จึงได้มีพระบรมราชโองการแบ่งหน้าที่ระหว่างกระทรวงมหาดไทยกับกระทรวงกลาโหมเสียใหม่ เมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๔๓๕ เมื่อได้มอบหมายให้กระทรวงมหาดไทยปกครองหัวเมืองทั้งปวงแล้ว จึงได้รวบรวมหัวเมืองเข้าเป็นมณฑลมีข้าหลวงใหญ่เป็นผู้ปกครอง การจัดตั้งมณฑลในครั้งนั้นมีอยู่ทั้งสิ้น ๖ มณฑล คือ มณฑลลาวเฉียงหรือมณฑลพายัพ มณฑลลาวพวนหรือมณฑลอุดร มณฑลลาวกาวหรือมณฑลอีสาน มณฑลเขมรหรือมณฑลบูรพา และมณฑลนครราชสีมา ส่วนหัวเมืองทางฝั่งทะเลตะวันตก บัญชาการอยู่ที่เมืองภูเก็ต

การจัดรวบรวมหัวเมืองเข้าเป็น ๖ มณฑลดังกล่าวนี้ ยังมีได้มีฐานะเหมือนมณฑลเทศาภิบาล การจัดระบบการปกครองมณฑลเทศาภิบาลได้เริ่มอย่างแท้จริงเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๗ เป็นต้นมา และก็มีได้ดำเนินการจัดตั้งพร้อมกันทีเดียวทั่วราชอาณาจักร แต่ได้จัดตั้งเป็นลำดับดังนี้

พ.ศ. ๒๔๓๗ เป็นปีแรก ที่ได้วางแผนงาน จัดระเบียบการบริหารมณฑลแบบใหม่เสร็จกระทรวงมหาดไทยได้จัดตั้งมณฑลเทศาภิบาลขึ้น ๓ มณฑล คือ มณฑลพิษณุโลก มณฑลปราจีนบุรี มณฑลนครราชสีมา ซึ่งเปลี่ยนแปลงจากสภาพมณฑลแบบเก่ามาเป็นแบบใหม่ และในตอนปลายนี้ เมื่อโปรดเกล้าฯ ให้โอนหัวเมืองทั้งปวงซึ่งเคยขึ้นอยู่ในกระทรวงกลาโหมและกระทรวงต่างประเทศมาขึ้นอยู่ในกระทรวงมหาดไทยกระทรวงเดียวแล้วจึงได้รวมหัวเมืองจัดเป็นมณฑลราชบุรีขึ้นอีกมณฑลหนึ่ง

พ.ศ. ๒๔๓๘ ได้รวมหัวเมืองจัดเป็นมณฑลเทศาภิบาลขึ้นอีก ๓ มณฑล คือ มณฑลนครชัยศรี มณฑลนครสวรรค์ และมณฑลกรุงเก่า และได้แก้ไขระเบียบการจัดมณฑลฝ่ายทะเลตะวันตก คือ ตั้งเป็นมณฑลภูเก็ตให้เข้ารูปลักษณะของมณฑลเทศาภิบาลอีกมณฑลหนึ่ง

พ.ศ. ๒๔๓๙ ได้รวมหัวเมืองมณฑลเทศาภิบาลขึ้นอีก ๒ มณฑล คือ มณฑลนครศรีธรรมราชและมณฑลชุมพร

พ.ศ. ๒๔๔๐ ได้รวมหัวเมืองมะลายูตะวันออกเป็นมณฑลไทรบุรี และในปีเดียวกันนั้นเอง ได้ตั้งมณฑลเพชรบูรณ์ขึ้นอีกมณฑลหนึ่ง

พ.ศ. ๒๔๔๓ ได้เปลี่ยนแปลงสภาพของมณฑลเก่า ๆ ที่เหลืออยู่อีก ๓ มณฑล คือมณฑลพายัพ มณฑลอุดร และมณฑลอีสาน ให้เป็นมณฑลเทศาภิบาล

พ.ศ. ๒๔๔๗ ยุบมณฑลเพชรบูรณ์ เพราะเห็นว่ามิแต่จะสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย

พ.ศ. ๒๔๔๙ จัดตั้งมณฑลปัตตานีและมณฑลจันทบุรี มีเมืองจันทบุรี ระยอง และตราด

พ.ศ. ๒๔๕๐ ตั้งมณฑลเพชรบูรณ์ขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

พ.ศ. ๒๔๕๑ จำนวนมณฑลลดลง เพราะไทยต้องยอมยกมณฑลไทรบุรีให้แก่อังกฤษเพื่อแลกเปลี่ยนกับการแก้ไขสัญญาค้าขาย และเพื่อจะกู้ยืมเงินอังกฤษมาสร้างทางรถไฟสายใต้

พ.ศ. ๒๔๕๔ ได้แยกมณฑลอีสานออกเป็น ๒ มณฑล มีชื่อใหม่ว่า มณฑลอุบลและมณฑลร้อย

เอ็ด

พ.ศ. ๒๔๕๘ จัดตั้งมณฑลมหาสารบุรีขึ้น โดยแยกออกจากมณฑลพายัพ
การจัดรูปการปกครองในสมัยปัจจุบัน

การปรับปรุงระเบียบการปกครองหัวเมืองเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศมาเป็นระบ
ประชาธิปไตยโดยนั้น ปรากฏตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. ๒๔๘
จัดระเบียบราชการบริหารส่วนภูมิภาคออกเป็นจังหวัดและอำเภอ จังหวัดมีฐานะเป็นหน่วยบริหารราช
แผ่นดิน มีข้าหลวงประจำจังหวัดและกรมการจังหวัดเป็นผู้บริหาร เมื่อก่อนเปลี่ยนแปลงการปกค
นอกจากจะแบ่งเขตการปกครองออกเป็นจังหวัดและอำเภอแล้ว ยังแบ่งเขตการปกครองออกเป็นมณฑล
ด้วย เมื่อได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ
๒๔๗๖ จึงได้ยกเลิกมณฑลเสียเหตุที่ยกเลิกมณฑลน่าจะเนื่องจาก

๑) การคมนาคมสื่อสารสะดวกและรวดเร็วขึ้นกว่าแต่ก่อน สามารถที่จะสั่งการและตรวจตรา
ส่งได้ทั่วถึง

๒) เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายของประเทศให้น้อยลง

๓) เห็นว่าหน่วยมณฑลซ้อนกับหน่วยจังหวัด จังหวัดรายงานกิจการต่อมณฑลมณฑลรายงาน
กระทรวงเป็นการซ้ำซ้อนโดยไม่จำเป็น

๔) รัฐบาลในสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ ๆ มีนโยบายที่จะให้อำนาจแก่ส่วนภูมิภาค
ขึ้น และการที่ยุบมณฑลก็เพื่อให้จังหวัดมีอำนาจนั่นเอง

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๙๕ รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดินอีกฉบับ
ในส่วนที่เกี่ยวกับจังหวัดมีหลักการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ดังนี้

๑) จังหวัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล แต่จังหวัดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. ๒๔๗๖ ห้ามมีฐานะเป็นนิติบุคคลไม่

๒) อำนาจบริหารในจังหวัด ซึ่งแต่เดิมตกอยู่แก่คณะบุคคล ได้แก่ คณะกรรมการจังหวัดนั้น
เปลี่ยนแปลงมาอยู่กับบุคคลคนเดียว คือ ผู้ว่าราชการจังหวัด

๓) ในฐานะของคณะกรรมการจังหวัด ซึ่งแต่เดิมเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน
จังหวัดได้กลายเป็นคณะเจ้าหน้าที่ที่ปรึกษาของผู้ว่าราชการจังหวัด

ต่อมา ได้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดินตามนัยประกาศ
คณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๑๘ ลงวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๑๕ โดยจัดระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค
เป็น

๑. จังหวัด

๒. อำเภอ

จังหวัดนั้นให้รวมท้องที่หลาย ๆ อำเภอขึ้นเป็นจังหวัด มีฐานะเป็นนิติบุคคล การตั้ง ยุบ และเปลี่
แปลงเขตจังหวัด ให้ตราเป็นพระราชบัญญัติ และให้มีคณะกรรมการจังหวัดเป็นที่ปรึกษาของผู้ว่าราชการ
จังหวัดในการบริหารราชการแผ่นดินในจังหวัดนั้น

ข. ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาคอำเภอ

๑. อำเภอเมืองสมุทรปราการ

๑.๑ ประวัติความเป็นมา

ที่ว่าการอำเภอเมืองสมุทรปราการ หลังแรกอยู่ร่วมกับศาลากลางจังหวัดตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๑๑ โดยรัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระที่นั่งสมุทรพิมุกซึ่งตั้งอยู่ข้างตลาดวิบูลศรัยกับกองบริการท่าเรือในปัจจุบัน เป็นที่ทำการต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๕๘ ได้ทำการก่อสร้างเป็นเอกเทศใกล้ๆ กับศาลากลางจังหวัดหลังใหม่ บริเวณริมเขื่อนแม่น้ำเจ้าพระยา และอาคารที่ทำการของอำเภอหลังนี้ ได้ใช้เป็นที่ทำการต่อมาจนถึง พ.ศ. ๒๕๑๐ จึงได้มีการปลูกสร้างอาคารที่ทำการหลังใหม่ และใช้มาจนถึงปัจจุบัน

๑.๒ ภูมิศาสตร์

ที่ว่าการอำเภอเมืองสมุทรปราการ ตั้งอยู่ภายในเขตเทศบาลเมืองสมุทรปราการมีพื้นที่ ๒๘๑.๘๒ ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอพระประแดง และเขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร

ทิศใต้ ติดต่อกับอ่าวไทย

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอบางพลี อำเภอบางบ่อ สมุทรปราการ

ทิศตะวันตก ติดต่อกับเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

ลักษณะภูมิประเทศ โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่าน

๑.๒.๑ ลำน้ำสำคัญ คือ แม่น้ำเจ้าพระยา

๑.๒.๒ การคมนาคม การติดต่อระหว่างอำเภอกับตำบล หมู่บ้าน โดยทางรถยนต์ และทางเรือ

๑.๒.๓ พลเมือง รวม ๒๖๘,๐๗๐ คน แยกเป็นชาย ๑๓๔,๑๙๗ คน เป็นหญิง ๑๓๓,๘๗๓ คน

๑.๒.๔ สถานที่ท่องเที่ยว มีเมืองโบราณ ฟาร์มจระเข้ พิพิธภัณฑ์เปลือกหอย สว่างคนิवास สถานพัก-

พื้นบางปู ฯ พระสมุทรเจดีย์

๑.๓ การปกครอง

๑.๓.๑ การบริหารราชการส่วนภูมิภาค มี ๑๔ ตำบล ๙๐ หมู่บ้าน คือ

๑. ตำบลปากน้ำ	มี	-	หมู่บ้าน
๒. ตำบลสำโรงเหนือ	มี	๙	หมู่บ้าน
๓. ตำบลบางเมือง	มี	๗	หมู่บ้าน
๔. ตำบลท้ายบ้าน	มี	๗	หมู่บ้าน
๕. ตำบลนาเกลือ	มี	๗	หมู่บ้าน
๖. ตำบลแหลมฟ้าผ่า	มี	๑๓	หมู่บ้าน
๗. ตำบลในคลองบางปลากด	มี	๑๐	หมู่บ้าน
๘. ตำบลบางปูใหม่	มี	๕	หมู่บ้าน
๙. ตำบลปากคลองบางปลากด	มี	๔	หมู่บ้าน
๑๐. ตำบลแพรกษา	มี	๙	หมู่บ้าน
๑๑. ตำบลบางโปรง	มี	๔	หมู่บ้าน
๑๒. ตำบลบางปู	มี	๔	หมู่บ้าน

๑๓. ตำบลบางคว้น มี ๗ หมู่บ้าน

๑๔. ตำบลบ้านคลองสวน มี ๔ หมู่บ้าน

๑.๓.๒ การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น มี ๑ เทศบาล และ ๒ สุขาภิบาล คือ

๑. เทศบาลเมืองสมุทรปราการ

๒. สุขาภิบาลสำโรงเหนือ

๓. สุขาภิบาลบางปู

๑.๔ การสาธารณสุข

มีโรงพยาบาลจังหวัด ๑ แห่ง

สถานอนามัยประจำตำบล ๑๓ แห่ง

๑.๕ การอาชีพและธุรกิจ

ประชากรส่วนใหญ่ รับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม รองลงไปได้แก่การทำนาทำการประมง
ค้าขาย และอุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น ขนมาจาก ทำของแห้งของเค็มจากสัตว์น้ำ เป็นต้น

๑.๖ การศึกษาและศาสนา

โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ๗ โรงเรียน

โรงเรียนสังกัดการประถมศึกษาจังหวัด ๔๖ โรงเรียน

โรงเรียนสังกัดเทศบาล ๕ โรงเรียน

โรงเรียนราษฎร์ ๔๕ โรงเรียน

ประชาชนส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ มีวัดทางพุทธศาสนา ๓๙ วัด มิสยิต ๒ แห่ง

๑.๗ การสาธารณสุขปโภค

การไฟฟ้านครหลวงได้ปักเสาพาดสายไฟฟ้าไปถึงทุกตำบลแล้ว สามารถให้บริการด้านไฟฟ้าได้ทั้ง

ทุกตำบล

ประปานครหลวง มีใช้เฉพาะในเขตสุขาภิบาลสำโรงเหนือ และเขตเทศบาลเมืองสมุทรปราการเท่านั้น

นั้น

๑.๘ ทำเนียบรายนามผู้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอ

๑. พระยามินบุรีศรีสมุทรปราการ

๒. หลวงประจักษ์สมุทรเขต

๓. หลวงสุรินทรเรืองฤทธิ์

๔. หลวงกิจจานุรักษ์

๕. ขุนเลขสารสุภะ

๖. หลวงพิพาทสรรพกิจ ๒๔๖๖ - ๒๔๖๗

๗. หลวงฉลาดลิขิต ๒๔๖๘ - ๒๔๗๐

๘. พระณรงค์ฤทธิ์ ๒๔๗๐ - ๒๔๗๑

๙. พระกำแพงพราหมณ์ ๒๔๗๐ - ๒๔๗๑

๑๐. หลวงนรนิติผดุงการ ๒๔๗๑ - ๒๔๗๗

๑๑. นายเชื้อม ศิริสนธิ์	๒๔๗๗ - ๒๔๗๘
๑๒. หลวงกัลยานุรักษ์	๒๔๗๘ - ๒๔๘๒
๑๓. นายจำนงค์ สวัสดิ์ชูโต	๒๔๘๒ - ๒๔๘๔
๑๔. นายสุวรรณ รื่นยศ	๒๔๘๔ - ๒๔๘๕
๑๕. ขุนบริหารบรรพตเขต	๒๔๘๕ - ๒๔๘๗
๑๖. นายสา่ง แต่งปราณีต	๒๔๘๗ - ๒๔๙๐
๑๗. นายเปรมศักดิ์ วิเชียรภักดี	๒๔๙๐ - ๒๔๙๔
๑๘. นายประจกฤทธิ์ นาคะบั๊กษิณ	๒๔๙๔ - ๒๔๙๖
๑๙. นายพิน บุญยปรัตยุษ	๒๔๙๖ - ๒๕๐๒
๒๐. นายเยื่อน สมานนที	๒๕๐๒ - ๒๕๐๓
๒๑. นายวินิจ ภูมิวุฒิสาร	๒๕๐๓ - ๒๕๐๓
๒๒. นายบุญยรักษ์ สวัสดิ์ภาพ	๒๕๐๓ - ๒๕๐๓
๒๓. นายชลอ ธรรมศิริ	๒๕๐๕ - ๒๕๐๗
๒๔. ดร. พิชิต ลักษณะสมพงศ์	๒๕๐๗ - ๒๕๐๙
๒๕. นายพีระ บุญจริง	๒๕๐๙ - ๒๕๑๑
๒๖. ดร.ชวงค์ ฉายะบุตร	๒๕๑๑ - ๒๕๑๒
๒๗. นายมานิต วัลยะเพ็ชร	๒๕๑๒ - ๒๕๑๖
๒๘. นายสมบูรณื พรหมเมศร์	๒๕๑๖ - ๒๕๑๙
๒๙. พ.ต. เฉลิม ศุภมร	๒๕๑๙ - ๒๕๒๐
๓๐. ร.ต.อ. วิโรจน์ ภูจินดา	๒๕๒๐ - ๒๕๒๓
๓๑. นายยนต์ สุนทรสารทูล	๒๕๒๓ - ปัจจุบัน

๒. อำเภอพระประแดง

๒.๑ ประวัติความเป็นมา

เมืองพระประแดง เป็นเมืองเก่าแก่มีมาแต่สมัยขอมเรืองอำนาจ เป็นเมืองหน้าด่าน ทางทิศใต้ของขอม ซึ่งตั้งอยู่ปากแม่น้ำเจ้าพระยา และเป็นเมืองหน้าด่านมาโดยตลอดจนถึง พ.ศ. ๑๖๐๐ ขอมจึงหมดอำนาจลงจนถึงสมัยอาณาจักรสุโขทัย เมืองพระประแดงก็ยังคงเป็นเมืองหน้าด่าน ทางทิศใต้อยู่ตลอดสมัยสุโขทัย (พ.ศ. ๑๘๐๐ - พ.ศ. ๑๙๒๑)

เมืองพระประแดงเดิมที่ขอมสร้างขึ้นนั้น หาใช่ที่ปากลัดในปัจจุบันไม่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงอธิบายไว้ว่า เมืองพระประแดงที่ขอมสร้างขึ้นครั้งนั้น ตั้งอยู่ที่ตำบลราชบุรีบูรณะ ใกล้ฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา หากแต่เป็นเวลานานมา พื้นดินค่อยงอก ดินขึ้น และยื่นออกไปในทะเล การที่ขอมขนานนามเมืองหน้าด่านแห่งนี้ว่า “พระประแดง” นั้น คำว่า “ประแดง” หรือ “บางแดง” นั้น ปทานุกรมของกระทรวงธรรมการ แปลไว้ว่า คนเดินหมาย, คนนำข่าว ชูต พนักงานตามคน

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา พระเจ้าอู่ทองได้ตั้งเมืองพระประแดง เป็นเมืองหน้าด่านทางทิศใต้

ในแผ่นดินพระเจ้าทรงธรรม ระหว่าง พ.ศ. ๒๑๖๓ - ๒๑๗๑ พระองค์ทรงพระราชดำริว่า เมื่อพระประแดงอยู่ห่างปากแม่น้ำเจ้าพระยาเข้ามามาก พื้นดินตื้นเขิน งอกยื่นออกไปในทะเลหากมีข้าศึกยกกองทัพเรือล่องลำเข้ามา การลาดตระเวนตรวจด่านจะลำบากมาก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยุบเมืองพระประแดง แล้วโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเมืองสมุทรปราการให้เป็นเมืองหน้าด่านทางใต้แทนต่อไป

ในสมัยกรุงธนบุรี เมื่อพระเจ้าตากสินมหาราชได้ปราบดาภิเษก เป็นพระมหากษัตริย์ครองกรุงธนบุรีแล้ว พระองค์ได้ทรงริ่ถอนกำแพงเมืองพระประแดงเดิม ไปก่อกำแพงพระราชวังธนบุรีและที่อื่น ดังนั้น เมืองพระประแดงเดิม จึงสิ้นซากนับแต่นั้นมา

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชขณะนั้นบ้านเมืองมีแต่ศึกสงครามหลายด้าน จึงเห็นความจำเป็นต้องสร้างป้อมทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อป้องกันข้าศึกทางทะเล จึงโปรดเกล้าฯ ให้กรมพระราชวังบวรมหาสุรสีหนาท ดำเนินการสร้างป้อมปราการขึ้น ให้ชื่อว่า ป้อมพิทยาคาร การก่อสร้างยังไม่แล้วเสร็จ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเสด็จสวรรคต

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ ได้โปรดเกล้าฯ ให้ก่อสร้างป้อมพิทยาคารจนแล้วเสร็จ และดำเนินการสร้างป้อมปราการที่ค้างไว้แล้วเสร็จเมื่อวันศุกร์ เดือน ๗ แรม ๑๐ ค่ำ พ.ศ. ๒๓๕๘ และพระราชทานนามเมืองใหม่ว่า เมืองนครเขื่อนขันธ์และสร้างป้อมปราการขึ้นอีก ๙ ป้อม ทั้งสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา คือ

๑. ป้อมพิทยาคม เป็นป้อมที่สร้างขึ้นเป็นป้อมแรกสำหรับเมืองนครเขื่อนขันธ์ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พ.ศ. ๒๓๒๖ กับได้รับเสริมสร้างในรัชกาลที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๗ อีกครั้งหนึ่ง อยู่ตรงข้ามกับที่ว่าการอำเภอพระประแดงหรือฝั่งซ้าย ได้ถูกรื้อถอนไปหมดแล้ว ปัจจุบันนี้เป็นบริเวณสถานพยาบาลพระประแดง (หรือที่เรียกกันว่าโรงพยาบาลโรคเรื้อน)

ถึงรัชกาลที่ ๒ ญวนแผ่อำนาจเข้ามาทางเมืองเขมร ซึ่งอาจเป็นศัตรูกับไทยได้ ใน ปี พ.ศ. ๒๓๕๗ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงโปรดให้กรมพระราชวังบวรมหาเสนาฯ รัชกาลที่ ๒ เป็นแม่กองสร้างป้อมเมืองพระประแดง (ครั้งนั้นเรียกว่าเมืองนครเขื่อนขันธ์) ขึ้นทางฝั่งตะวันตกเพิ่มเติม คือ

๒. ป้อมปู่เจ้าสมิงพราย อยู่ในตำบลบางหญ้าแพรก ตรงข้ามที่ว่าการอำเภอพระประแดง เยื้องไปทางทิศใต้ ขณะนี้ยังมีสภาพเป็นป้อมอยู่บางส่วน ปัจจุบันเป็นบริเวณสถานพยาบาลพระประแดง

๓. ป้อมปีศาจสิง อยู่ตรงข้ามที่ว่าการอำเภอพระประแดง ตำบลบางหญ้าแพรก ปัจจุบันไม่มีซากเหลืออยู่เลย เป็นบริเวณสถานพยาบาลพระประแดง

๔. ป้อมราหูจร อยู่บริเวณใกล้เคียงกับป้อมปู่เจ้าสมิงพราย ป้อมทั้งสองนี้ซัดปีกกาถึงกันในสมัยนั้น ปัจจุบันใช้เป็นสถานพยาบาลพระประแดง

๕. ป้อมแผลงไฟฟ้า อยู่ฝั่งอำเภอพระประแดงในตำบลตลาด เขตเทศบาลเมืองพระประแดงยังมีสภาพสมบูรณ์อยู่บางส่วน เทศบาลบูรณะเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชน ข้างบนป้อมยังมีปืนใหญ่โบราณหลายกระบอกตั้งไว้ให้ชม มีเงาไม้ร่มรื่น

๖. ป้อมมหาสังหาร ป้อมนี้อยู่ถัดป้อมแผลงไฟฟ้าไปทางเหนือเล็กน้อย และได้ก่อสร้างเพิ่มเติมขึ้นอีก เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๘ โดยสร้างเสริมให้สูงขึ้นอีก ๑ ชั้น และได้รื้อถอนออกไปในสมัยรัชกาลที่ ๖ เอาสถาน

ที่สร้างสถานตำราจตุรอำเภอพระประแดง

๑. ป้อมศัตรูพินาศ ตั้งอยู่ถัดจากป้อมมหาสังหารไปทางเหนือ ได้รื้อถอนไปในสมัยรัชกาลที่ ๖ ปัจจุบันคือที่ว่าการอำเภอพระประแดง

๒. ป้อมจักรกรุด ได้รื้อถอนไปในสมัยรัชกาลที่ ๖ ปัจจุบันคือบริเวณหลังสำนักงานเทศบาลเมืองพระประแดง ป้อมนี้สมัยที่ยังคงมีสภาพอยู่ในตอนหลังสมัยเป็นจังหวัดพระประแดง เคยใช้เป็นสถานตำราจตุรจังหวัดพระประแดง เพราะมีหอบังคับการ (ด้านติดกับถนนพระยาพ่ายพิริยกิจ ปัจจุบันนี้)

๓. ป้อมพระจันทร์ พระอาทิตย์ อยู่ถัดป้อมแฉ่งไฟฟ้าไปทางใต้ วกมาทางบ้านดั่ง จดถนนพระยาพ่ายพิริยกิจ รื้อและไม่มีซากแล้วเช่นกัน แต่มีแนวกำแพงเสมอดินอยู่ข้างเป็นบางแห่ง

ส่วนป้อมเพชรหึง เป็นป้อมที่สร้างหลังสุดในสมัยรัชกาลที่ ๒ สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๕ ขณะนี้ไม่มีซากเหลือเช่นเดียวกับป้อมอื่น ๆ ป้อมนี้สร้างต่อจากป้อมศัตรูพินาศไปทางทิศเหนือของเมืองพระประแดงเลียบชายแม่น้ำเจ้าพระยา คือบริเวณโรงเรียนอานวยวิทย์ สถานสงเคราะห์คนทุพพลภาพและพิการของกรมประชาสงเคราะห์ในปัจจุบัน

ปัจจุบันเหลือซากเป็นป้อมแค่ ๒ ป้อม ได้แก่ ป้อมปู่เจ้าสมิงพราย (ปัจจุบันเป็นโรงพยาบาลพระประแดง) และป้อมแฉ่งไฟฟ้า (อยู่ด้านตะวันตกของที่ว่าการอำเภอ ใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ)

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนนามนครเขื่อนขันธ์ เป็นจังหวัดพระประแดง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ แบ่งการปกครองออกเป็น ๓ อำเภอ คือ ๑. อำเภอเมือง ๒.อำเภอราชบุรีบูรณะ ๓. อำเภอพระโขนง

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ยุบจังหวัดพระประแดงลงเป็นอำเภอพระประแดง ขึ้นกับจังหวัดสมุทรปราการ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ส่วนอำเภอราชบุรีบูรณะไปขึ้นกับจังหวัดธนบุรี อำเภอพระโขนงไปขึ้นกับกรุงเทพมหานคร

ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๘๕ จังหวัดสมุทรปราการได้ถูกยุบรวมไปขึ้นกับจังหวัดกรุงเทพมหานคร อำเภอพระประแดงจึงต้องไปรวมขึ้นกับจังหวัดกรุงเทพมหานครด้วย

จนถึง พ.ศ. ๒๔๘๙ ได้ประกาศยกฐานะจังหวัดสมุทรปราการขึ้นอีก อำเภอพระประแดง จึงกลับมาขึ้นกับจังหวัดสมุทรปราการตามเดิมจนบัดนี้

ปัจจุบันอำเภอพระประแดง ตั้งที่ว่าการอยู่ที่ตำบลตลาด ในเขตเทศบาลเมืองพระประแดง อยู่ห่างฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา ตอนคู้งแม่น้ำตอนล่าง

๒.๒ ภูมิศาสตร์

ที่ว่าการอำเภอพระประแดง ตั้งอยู่ที่ตำบลตลาด เขตเทศบาลเมืองพระประแดงอยู่ทางฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา ตอนคู้งแม่น้ำตอนล่าง มีพื้นที่ทั้งหมด ๖๕.๕๘ ตารางกิโลเมตรมีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	เขตราชบุรีบูรณะ และเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร
ทิศใต้	ติดต่อกับ	อำเภอเมืองสมุทรปราการ .
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	อำเภอเมืองสมุทรปราการ และเขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร

ลักษณะภูมิประเทศ เป็นที่ราบลุ่ม

๒.๒.๑ ลำน้ำสำคัญ คือ แม่น้ำเจ้าพระยา

๒.๒.๒ การคมนาคม การติดต่อระหว่างอำเภอกับตำบล หมู่บ้าน โดยทางรถยนต์

๒.๒.๓ พลเมือง รวม ๑๔๘,๔๙๓ คน แยกเป็นชาย ๗๒,๘๐๘ คน หญิง ๗๕,๖๘๕

๒.๓ การสาธารณสุข

โรงพยาบาลประจำอำเภอ

๑ แห่ง

สถานีอนามัยประจำตำบล

๑๒ แห่ง

๒.๔ การอาชีพและธุรกิจ

ประชากรส่วนใหญ่ รับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม รองลงไปได้แก่การทำสวนมะพร้าว สวน
ไม้ เลี้ยงสัตว์ และค้าขาย

๒.๕ การศึกษาและศาสนา

โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา

๓ โรงเรียน

โรงเรียนสังกัดกรมประถมศึกษาจังหวัด

๓๐ โรงเรียน

โรงเรียนเทศบาล

๓ โรงเรียน

โรงเรียนราษฎร์

๒๖ โรงเรียน

ประชาชนส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ มีวัดทางพุทธศาสนา ๓๘ วัด มัสยิด ๑ แห่ง

๒.๖ การสาธารณสุขอุปโภค

การไฟฟ้านครหลวง ได้ปักเสาพาดสายไฟฟ้าไปถึงทุกตำบลแล้ว สามารถให้บริการด้านไฟฟ้าได้
ทุกตำบล

การประปา ในอำเภอพระประแดง ยังต้องใช้น้ำประปาบาดาลอยู่ ซึ่งในปีงบประมาณ ๒๕๒๕
๒๕๒๗ บริเวณถนนปู่เจ้าสมิงพรายจะมีน้ำประปานครหลวงใช้ส่วนในตัวอำเภอพระประแดง คาดว่าจะใ
น้ำประปานครหลวง ในปีงบประมาณ ๒๕๒๙

ทำเนียบรายนามนายอำเภอพระประแดง

จัดตั้งอำเภอ พ.ศ. ๒๔๖๗

๑. ขุนเกียรติณรงค์

๒. ขุนสิงหา

๓. หลวงขจรบุรี

๔. หลวงศรีสิทธิเดช

๕. พระศรีพระประแดงเขตต์

๖. พระณรงค์ฤทธิ์

๗. หลวงประจักษ์สมุทรเขตต์

๒๔๖๗ - ๒๔๖

๘. หลวงบำรุงประชาราษฎร์

๒๔๖๙ - ๒๔๖

๙. หลวงศรีเขตต์นคร

๒๔๗๑ - ๒๔๗

๑๐. ขุนบริหารสุขประชา

๒๔๗๒ - ๒๔๗

๑๑. หลวงระจันต์ประจันตคาม	๒๔๗๖ - ๒๔๗๖
๑๒. หลวงนรนิติผดุงการ	๒๔๗๖ - ๒๔๗๖
๑๓. ขุนบริบาลพรตเขตต์	๒๔๗๖ - ๒๔๗๖
๑๔. นายเชื้อ สุนทรปุระ	๒๔๗๖ - ๒๔๗๖
๑๕. นายศิริ พึ่งลัดดา	๒๔๗๖ - ๒๔๗๗
๑๖. นายพร ศิริวัฒน์	๒๔๗๗ - ๒๔๗๗
๑๗. นายเนน मिलินทานุช	๒๔๗๗ - ๒๔๗๗
๑๘. นายเลื่อน ยอดวิมล	๒๔๗๗ - ๒๔๗๗
๑๙. นายดำเกิง สุรการ	๒๔๗๗ - ๒๔๗๗
๒๐. นายสงัด รักษ์เจริญ	๒๔๗๗ - ๒๔๗๗
๒๑. หลวงสีหบุรานุกิจ	๒๔๗๗ - ๒๕๐๐
๒๒. นายสุข ก้องสมุทร	๒๕๐๐ - ๒๕๐๑
๒๓. นายชิน รัตนรังคะ	๒๕๐๑ - ๒๕๐๑
๒๔. นายประดิษฐ์ จงสืบพันธ์	๒๕๐๑ - ๒๕๐๑
๒๕. นายพีระ บุญจริง	๒๕๐๑ - ๒๕๐๑
๒๖. นายชวิทย์ ไวกนอมลัตย์	๒๕๐๑ - ๒๕๐๑
๒๗. นายทองต่อ กลัวไม้ ณ อยุธยา	๒๕๐๑ - ๒๕๐๑
๒๘. นายสำเร็จ วุฒิमानานนท์	๒๕๐๑ - ๒๕๐๑
๒๙. นายจิระพล วีระไวทยะ	๒๕๐๑ - ๒๕๐๑
๓๐. นายชีวิน สุทธิสุวรรณ	๒๕๐๑ - ๒๕๐๑
๓๑. นายอนุ สงวนนาม	๒๕๐๑ - ๒๕๐๑
๓๒. ร.ต.ธานี โภคะกุล	๒๕๐๑ - ๒๕๐๑
๓๓. นายอนุ สงวนนาม	๒๕๐๑ - ๒๕๐๑
๓๔. ว่าที่ ร.ต.ทรงวุฒิ งามมีศรี	๒๕๐๑ - ปัจจุบัน
๓. อำเภอบางพลี	

๓.๑ ประวัติความเป็นมา

ที่ว่าการอำเภอบางพลี ตั้งอยู่หมู่ที่ ๘ ตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๘ สมัยพระยาสุนทรบุรารักษ์ (สิน) เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรปราการ มีขุนพินิจสรรพาการ เป็นนายอำเภอบางพลีคนแรกพร้อมด้วยเจ้าหน้าที่อำเภอ ๓ คน ขณะนั้นยังไม่มีที่ว่าการอำเภอ เจ้าหน้าที่คนนั้นจึงต้องอาศัยบ้านนายชิน นิลเพชร เป็นที่พักอาศัย และใช้โรงเลื่อยไม้ของนายบุญ กาญจนพันธ์ เป็นสถานที่ปฏิบัติราชการระหว่างที่ยังไม่มีสถานที่ราชการนั้น นายบุญ กาญจนพันธ์ ได้เป็นหัวหน้าชักชวนราษฎรสมัครทรัพย์สร้างอาคารที่ว่าการอำเภอชั่วคราวขึ้นที่ริมคลองสำโรงฝั่งเหนือ ในที่ดินของนางเอมฯ (ไม่ทราบนามสกุล) ซึ่งเป็นผู้สละที่ดินเป็นที่ตั้งที่ว่าการอำเภอ สิ้นงบประมาณการก่อสร้างที่ว่าการอำเภอประมาณ ๑,๐๐๐ บาท

ต่อมาในปี ๒๔๕๖ สมัยพระยาเพ็ชรปราณี เป็นอธิบดีมหาดไทย ได้จัดซื้อที่ดินติดต่อกับที่ดินนางเอมา และก่อสร้างที่ว่าการอำเภอบางพลี เป็นอาคารถาวรและใช้เป็นที่ว่าการอำเภอตลอดมา ตั้งแต่วันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๔๕๒ ที่ว่าการอำเภอหลังนั้นได้ถูกเพลิงไหม้หมดทั้งหลัง ในสมัยนายสุแสงรุจิ เป็นนายอำเภอบางพลี ในปีเดียวกัน นายเช่อม ศิริสนธิ ได้มาดำรงตำแหน่งนายอำเภอบางพลี ได้จัดสร้างที่ว่าการอำเภอขึ้นใหม่ ใช้เงินงบประมาณก่อสร้างประมาณ ๕,๐๐๐ บาท และใช้เป็นสถานที่ปรัราชการมาจนถึงปัจจุบัน

๓.๒ ภูมิศาสตร์

ที่ว่าการอำเภอบางพลี ตั้งอยู่หมู่ที่ ๘ ตำบลบางพลีใหญ่ มีพื้นที่ประมาณ ๓๒๓.๘๘ ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับเขตพระโขนง และเขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ และเขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร

ลักษณะภูมิประเทศ เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำนา เพาะปลูก เลี้ยงปลาและทำสวน มีคลองสายสำคัญ เป็นคลองสายสำคัญ แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยา ในท้องที่อำเภอพระประแดง ผ่านท้องที่อำเภอเมืองสมุทรปราการ อำเภอบางพลี และเลยไปอำเภอบางบ่อ อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา นอกจากนั้นยังมีคลองย่อยจากคลองสำโรงผ่านพื้นที่ในเขตอำเภอบางพลีทั้งคลองธรรมชาติ และคลองชลประทานอีกหลายสาย

๓.๒.๑ การคมนาคม การติดต่อระหว่างอำเภอกับตำบล หมู่บ้าน โดยทางรถยนต์ และทางเรือ

๓.๒.๒ พลเมือง รวม ๘๔,๘๑๘ คน แยกเป็นชาย ๔๑,๕๘๕ คน หญิง ๔๓,๒๓๓ คน

๓.๓ การปกครอง

๓.๓.๑ การบริหารราชการส่วนภูมิภาค	มี ๙ ตำบล ๑๓๐ หมู่บ้าน
๑. ตำบลบางเสาธง	มี ๑๗ หมู่บ้าน
๒. ตำบลบางพลีใหญ่	มี ๒๓ หมู่บ้าน
๓. ตำบลบางโฉลง	มี ๑๑ หมู่บ้าน
๔. ตำบลราชาเทวะ	มี ๑๘ หมู่บ้าน
๕. ตำบลบางปลา	มี ๑๕ หมู่บ้าน
๖. ตำบลหนองปรือ	มี ๙ หมู่บ้าน
๗. ตำบลศิระชะจรเข้ใหญ่	มี ๙ หมู่บ้าน
๘. ตำบลศิระชะจรเข้น้อย	มี ๑๒ หมู่บ้าน
๙. ตำบลบางแก้ว	มี ๑๖ หมู่บ้าน

๓.๓.๒ การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น มี ๑ สุขาภิบาล คือ สุขาภิบาลบางพลี

๓.๔ การสาธารณสุข

โรงพยาบาลประจำอำเภอ
สถานีอนามัย ประจำตำบล

๑ แห่ง

๑๒ แห่ง

๓.๕ การอาชีพและธุรกิจ

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาข้าว ค้าขาย การประมงน้ำจืด เลี้ยงสัตว์ และมีบางส่วนที่

ไปรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม

๓.๖ การศึกษาและศาสนา

โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา

๒ โรงเรียน

โรงเรียนสังกัดการประถมศึกษาจังหวัด

๓๕ โรงเรียน

โรงเรียนราษฎร์

๓ โรงเรียน

ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ

๓.๗ การสาธารณสุข

การไฟฟ้านครหลวงได้ปักเสาพาดสายไฟฟ้าไปถึงทุกตำบลแล้วประชาชนสามารถใช้ไฟฟ้าได้ทั่วทุกตำบล

๓.๘ ทำเนียบรายนามผู้ดำรงตำแหน่ง

๑. ขุนพินิจสรรพากร	๒๔๓๘ - ๒๔๕๐
๒. หลวงศรีสิทธิเดช	๒๔๕๐ - ๒๔๕๒
๓. หลวงประจักษ์สมุทรเขต	๒๔๕๒ - ๒๔๕๘
๔. หลวงสรรพากิจจำนงค์	๒๔๕๘ - ๒๔๖๒
๕. หลวงวิบูลย์นราภิรักษ์	๒๔๖๒ - ๒๔๖๔
๖. ขุนบริบาลสุขประชา	๒๔๖๔ - ๒๔๖๕
๗. ขุนประชาภักดีบริบาล	๒๔๖๕ - ๒๔๖๗
๘. หลวงนรกิจบริหาร	๒๔๖๗ - ๒๔๗๐
๙. ขุนพำนักชนบท	๒๔๗๐ - ๒๔๗๕
๑๐. หม่อมเจ้าพระพิพัฒน์เกษมสันต์	๒๔๗๕ - ๒๔๗๖
๑๑. ขุนบริบาลสิมารักษ์	๒๔๗๖ - ๒๔๗๘
๑๒. นายชื่น วรศิริ	๒๔๗๘ - ๒๔๘๑
๑๓. นายสุนทร แสงรุจี	๒๔๘๑ - ๒๔๘๒
๑๔. นายเชื้อม ศิริสนธิ	๒๔๘๒ - ๒๔๙๐
๑๕. นายเข้า ประมวลภรณ์	๑ ก.พ. ๒๔๙๐ - ๒๒ มี.ค. ๒๔๙๑
๑๖. นายพัฒน์ บุญยรัตพันธ์	๒๒ มี.ค. ๒๔๙๑ - ๒๓ พ.ย. ๒๔๙๑
๑๗. นายสุวิท ทรัพย์ทวี	๒๓ พ.ย. ๒๔๙๑ - ๑๙ เม.ย. ๒๔๙๕
๑๘. นายวัง ชูวงศ์	๑๙ เม.ย. ๒๔๙๕ - ๓๐ พ.ย. ๒๔๙๘
๑๙. ร.ต.ท.ชาญ เวชเจริญ	๓๐ พ.ย. ๒๔๙๘ - ๑๖ ก.ย. ๒๕๐๑
๒๐. นายวิเชียร จาดบรรเทิง	๑๖ ก.ย. ๒๕๐๑ - ๒๐ มี.ค. ๒๕๐๖
๒๑. นายสินธุ์ ศรศรีวิชัย	๑ มี.ค. ๒๕๐๖ - ๒๓ พ.ค. ๒๕๑๑

๒๒. นายชัค รัตนราช
 ๒๓. นายสมบุรณ์ พรหมเมศรี
 ๒๔. ร.ต.ประเวศ ต่อตระกูล
 ๒๕. นายคงศักดิ์ ลีวมโนมนต์
 ๒๖. นายจรัญ รัศมีแพทย์
 ๒๗. ร.ต. สุนทร สันตยานนท์ ร.น.
 ๒๘. ว่าที่ ร.ต. ทรงวุฒิ งามมีศรี
 ๒๙. นายศรีธรรมมา สมณะ

- ๒๓ พ.ย. ๒๕๑๑ - ๑๒ ต.ค. ๒๕๑๔
 ๑๓ พ.ย. ๒๕๑๔ - ๔ ก.ค. ๒๕๑๖
 ๑๓ ก.ค. ๒๕๑๖ - ๒๓ ต.ค. ๒๕๑๗
 ๒๔ ต.ค. ๒๕๑๗ - ๑๑ ธ.ค. ๒๕๑๗
 ๑๑ ธ.ค. ๒๕๑๗ - ๑๖ มิ.ย. ๒๕๒๐
 ๑๒ ก.ค. ๒๕๒๐ - ๒ ธ.ค. ๒๕๒๒
 ๓ ธ.ค. ๒๕๒๒ - ๒๔ ต.ค. ๒๕๒๓
 ๒๗ ต.ค. ๒๕๒๓ - ปัจจุบัน

๔. อำเภอบางบ่อ

๔.๑ ประวัติความเป็นมา

มีประวัติย้อนหลังไปถึงสมัยอยุธยา เป็นหมู่บ้านที่มีน้ำมาก เพราะเป็นที่ลุ่มมีลำคลองหลายสาย ในปี พ.ศ. ๒๐๔๑ สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ ได้โปรดให้ขุดลอกคลองลำโรงที่ต้นเขิน ทำให้บ้านมาอยู่กันมากขึ้นตรงบริเวณที่เป็นวัดบางบ่อ ในตำบลบางบ่อ ปัจจุบัน

ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ ราว ๆ พ.ศ. ๒๓๕๐ (รัชกาลที่ ๑) สุนทรภูไปเยี่ยมบิดาที่เมืองแกลง จังหวัดระยอง ได้ลงเรือที่คลองลำโรง ผ่านหมู่บ้านบางบ่อ ยังได้กล่าวถึงบ้านบางบ่อไว้ในนิราศเมืองแกลงด้วย

แต่ก่อนนี้คลองลำโรงกับแม่น้ำบางเหี้ย มีน้ำทะเลเข้าถึงตลอดปี ประชาชนใช้น้ำไม่สะดวกจึงขุดบ่อน้ำจืดเรื่อยมา จนกระทั่งพบเอาแหล่งน้ำจืดบริเวณบ้านบางบ่อ ผู้คนก็ค่อย ๆ ทอยมาปลูกบ้านเรือนกันจนกลายเป็นชุมชนใหญ่

ในปี พ.ศ. ๒๔๓๙ (ร.ศ. ๑๑๔) บางบ่อได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอ ตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ มีหลวงสุนทรภักดี เป็นนายอำเภอคนแรก

เดิมที่ว่าการอำเภอบางบ่อตั้งอยู่ที่หมู่บ้านค้อลาด (ปัจจุบันคือ หมู่ที่ ๑๑ ต.บางบ่อ) เรียกว่า "อำเภอค้อลาด" ต่อมาทางราชการเห็นว่าที่ตั้งอำเภอไม่เหมาะสมทางไกลตำบลต่าง ๆ มาก ใน พ.ศ. ๒๔๔๓ (ร.ศ. ๑๑๘) จึงได้ย้ายที่ตั้งที่ว่าการอำเภอ จากบ้านค้อลาด ไปสร้างที่ปากคลองบางน้อย ต.บ้านระกาศ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเป็นที่บรรจบของลำคลอง ๓ สาย คือ คลองลำคลองปีกกา และคลองบางพลีน้อย ได้ชื่อใหม่ว่า "อำเภอบางเหี้ย" ตามชื่อแม่น้ำบางเหี้ย เป็นแม่น้ำที่ลำของท้องถื่น (ปัจจุบันเป็นที่ตั้ง สภ.ต.บางพลีน้อย)

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๒ ทางราชการได้ย้ายที่ว่าการอำเภอบางเหี้ยมาตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ ๑ ต.บางบ่อ อ.บางจ.สมุทรปราการ ก็ยังใช้ชื่ออำเภอบางเหี้ยอยู่

ใน ปี พ.ศ. ๒๔๘๓ (รัชกาลที่ ๗) ทางราชการเห็นว่า ชื่ออำเภอไม่ไพเราะและไม่เป็นมงคลนาเปลี่ยนชื่อให้เหมาะสม จากอำเภอบางเหี้ย เป็น "อำเภอบางบ่อ" โดยเอาชื่อของตำบลบางบ่อเป็นที่ตั้งขที่ว่าการอำเภอ

๔.๒ ภูมิศาสตร์

ที่ว่าการอำเภอบางบ่อ ตั้งอยู่ภายในเขตสุขาภิบาลบางบ่อ อยู่ทางทิศตะวันออกของจังหวัดสมุทรปรา

มีพื้นที่ทั้งหมด ๒๑๙ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๑๓๖,๘๗๕ ไร่ มีอาณาเขต ดังนี้
 ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา
 ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภวไทย
 ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา
 ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ
 ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไป เป็นที่ลุ่มและชายทะเลปากอ่าว ไม่มีแม่น้ำไหลผ่านแต่มีลำคลองรวม
 ประมาณ ๘๐ ลำคลอง ความยาว ๒๙๕.๕ กิโลเมตร พื้นที่เหมาะสมแก่การกสิกรรมปศุสัตว์ และการประมง
 น้ำจืดและน้ำกร่อย

๔.๒.๑ การคมนาคม การติดต่อระหว่างอำเภอกับตำบล โดยทางรถยนต์ และทางเรือ

๔.๒.๒ พลเมือง รวม ๖๙,๓๓๐ แยกเป็นชาย ๓๕,๐๖๒ คน หญิง ๓๔,๒๖๘ คน

๔.๓ การปกครอง

๔.๓.๑ การบริหารราชการส่วนภูมิภาค มี ๘ ตำบล ๗๒ หมู่บ้าน

๑. ตำบลเป็ริง	มี ๙ หมู่บ้าน
๒. ตำบลคลองสวน	มี ๗ หมู่บ้าน
๓. ตำบลนิคมยาตรา	มี ๖ หมู่บ้าน
๔. ตำบลบ้านระกาศ	มี ๑๐ หมู่บ้าน
๕. ตำบลบางพลีน้อย	มี ๑๑ หมู่บ้าน
๖. ตำบลคลองด่าน	มี ๑๒ หมู่บ้าน
๗. ตำบลบางเพรียง	มี ๖ หมู่บ้าน
๘. ตำบลบางบ่อ	มี ๑๑ หมู่บ้าน

๔.๓.๒ การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น มี ๓ สภาภิบาล คือ

๑. สภาภิบาลบางบ่อ
๒. สภาภิบาลคลองด่าน
๓. สภาภิบาลคลองสวน

๔.๔ การสาธารณสุข

โรงพยาบาลประจำอำเภอ ๑ แห่ง

สถานีอนามัยประจำตำบล ๑๑ แห่ง

๔.๕ อาชีพและธุรกิจ

ประชากรส่วนใหญ่ มีอาชีพทำนาข้าว ค้าขาย การประมงน้ำจืด และน้ำกร่อย เลี้ยงสัตว์

๔.๖ การศึกษาและศาสนา

โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ๓ โรงเรียน

โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ๓๒ โรงเรียน

โรงเรียนราษฎร์ ๓ โรงเรียน

ประชาชนส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ มีวัดทางพุทธศาสนา ๒๐ วัด มัสยิด ๒ แห่ง

๔.๗ แนวสาธารณสุขโลก

การไฟฟ้านครหลวง บั๊กเสาพาดสายไฟฟ้าไปถึงทุกตำบลแล้ว สามารถให้บริการด้านไฟฟ้าทั่วทุกตำบล
 ประปานครหลวง มีใช้เฉพาะเขตสุขาภิบาลคลองสวน

๔.๘ ทำเนียบรายนามผู้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอ

๑. หลวงสุนทรภักดี
๒. หลวงศรีสิทธิการ
๓. หลวงสุรินทรเรืองฤทธิ์
๔. หลวงสมุทรรคณະนุรักษ์
๕. หลวงฉลาดลิขิต
๖. นายเสริม พันธุ์มสุต
๗. ขุนรัชชานารักษ์
๘. หลวงสกลผดุงเขตต์ ๒๔๗๔ - ๒๔๘๐
๙. หลวงสมประศาสน์ ๒๔๘๐ - ๒๔๘๓
๑๐. ขุนทรงธรมณี ๒๔๘๓ - ๒๔๘๔
๑๑. นายประมวล จิลลานนท์ ๒๔๘๔ - ๒๔๘๖
๑๒. นายธวัชชัย เดชาติวงศ์ ณ อยุธยา ๒๔๘๖ - ๒๔๘๖
๑๓. นายเช่อม ศิริสนธิ ๒๔๘๖ - ๒๔๘๗
๑๔. นายเสริม สายะเขมะ ๒๔๘๗ - ๒๔๙๑
๑๕. นายบุญศรี จันทรชาติ ๒๔๙๑ - ๒๔๙๕
๑๖. นายกนก กงกะนันท์ ๒๔๙๕ - ๒๔๙๗
๑๗. นายสุจินต์ กิตยารักษ์ ๒๔๙๗ - ๒๔๙๙
๑๘. นายเลิศ พุกะนัตต์ ๒๔๙๙ - ๒๕๐๑
๑๙. นายประมูล สุนทรพิมล ๒๕๐๑ - ๒๕๐๑
๒๐. นายทวี ทวีพูล ๒๕๐๑ - ๒๕๐๓
๒๑. นายวัฒนา จรียา ๒๕๐๓ - ๒๕๐๘
๒๒. นายเชิด ตีรฐานนท์ ๒๕๐๘ - ๒๕๐๙
๒๓. นายซัด รัตนราช ๗ เม.ย. ๒๕๐๙ - ๒๓ พ.ค. ๒๕๑๑
๒๔. นายสินธุ์ ศรศรีวิชัย ๒๔ พ.ค. ๒๕๑๑ - ๒๑ เม.ย. ๒๕๑๒
๒๕. นายชาญ พัฒนกรด ๒๑ เม.ย. ๒๕๑๒ - ๓๐ เม.ย. ๒๕๑๓
๒๖. นายสุวรรณ บัวทองศรี ๑ พ.ค. ๒๕๑๓ - ๒๖ มี.ค. ๒๕๑๖
๒๗. พ.ต. เฉลิม ศุภมร ๒๓ มี.ค. ๒๕๑๖ - ๘ ต.ค. ๒๕๑๙
๒๘. ร.ต. ปรียา กุลมัย ๒๖ ต.ค. ๒๕๑๙ - ๓๐ พ.ย. ๒๕๒๒
๒๙. นายประเสริฐ ศิริผล ๑ ธ.ค. ๒๕๒๒ - ๒๗ ก.ย. ๒๕๒๕
๓๐. นายสันต์ ภมรบุตร ต.ค. ๒๕๒๕ - ปัจจุบัน

บทที่ ๓ สถานที่และสิ่งก่อสร้างที่สำคัญ

๑. พระสมุทรเจดีย์ ^(๑)

พระสมุทรเจดีย์ หรือที่มีชื่อเรียกกันว่า “พระเจดีย์กลางน้ำ” ตั้งอยู่ที่ตำบลปากคลองบางปลากด อำเภอมืองสมุทรปราการ ตรงข้ามศาลากลางจังหวัดสมุทรปราการในปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดให้สร้างขึ้นบนเกาะกลางน้ำ ตรงท้ายบ่อมณีเสื่อสมุทร เมื่อพระองค์เสด็จพระราชทานผ้าพระกฐิน ณ วัดพิชัยสงคราม (วัดนอก) เมื่อปีมะแม พ.ศ. ๒๓๖๖ ทรงทอดพระเนตรเห็นเกาะหาดทรายน้อยข้างบ่อมณีเสื่อสมุทร จึงทรงพระราชดำริจะสร้างพระมหาสถูปขึ้นที่เกาะนั้นสักองค์หนึ่ง เพื่อจะแสดงให้เห็นว่าการที่ทรงสร้างบ่อปราการที่เมืองสมุทรปราการขึ้น เพื่อจะรักษาพระพุทธศาสนา และเพื่อควบคุมกับตัวเมืองสมุทรปราการที่พระองค์ได้ทรงสถาปนาขึ้นไว้ด้วย จึงมีพระราชโองการโปรดให้ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อครั้งยังทรงดำรงพระยศเป็น สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ กับสมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์เมื่อยังเป็น เจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ บุนนาค) เป็นแม่กองจัดการจ้างเรือลูกค้าขนศิลาจากที่เกาะนั้นให้แน่นหนามั่นคง ครั้นการถมศิลาเสร็จแล้ว จึงโปรดให้ กรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพ ครั้นยังดำรงพระยศเป็นกรมหมื่นศักดิ์พลเสพ และพระยาราชสงคราม เป็นผู้ออกแบบมหาเจดีย์ ได้ทอดพระเนตรและทรงแก้ไขจนพอพระทัยแล้ว ทรงขนานนามพระเจดีย์ไว้ว่า “พระสมุทรเจดีย์” แต่ยังไม่ได้ลงมือสร้างไม่ ด้วยทรงพระราชดำริว่า ที่ดินเพิ่งถมใหม่ เกรงจะทรุดจะรอไว้ให้ที่ดินอยู่ตัวเสียก่อน ต่อมาพระองค์ก็เสด็จสวรรคต

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๓) โปรดให้สมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ เมื่อยังเป็นเจ้าพระยาพระคลัง และพระยาศรีธรรมราช เป็นแม่กองสร้างพระสมุทรเจดีย์ขึ้น เมื่อปีกุน พ.ศ. ๒๓๗๐ ตามพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระเจดีย์รูปทรงแบบสี่เหลี่ยม ไม้สิบสอง พร้อมพระวิหารและศาลา ๔ ทิศ การก่อสร้างแล้วเสร็จใน พ.ศ. ๒๓๗๑ รวมเวลาดำเนินการ ๗ เดือน ๔ วัน สิ้นพระราชทรัพย์ทั้งสิ้น ๑๓๓ ชั่งเศษ เมื่องานก่อสร้างเสร็จแล้ว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ัญญาเชิญพระบรมสารีริกธาตุ โดยขบวนเรือแห่จากพระบรมมหาราชวังมาบรรจุไว้ในองค์พระสมุทรเจดีย์ และได้จัดงานสมโภชในครั้งนั้น ๕ วัน ๕ คืน

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๔) ได้เสด็จประพาสเมืองสมุทรปราการ ทรงพระราชปรารภว่า พระสมุทรเจดีย์เป็นปูชนียสถานอันสำคัญของบ้านเมือง รูปทรงต่ำเตี้ยไม่สง่างาม ถ้าได้ต่อเติมให้สูงขึ้นไปอีก ชาวต่างประเทศที่แล่นเรือเข้ามาจะมองเห็นได้แต่ไกล จึงทรงปรึกษากับเจ้าพระยาวรวงศา มหาโกษาธิบดี คือ พระทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี (ขำ บุนนาค) เจ้าพระยาวรวงศา ทราบเรื่องคนร้ายลอบขึ้นไปลักพระบรมสารีริกธาตุที่บรรจุอยู่แล้วเห็นเป็นโอกาสเหมาะจึงกราบทูลเรื่องราวให้ทรงทราบทุกประการ ทรงรับสั่งว่า องค์พระเจดีย์เป็นแบบย่อเหลี่ยมไม้สิบสอง มีองค์ระฆังเล็กเรียวข้างปลาย มีฐานเป็น

(๑) รวบรวมและเรียบเรียง จากหนังสือ เรื่องตำนานสถานที่และวัตถุต่าง ๆ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้าง นับเป็นประชุมพงศาวดารภาคที่ ๒๕ โรงพิมพ์โสภณพิพรรตธนการ พ.ศ. ๒๔๖๘ และจากทะเบียนโบราณวัตถุสถานที่ราชอาณาจักร กรมศิลปากร โรงพิมพ์คุรุสภา พ.ศ. ๒๕๑๖.

รูปบัวหงาย หน้ากระดานซ้อนกันเป็นชั้น ๆ ประกอบทั้งที่บรรจุพระบรมธาตุก็ไม่แน่นอนหา จึงเป็นโอให้คนร้ายปีนป่ายขึ้นไปขุดทำลายได้โดยง่าย หากจะจัดสร้างเสียให้ใหญ่โตและสูงกว่าเดิม จะมั่นคงยิ่งขึ้น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ช่างถ่ายแบบเจดีย์ลอมฟางที่กรุงเก่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มาสร้างแล้วพระราชทานให้ กรมหมื่นราชสีหวิกรม เป็นนายช่างใหญ่ เจ้าพระยาวรวิวงศ์ มหาโกษาธิบดี เป็นแม่กองเจ้าของการ พระยามหาอรรคนิกรและพระยามรมาเดชา ผู้คุมทหารปืนใหญ่เมืองสมุทรปราการ เป็นผู้ช่วย ได้ดำเนินการก่อสร้างองค์พระเจดีย์แบบลอมฟางสวมรูปพระเจดีย์เดิมไว้ซึ่งมีขนาดวัดสูงสุดยอด ๑๙ วา ๒ ศอก (ประมาณ ๓๙ เมตร) และได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุสิบสองพระองค์บรรจุไว้ ที่คอระแท่นของเดิมที่คนร้ายลักไป นอกจากการเสริมต่อองค์พระสมุทรเจดีย์ครั้งนั้นแล้ว ยังได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระวิหารหลวงข้างด้านใต้พระเจดีย์หลัง ๑ ทำกำแพงและศาลารายสี่ทิศ สร้างหอรบรั้วซี่ หน้าพระวิหารหลวงและสร้างวิหารน้อยข้างเหนือพระเจดีย์ ๒ หลัง เป็นที่สำหรับราษฎรฝากพระพุทธรูป แล้วก่อกระถางปลูกพระศรีมหาโพธิ์ที่ได้มาแต่เมืองพุทธคยา ที่ขอบเกาะนั้นให้ทำเขื่อนและชั้นบันไดศิลา เรือนไฟและหลักสำหรับผูกเรือรายรอบเกาะ งานก่อสร้างครั้งนี้สิ้นพระราชทรัพย์ ๕๘๘ ชั่ง ทำการก่อสร้างระหว่าง พ.ศ. ๒๔๐๓ ถึง พ.ศ. ๒๔๐๔ ในรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้สร้างศาลาข้างเหนือพระเจดีย์เพิ่มเติมอีกหนึ่งหลัง

พระสมุทรเจดีย์นับเป็นปูชนียสถานที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่ง ซึ่งเปรียบเสมือนมิ่งขวัญอันสูงส่งและจะขจรเสียงได้ที่จะมีมัสการ และตั้งจิตอธิษฐานทุกครั้งเมื่อผ่านออกไปหรือเข้ามาจากท้องทะเลหลวง กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนโบราณวัตถุสถานทั่วราชอาณาจักร และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๕๒ ตอน ๗๕ ลงวันที่ ๘ มีนาคม ๒๔๗๘ นอกจากนี้รัฐบาลได้เชิดชูความสำคัญของปูชนียสถานแห่งนี้ไว้ โดยบรรณาการลงในธนบัตรฉบับละหนึ่งบาท (ในปัจจุบันเลิกใช้แล้ว)

ในวันแรม ๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ของทุกปีเป็นวันเริ่มงานประเพณีมัสการพระสมุทรเจดีย์ อยุ่ในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ อันเป็นปีแห่งการสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี ได้มีการบูรณะซ่อมแซมพระสมุทรเจดีย์ให้แลดูสง่างามสมกับเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดสมุทรปราการด้วย

๒. วัดกลางวรวิหาร (๒)

วัดกลางเป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่เลขที่ ๓๖๔ ริมคลองปากน้ำ ตำบลปากอ่าวเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ประวัติความเป็นมา

วัดกลางวรวิหาร เดิมเรียกกันว่า วัดตะโกทอง เนื่องจากชุกชุมแหวนทองคำ โบราณวงหนึ่งได้ต้นตะขونةที่ทำการปราบพื้นที่เพื่อสร้างวัด ต่อมาคงเป็นเพราะวัดนี้ตั้งอยู่ระหว่างวัดนอกคือ วัดพิชัยสงครามกับวัดใน คือวัดสองวิหาร ชาวบ้านจึงเรียกว่า "วัดกลาง" วัดนี้สร้างมาแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยมีประเพณีต่อกันมาว่า หญิงม่ายชาวสมุทรปราการ ๓ คน และคณะได้บริจาคที่ดินแลกเปลี่ยนกรรมสิทธิ์กับที่ดินฝั่งคลองบางมุ้งทั้งสองฝั่งซึ่งเป็นสวนจาก แล้วสร้างวัดให้เป็นที่พักพิงของพระอาจารย์ชูในรัชสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศในปี พ.ศ. ๒๒๙๙ เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าในปี พ.ศ. ๒๓๑๐ นั้น บรรดาพระภิกษุเจ้าอาวาสและลูกวัด คือพระอาจารย์สีและพระอาจารย์ดา มหาอินทโชติ ต่างอพยพหนีภัยสงครามจ

กองทัพพม่า กระจัดกระจายแยกย้ายกันไปต่าง ๆ ดังนั้นวัดกลางจึงร้างอยู่ชั่วระยะหนึ่ง ครั้นสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานี พระอาจารย์ดาจึงกลับมาจำพรรษา ณ วัดกลางตามเดิม พร้อมกับหล่อพระพุทธรูปขนาดหน้าตักกว้าง ๒๑ นิ้ว เพื่อเป็นที่ระลึกในการหลบหนีพม่า และอัญเชิญมาประดิษฐานที่วัดกลางด้วย

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงเห็นความจำเป็นและความสำคัญที่จะต้องมีเมืองหน้าด่านทางทะเล เพื่อป้องกันการรุกรานจากญวน จึงโปรดให้สร้างเมืองสมุทรปราการขึ้น เป็นป้อมปราการสำหรับป้องกันข้าศึก และการก่อสร้างยังคงดำเนินมาจนกระทั่งรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งโปรดให้ถมหินก่อพระสมุทรเจดีย์กลางน้ำสูง ๑๐ วา ตามพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และเมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพระราชพิธีสมโภชพระสมุทรเจดีย์นั้น คงจะโปรดเกล้าฯ ให้บูรณะปฏิสังขรณ์วัดกลางทั้งพระอาราม และคงจะทรงยกฐานะขึ้นเป็นพระอารามหลวงด้วยในคราวเดียวกัน

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงกำหนดแบ่งชนิดของพระอารามหลวงออกเป็นชั้นเอก โท ตริ ในปี พ.ศ. ๒๔๕๗ นั้น วัดกลางเป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดวรวิหารสืบมาจนปัจจุบัน และในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ กรมการศาสนาได้รับวัดกลางเป็นวัดพัฒนาตามโครงการพัฒนาวัดทั่วพระราชอาณาจักร

สิ่งสำคัญภายในวัด

พระอุโบสถ ขนาดกว้าง ๖ วา ยาว ๙ วา ๖ ศอก ก่ออิฐถือปูนหลังคามุงกระเบื้องเคลือบ หน้าบันประดับเครื่องกระเบื้อง ไม่มีช่อฟ้าใบระกา สร้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๔๕ โดยพระอธิการดาเจ้าอาวาสองค์ที่ ๓ และพระอาจารย์เส็ง โดยมีกรมหลวงเฉา^(๒) เป็นผู้อุปการะ การก่อสร้างแล้วเสร็จในช่วงพระอธิการเส็งเป็นเจ้าอาวาส พระระเบียงด้านเหนือประดิษฐานพระพุทธรูปหินอ่อนปางมารวิชัยแบบพม่า และพระพุทธรูปสำริดปางสมาธิ

เนื่องจากพระอุโบสถนี้สร้างมานานกว่าร้อยปี และได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์มาตลอด แต่ในปัจจุบันมีขนาดคับแคบเกินไป ทางวัดและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องจึงเห็นสมควรดำเนินการก่อสร้างพระอุโบสถหลังใหม่ขึ้นทางทิศเหนือของพระอุโบสถเดิม ให้มีขนาดใหญ่กว่าเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน ขณะนี้กำลังอยู่ในระหว่างการก่อสร้าง ส่วนพระอุโบสถหลังเดิมนั้นทางวัดยังคงอนุรักษ์ไว้และจะใช้เป็นวิหาร

พระวิหาร ตั้งอยู่ด้านหน้าทางทิศตะวันออกของพระอุโบสถ ขนาดยาว ๖ กว้าง ๑๑ ศอก เป็นของใหม่ที่พระครูสุนทรสมุท (เล็ก) เจ้าอาวาสองค์ที่ ๑๐ สร้างขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๗๓ แทนของเดิม โดยสร้างเป็นคอนกรีต หลังคามุงกระเบื้องเคลือบ มีช่อฟ้าใบระกา เป็นที่ประดิษฐานรูปหล่อของอดีตเจ้าอาวาสวัดกลางวรวิหาร ๑๑ องค์

พระมณฑปจตุรมุข สร้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๙ โดยพระครูสุนทรสมุท (จ้อย) และพระปลัดเล็ก

(๒) "ศิลปวัฒนธรรมไทย เล่มที่ ๔ วัดสำคัญ กรุงรัตนโกสินทร์" คณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี พุทธศักราช ๒๕๒๕, โรงพิมพ์ยูไนเต็ดโปรดักชั่น จำกัด กรุงเทพมหานคร, หน้า ๖๗-๖๘

(ต่อมาเป็นพระครูสุนทรสมุท) หากแต่ยังไม่สำเร็จ จนกระทั่งต่อมาพระอาจารย์พลายกับหลวงพิจารณ์นร-
มรรคนายก รวบรวมทุนและได้รับพระราชทานสมทบจากสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินี-
การก่อสร้างจึงสำเร็จใน ปี พ.ศ. ๒๔๕๕ พระมณฑปนี้มีขนาดรวมในมุข ๔ มุข กว้างยาว ๗ วา เท่า
ซุ้มหน้าบันและประตูหน้าต่างประดับงานขามกระเบื้องเคลือบสี เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปจำลอง
พระพุทธรูป

ศาลาการเปรียญ พระครูสุนทรสมุท (ฮวด) สร้างขึ้นในปี พ.ศ. ๒๓๙๒ ยาว ๑๑ วา ๓ ศอก
๑ คืบ ๓ นิ้ว กว้าง ๖ วา ๓ ศอก ๙ นิ้ว ฝาไม้สักหลังคามุงกระเบื้องลด ๒ ชั้น มีช่อฟ้าใบระกา
พระเจดีย์เหลี่ยมย่อมุมไม้ ๒๐ มี ๒ องค์ อยู่ด้านตะวันตกหลังพระอุโบสถหลังเก่า ถือเป็นพระเจดีย์
ประจำวัด

หอประชุมสงฆ์จังหวัดสมุทรปราการ เป็นตึกคอนกรีตเสริมเหล็กทรงไทยประดับช่อฟ้า ใบระกา
ก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๖ เป็นที่ตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม และเป็นสถานที่ประชุมปฏิบัติศาสนกิจ

พระประธานในพระอุโบสถปัจจุบันเป็นพระพุทธรูปโบราณ สร้างด้วยศิลาแลงหุ้มปูนปิดทองปางม
วิชัย หน้าตักกว้าง ๔ ศอก สูง ๕ ศอก ๑๔ นิ้ว กล่าวกันว่า พระอาจารย์ดาอัญเชิญมาจากวัดร้างกลาง
จังหวัดชลบุรี นอกจากนั้น ในพระอุโบสถยังมีพระพุทธรูปประดิษฐานบนฐานชุกชีเดียวกับพระประธ
อีก ๒๕ องค์ ร่วมในพระอุโบสถ ผนังด้านข้างและด้านหลังมีพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่อีก ๒๐ องค์
รูปหล่ออดีตเจ้าอาวาสวัดกลางวรวิหาร ๑๑ องค์ ประดิษฐานในพระวิหาร

พระพุทธรูปมณฑลวฤทธิเป็นพระพุทธรูปยืนปางประทานพร ประดิษฐานอยู่หน้าหอประชุมสง
การบูรณะปฏิสังขรณ์

เนื่องจากวัดกลางเป็นวัดที่อยู่ในย่านชุมชน บรรดาพุทธศาสนิกชนผู้มีทุนทรัพย์ในบริเวณใกล้เคียง
และเจ้าอาวาสทุกรูปต่างก็เอาใจใส่ในการทำนุบำรุงปฏิสังขรณ์เป็นอย่างดี ดังปรากฏมีการบูรณะซ่อมสร
มาโดยตลอด อาทิ บูรณะปฏิสังขรณ์หน้าบัน ซ่อมประตูหน้าต่าง พระอุโบสถในปี พ.ศ. ๒๔๑๓ พร้อมทั้ง
สร้างสระใหญ่กลางวัด ๑ สระ เป็นสระก่ออิฐโอบปูนกว้าง ๑๒ วาศอก ยาว ๑๔ วาศอก ลึก ๖ ศอก
ปี พ.ศ. ๒๔๒๒ ปฏิสังขรณ์พื้นพระอุโบสถใหม่ใช้หินอ่อนปูแทนของเก่า พ.ศ. ๒๔๕๒ ซ่อมหน้าบันพ
อุโบสถ และต่อมาเปลี่ยนกระเบื้องหลังคาพระอุโบสถ ใช้กระเบื้องเคลือบสีเหลืองแทนกระเบื้องเก่า และซ่อมสร
ใหญ่ซึ่งชำรุด ปี พ.ศ. ๒๕๑๓ ดำเนินการสร้างหอประชุมสงฆ์ จังหวัดสมุทรปราการ และหอประดิษฐาน
พระพุทธรูปมณฑลวฤทธิ และในปี พ.ศ. ๒๕๒๒ ดำเนินการก่อสร้างพระอุโบสถใหม่

๓. วัดโปรดเกศเชษฐาราม (๔)

วัดโปรดเกศเชษฐารามเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของคล
ัดหลวง ตรงข้ามกับวัดไพชยนต์พลเสพ ตำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

(๓) ปรากฏอยู่ในแผ่นป้ายไม้ในพระอุโบสถ

ประวัติความเป็นมา

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เมื่อโปรดเกล้าฯ ให้จัดสร้างป้อมปราการเมืองสมุทรปราการสำหรับป้องกันข้าศึกทางทะเลนั้น มีพระราชดำริว่าการสร้างป้อมที่เมืองนครเขื่อนขันธ์หรือพระประแดง ยังค้างอยู่ จึงโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพ เมื่อครั้งดำรงพระอิสริยยศเป็นพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นศักดิ์พลเสพ และพระยาเพชรพิไชย (เกศหรือเกษ) เป็นแม่กองและนางงานสร้างเมืองเขื่อนขันธ์และป้อมเพชรหึงต่อจากที่ค้างไว้ ในการนี้ทรงขุดคลองลัดหลังเมืองเขื่อนขันธ์ไปทะลุออกคลองตาลาว เรียกว่า คลองลัดหลวงซึ่งกว้าง ๖ วา ลึก ๕ ศอก ยาว ๕๐ เส้น เสร็จแล้วสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพและพระยาเพชรพิไชย (เกศ) จึงสร้างวัดขึ้น คนละฟากคลองลัดหลวง ตรงข้ามกัน

วัดที่พระยาเพชรพิไชย (เกศ) สร้างในปี พ.ศ. ๒๓๗๕ นั้น อยู่ริมฝั่งตะวันออกของคลองได้รับพระราชทานนามว่า วัดโปรดเกศเชษฐาราม เป็นพระอารามหลวง

วัดโปรดเกศเชษฐารามนี้ แต่เดิมขามอญเรียกกันว่า วัดปากคลอง เนื่องจากเดิมมีศาลาประดิษฐานพระพุทธรูป ๑ หลัง ตั้งติดกับปากคลองทองเมือง แต่ไม่มีพระภิกษุจำพรรษา ต่อมาเมื่อสร้างวัดโปรดเกศเชษฐารามแล้ว ก็ยังคงนิยมเรียกกันว่า วัดปากคลอง

ปรากฏสิ่งก่อสร้างที่มีมาพร้อมกับการสร้างวัดดังรายละเอียดในหนังสือประวัติวัดโปรดเกศเชษฐาราม ความว่า

การสร้างในชั้นเดิมนั้น คือพระอุโบสถ พระวิหาร ศาลาการเปรียญ พระเจดีย์ใหญ่ ๒ องค์ หอระฆัง ส่วนมณฑป นั้นทราบว่าจะสร้างยังไม่เสร็จและสร้างเสนาสนะที่อยู่ของพระสงฆ์อีกสองคณะ

พระอุโบสถตั้งอยู่ทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเขตพระอาราม ทางทิศเหนือของพระอุโบสถได้สร้างพระวิหารขนาดเดียวกับพระอุโบสถ ๑ หลัง ห่างกันประมาณ ๑ เส้นเศษ และสร้างกำแพงชกถึงกันตลอด ๔ ศอก ตามมุมของกำแพง สร้างพระปราสาทไว้มุมละองค์ ขนาดกว้าง ๖ ศอก ๔ เหลี่ยม สูง ๕ วาเศษ ทั้ง ๔ องค์ ตามแนวกำแพงแก้วได้สร้างเก๋งจีนรายอยู่โดยรอบพระอุโบสถและวิหารรวม ๙ หลัง ของเก๋งมุงด้วยกระเบื้องจีนถือปูนเป็นลูกฟูกทั้ง ๑ หลัง แต่เวลานี้ได้เปลี่ยนแปลงไปบ้างแล้ว เพราะไม่มีวัสดุรุ่นเก่าที่จะเอามาทดแทนภายในพระอุโบสถ และพระวิหารปูด้วยกระเบื้องหน้าวัวในบริเวณระหว่างพระอุโบสถและพระวิหารปูพื้นด้วยกระเบื้องหน้าวัวทั้งหมด และทำแท่นสำหรับนั่งไว้ ๓ แท่น ก่ออิฐถือปูน พื้นปูด้วยหินอ่อน

ด้านทิศเหนือของพระวิหารในแนวเดียวกัน ได้สร้างศาลาการเปรียญ ๑ หลัง ขนาดเดียวกับพระวิหาร ทางทิศตะวันตกของพระอุโบสถและพระวิหาร สร้างพระเจดีย์ไว้ ๒ องค์ และในระดับเดียวกับพระเจดีย์มาทางทิศเหนือสร้างหอระฆัง ๑ หลัง ก่ออิฐถือปูนทั้งหลัง ด้านทิศตะวันออกระหว่างพระอุโบสถและพระวิหารได้สร้างมณฑปแบบย่อเหลี่ยมไม้สิบสอง สำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปจำลองศิลาแลงลอยลายในพระบาทประดับมุก บริเวณนอกของมณฑปทำกำแพงแก้วชกถึงกันเป็นสี่เหลี่ยมตามมุขของกำแพงสร้างพระเจดีย์

(๔) "ศิลปวัฒนธรรมไทย เล่มที่ ๔ วัดสำคัญ กรุงรัตนโกสินทร์" คณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี พุทธศักราช ๒๕๒๕, โรงพิมพ์ยูไนเต็ดโปรดักชั่น จำกัด กรุงเทพมหานคร, หน้า ๑๘๓-๑๘๕.

ขนาดกว้าง ๖ ศอก สีเหลืองสูง ๔ วาเศษ ทั้ง ๔ มุม มุมละ ๑ องค์กร ในระหว่างพระเจดีย์ตามแนวกำแพง ได้สร้างกำแพงเงินก่ออิฐถือปูน รายอยู่โดยรอบทั้ง ๔ ด้าน มีอยู่ ๗ หลังด้วยกันมุงด้วยกระเบื้องรางถือปูนเป็นลูก ฟูกด้านทิศตะวันออกของมณฑปมีศาลาจางกรม ๑ หลัง กว้าง ๖ ศอก ยาว ๖ วา มุงด้วยกระเบื้องไทย เก่งรายต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว มีพระพุทธรูปปางต่าง ๆ ประจำทุกหลัง ตามช่องประตูทิศเหนือ ทิศใต้ ทิศตะวันตก สร้างเป็นกฤษิณีและมีฤทธิประจำอยู่ กฤษิณี ๑ คน ทั้งสามหลัง เป็นฤทธิปั้นด้วยปูนเสีย ๒ คน ส่วนอีก ๑ คน นั้นเป็นฤทธิ หินสลัก ขนาดหน้าตัก ๑ ศอกคืบ ๕ นิ้ว สูง ๒ ศอก ๑ คืบ ขนาดเดียวกัน ทั้งสามคน ห่างจากกำแพงแก้วออกมา ๔ วาเศษ ได้ขุดสระล้อมรอบทั้ง ๔ ด้าน สระกว้าง ๔ วาด้านในยาว ๑ เส้น ๒ ศอก ขอบสระด้านนอกยาว ๑ เส้น ๘ วา เดิมลงเขื่อนไม้แดง

เนื่องจากวัดโปรดกษेत्रฐาราม สร้างโดยพระยาเพชรพิไชย ผู้เป็นต้นสกุลเกตุทัต บรรดาบุตรหลาน ในสกุลเกตุทัต และสกุลที่เกี่ยวข้องเนื่องด้วยเป็นต้นว่า สกุลหงสกุลและสกุลบุษปะเกษจึงถือเป็นหน้าที่ทะนุบำรุงวัด ของบรรพบุรุษมาโดยตลอด รวมทั้งเจ้าอาวาสวัดในช่วงระยะเวลาต่อมาด้วย

สิ่งสำคัญภายในวัด

ปูชนียสถานและปูชนียวัตถุที่ควรจะนับว่าเป็นสิ่งสำคัญหลักภายในวัด ได้แก่ สิ่งก่อสร้างที่มาพร้อมกับการสร้างวัด คือ

พระอุโบสถและพระวิหาร ซึ่งมีลักษณะการก่อสร้างตามแบบสถาปัตยกรรมจีนอันเป็นที่นิยมกันต่อมา ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ภายในพระอุโบสถประดิษฐานพระประธานปางสมาธิ หน้าตักกว้าง ๒ ศอก ๑ นิ้ว สูงตลอดพระรัศมี ๒ ศอก คืบ ๑ นิ้ว การตกแต่งภายในพระอุโบสถมีเพียงภาพเขียนแบบอย่างตะวันตกติดอยู่เหนือขอบประตูและหน้าต่างจำนวน ๑๕ ภาพ กับโต๊ะหมู่บูชาพระบรมฉายาลักษณ์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระกัจจายนะ ๒ ชุด ส่วนในพระวิหารมีพระพุทธรูปไสยาสน์ซึ่งลงรักปิดทองยาว ๖ วา ๒ ศอก บนขอบประตู และหน้าต่างประดับด้วยภาพเขียนซึ่งมีทั้งแบบตะวันตก จีน และไทยจำนวน ๒๐ ภาพ

พระมณฑป ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัยและรอยพระพุทธรูปบาทจำลองสร้างด้วยศิลาแลง ฐานรอบนอกประดับด้วยหินอ่อน กลีบบัวสลักด้วยศิลาแลงลงรักปิดทองลายผ้าพระบาทประดับด้วยมุขเป็นรูปพระพรหมและรูปต่าง ๆ กว้าง ๑ ศอก ๕ นิ้ว ยาว ๓ ศอก ๗ นิ้ว ปัจจุบันทางวัดได้หล่อ พระพุทธรูปบาทจำลองครอบทับของจริงไว้ นอกจากนั้น ชุ่มประตูหน้าต่างพระมณฑปและด้านข้าง ๒ ด้าน มีรูปฤทธิ สลักหินสีเขียวและปูนปั้น ๓ รูปตั้งอยู่ ฤทธิสลักหินสีเขียว ชื่อว่า ฤทธินาคสิทธิโคตก เป็นที่เคารพนับถือว่าศักดิ์สิทธิ์

หน้าวัดมีพระเจดีย์ใหญ่ทรงกลมแบบลังกา ๒ องค์กร เป็นพระเจดีย์ประจำวัด

การบูรณะปฏิสังขรณ์

พระอุโบสถ พระยาเพชรพิไชย (หนู เกตุทัต) บุตรพระยาเพชรพิไชย (เกษ) บูรณะปฏิสังขรณ์ผนังใหม่ เขียนลายเพดาน ปั้นปูนผสมลวดลายดอกไม้ประดับตามชุ่มประตู หน้าต่าง ในสมัยพระครูวินยานุบูรณาจารย์ (คำ) เป็นเจ้าอาวาส ต่อมาในสมัยพระครูวินยานุบูรณาจารย์ (เชย) เป็นเจ้าอาวาสในปี พ.ศ. ๒๔๖๐ ได้เปลี่ยนเชิงกลอนและเต้าทั้งหมด เปลี่ยนกระเบื้องหลังคาใหม่ทั้งหมด ฉาบปูนผนังบางส่วน

ปั้นปูนลวดลายดอกไม้ติดตามซุ้มประตูและหน้าต่างแทนของเก่า ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ อุบาสิกายัมบริจาครักษ์ยุ
 พันทินอ่อนทับพื้นของเก่าในพระอุโบสถและกะเทาะปูนเก่าออกประดับลายครามที่ฐานชุกชีในปี พ.ศ.
 ๒๔๘๙ รื้อกำแพงหน้าพระอุโบสถสร้างใหม่ในรูปเดิมเป็นคอนกรีตทั้งหลัง

พระวิหาร บูรณะซ่อมแซมในคราวเดียวกับพระอุโบสถที่พระยาเพชรพิไชย (หนู) ทำการปฏิสังขรณ์
 คือ เปลี่ยนแปลงแก้ไขประตูวิหารแทนของเดิมซึ่งเป็นรูปคล้ายคูหา เขียนลายเพดานและซุ้มคัตแบบเดียวกับพระ
 อุโบสถ และลงรักปิดทองพระพุทธรูปไสยาสน์ ในปี พ.ศ. ๒๔๘๗ ทำการเปลี่ยนซุ้มคัต ๑ ตัว เปลี่ยนเชิงกลอน
 ใหม่ทั้งหมด เปลี่ยนเต้าและทวยและเปลี่ยนกระเบื้องมุงใหม่ทั้งหมด ปี พ.ศ. ๒๔๗๒ ปฏิสังขรณ์พระพุทธร
 ูปไสยาสน์ คือ ซ่อมที่กะเทาะโดยลงรักปิดทองใหม่ตลอดองค์ปี พ.ศ. ๒๔๙๓ ปูพื้นลานพระวิหารบางส่วน
 ด้วยกระเบื้องหน้าวัว บางส่วนเทคอนกรีต ปี พ.ศ. ๒๔๙๘ ใช้หินขัดทำแทนพระพุทธรูปไสยาสน์ใหม่ และ
 ใช้กระเบื้องซิเมนต์ปูพื้นภายในพระวิหารและในปี พ.ศ. ๒๕๒๑ ได้ทำการบูรณะซ่อมแซมครั้งใหญ่ เนื่อง
 จากพระวิหารถูกลมพายุพัดพังเสียหายจึงดำเนินการซ่อม โดยเปลี่ยนโครงสร้างเครื่องบนใหม่ เปลี่ยน
 กระเบื้องใหม่ และตกแต่งหน้าบันทาสีประตูหน้าต่างใหม่ทั้งหมด มีเพียงแต่ประตูที่เขียนลายของเดิมและ
 ปิดทอง

พระมณฑป ในคราวที่พระยาเพชรพิไชย (หนู) ทำการบูรณะปฏิสังขรณ์พระอุโบสถและพระวิหาร
 ดังกล่าวแล้วนั้น ได้สร้างเขื่อนสระรอบมณฑปทั้งด้านนอกด้านใน สร้างสะพานก่ออิฐถือปูนข้ามสระ
 ราวสะพาน ๒ ข้างประดับด้วยลูกกรงกระเบื้องเคลือบสีเขียวและทำแท่นนั่งเล่นไว้ภายในมณฑป ๒
 แท่น ภายนอก ๒ แท่น ทั้ง ๔ มุม พ.ศ. ๒๔๖๕ รื้อเจียงไม้ทั้ง ๔ ด้าน มุงด้วยกระเบื้องรางลูกฟูก ติผ้า
 และทาสีใหม่ตามรูปเดิม และซ่อมองค์มณฑปส่วนบนตลอดยอดประดับกระจกสี ส่วนล่างตามผนังและเสา
 ระเบียงกะเทาะปูนที่ชำรุดแล้วถือปูนใหม่ กับปูพื้นภายในและนอกกำแพงชั้นบน

ศาลาการเปรียญ ในปี พ.ศ. ๒๔๖๔ เปลี่ยนเสาเฉลียง ๒๔ ต้น โดยใช้ไม้มะค่าขนาด ๓ ก่า เปลี่ยน
 เสาใหญ่ ๘ ต้นใช้ไม้แดง เปลี่ยนเสาเชิงกลอนและระแนงและเปลี่ยนกระเบื้องมุงใหม่ทั้งหมด โดยใช้กระเบื้อง
 ไทยตามเดิมกับทำกันสาทรอบทั้ง ๔ ด้าน มุงด้วยสังกะสี แล้วปูพื้นกระเบื้องซิเมนต์รอบศาลา ๓ ด้าน
 ปี พ.ศ. ๒๕๐๘ เปลี่ยนเสาด้านใหญ่ ๓ ต้น เสาเดอม่อคอนกรีตรับเสาใหญ่อีก ๖ ต้น และทาสีศาลาใหม่ทั้ง
 หลัง ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๑ เนื่องจากศาลาการเปรียญทรุดโทรมมาก คณะกรรมการวัดจึงดำเนินการ
 ก่อสร้างใหม่โดยรักษารูปทรงแบบเก่าไว้ กำหนดวางศิลาฤกษ์เมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๑ โดยสร้างเป็น
 อาคาร ๒ ชั้น ทรงจีน หน้าบันประดับด้วยจานชาม ลายคราม ไม่มีช่อฟ้า ใบระกา ตัวอาคารแบ่งเป็น
 ๕ ห้อง ประตูเหล็กม้วน พื้นศาลาชั้นล่างใช้หินขัดอาสนสงฆ์ พื้นศาลาชั้นบนและพื้นอาสนสงฆ์ปูปาเก้ทั้งหมด
 ชั้นบนทำเป็นชานยื่นออกไปกว้าง ๑ เมตร เดินได้รอบ ติดลูกกรงเหลื่อมสีเหลืองทั้ง ๔ ด้าน หลังคามุง
 ด้วยกระเบื้องเคลือบสีแดง

นอกจากการบูรณะปฏิสังขรณ์ในส่วนสำคัญของวัดดังกล่าวมาแล้ว ยังมีการบูรณะก่อสร้างอื่น ๆ
 อีกมาก อาทิ การซ่อมสร้างกุฏิ หอสมุดมนต์ หอฉัน และศาลาหน้าวัด

๔. วัดไพชยนต์พลเสพราบริวาร(๕)

วัดไพชยนต์พลเสพเป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดราชวรวิหาร ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของคลอง

ลัดหลวง ตรงข้ามกับวัดโปรดเกศเชษฐาราม ตำบลบางพิง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ประวัติความเป็นมา

วัดโพชนัดพลเสพเป็นวัดที่สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพ เมื่อครั้งดำรงพระอิสริยยศเป็นพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นศักดิพลเสพทรงสร้างขึ้นในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเมื่อครั้งเป็นนายงานสร้างนครเขื่อนขันธ์และป้อมเพชรหึงที่สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาเสนานุรักษ์ทรงสร้างค้างไว้แต่เดิม หลังจากทรงขุดคลองลัดหลวงหลังเมืองเขื่อนขันธ์ทะลุออกคลองตาลาวแล้ว สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพ จึงสร้างวัดวัดหนึ่ง ได้รับพระราชทานนามว่า วัดโพชนัดพลเสพ เป็นพระอารามหลวง

เดิมวัดนี้มีชื่อเรียกต่าง ๆ กันว่า “วัดกรมศักดิ์” บ้าง “วัดปากลัด” บ้าง ครั้นถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องจากท่านผู้สร้างวัดดำรงพระอิสริยยศศักดิ์เป็นกรมพระราชวังบวรสถานมงคลจึงเรียกกันอีกชื่อหนึ่งว่า “วัดวังหน้า” ตามตำแหน่งของพระองค์ ส่วนชื่อวัดโพชนัดพลเสพนั้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงสันนิษฐานว่า “พิเคราะห์คำโพชนัด ดูความหมายเอาบุษบกนั้นเป็นนิมิต และคำ “พลเสพ” มาแต่สร้อยพระนาม ของกรมพระราชวังบวรรัชกาลที่ ๓ ซึ่งถวายบุษบกนั้น ชวนให้เห็นว่านามวัดโพชนัดพลเสพจะเป็นนามใหม่ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงขนานเมื่อรัชกาลที่ ๔” ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากบุษบกยอดปราสาทที่ประดิษฐานพระประธานในพระอุโบสถวัดโพชนัดพลเสพเป็นสำคัญ คือ แต่เดิมสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาททรงสร้างบุษบกยอดปราสาทเพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปสิหิงค์ ณ พระที่นั่งพุทธโธสวรรค์ เมื่อพระองค์สวรรคตแล้วปรากฏว่าการดูแลภายในวังหน้าหละหลวมมาก ถึงกับมีผู้ร้ายเข้าไปลักเครื่องบูชาในพระที่นั่งพุทธโธสวรรค์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช จึงโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระพุทธรูปสิหิงค์ไปประดิษฐานในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดารามจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย บุษบกยอดปราสาทยังคงตั้งอยู่เฉย ๆ จึงโปรดให้ย้ายไปไว้ที่อื่นและทรงตั้งพระที่นั่งเศวตฉัตรแทนบุษบกรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพจึงโปรดให้ยกบุษบกยอดปราสาทถวายเป็นพุทธบูชา ตั้งเป็นที่ประดิษฐานพระประธานในพระอุโบสถวัดโพชนัดพลเสพ สิ่งสำคัญภายในวัด

พระอุโบสถ เป็นลักษณะสถาปัตยกรรมแบบจีน ก่ออิฐถือปูน กว้าง ๘ วา ๓ คอก ยาว ๑๒ วา ตั้งอยู่คู่กับพระวิหารในบริเวณเดียวกันขนาดเท่า ๆ กัน และลักษณะคล้ายคลึงกัน คือเป็นรูปทรงสถาปัตยกรรมแบบจีน หน้าบันไม่มีช่อฟ้า ใบระกาประดับ มีวิหารทิศ ๔ หลังรูปทรงจีนอยู่ ๔ มุมกำแพงล้อมรอบพระอุโบสถและพระวิหาร

พระประธานปางมารวิชัยประดิษฐานในพระอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปปั้นบุทอง หน้าตักกว้าง ๒ คอกเศษ อยู่บนบุษบกยอดปราสาทซึ่งสร้างด้วยไม้สักแกะสลักกลวลาย มีพระพุทธรูปหล่อประจำคู่มุขด้านละองค์ทั้ง ๔ ด้าน

พระประธานในพระวิหาร เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย มีพระโมคคัลลานะและพระสารีบุตรอัคร

(๔) “ศิลปวัฒนธรรมไทย เล่มที่ ๔ วัดสำคัญ กรุงรัตนโกสินทร์” คณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี พุทธศักราช ๒๕๒๕, โรงพิมพ์ยูไนเต็ดโปรดักส์

สาวกยืนคู่กันด้านหน้า ตามฝาผนังพระวิหารชั้นในด้านข้างและด้านหลังมีซุ้มคูหาประดิษฐานพระพุทธรูปจำนวน ๔๔ องค์ หน้าพระวิหารด้านนอกมีซุ้มมุขประดิษฐานพระพุทธรูปหล่อปางถวายเนตร ๑ องค์ สูง ๑ วา ๙ นิ้ว

บริเวณหลังพระอุโบสถและพระวิหาร มีพระเจดีย์ ๓ องค์ เป็นพระเจดีย์เหลี่ยมย่อมุมไม้ ๑๒ องค์ กลางเป็นพระเจดีย์ใหญ่ ฐานกว้าง ๔ วา สูงประมาณ ๑๔ วา

และศาลาการเปรียญเป็นอาคารทรงไทย ยกพื้นสูง

การบูรณะปฏิสังขรณ์

คงมีการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดนี้มาโดยตลอด หากแต่ไม่ปรากฏหลักฐานเอกสารเกี่ยวกับการบูรณะซ่อมสร้างโดยละเอียด ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปรากฏหลักฐานการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดนี้โดยพระภิกษุเจ้าอาวาสอยู่เสมอ เช่น ใน ปี พ.ศ. ๒๔๔๑ พระครูวินยานุบูรณาจารย์ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตบูรณะปฏิสังขรณ์พื้นพระอุโบสถ และปี พ.ศ. ๒๔๔๖ พระครูบวรวิมุติขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตปฏิสังขรณ์พระอุโบสถ กำแพงแก้ว สะพานและศาลาท่าน้ำ เป็นต้น

๕. ศาลากลางจังหวัดสมุทรปราการ

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระราชวังสมุทรปราการ ขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๓ เพื่อเป็นเกียรติแด่องค์พระสมุทรเจดีย์ และสำหรับบำเพ็ญพระราชกุศลขึ้น ณ บริเวณที่ตั้งกองบริการท่าเรือ ติดกับตลาดวิบูลย์ศรีในปัจจุบัน และนับแต่ทรงสร้างพระราชวังขึ้นแล้ว พระองค์ได้เสด็จมาประทับที่พระราชวังแห่งนี้ ๒ ครั้ง โดยครั้งแรกเมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๐๓ ทรงประกอบพระราชพิธีบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ๑๒ พระองค์ ในคอร่มขึงพระสมุทรเจดีย์ และครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๐๔ ทรงประกอบพิธียกยอดเจดีย์และทรงห่มผ้าแดง

นอกจากนี้ รัชกาลที่ ๔ ยังทรงสร้างท้องพระโรง มีพระที่นั่งสมุทรภิรมย์และในเวลาต่อมาในรัชกาลที่ ๕ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระที่นั่งแห่งนี้เป็นศาลากลางจังหวัด และที่ว่าการอำเภอหลังแรก โดยให้อยู่ร่วมกัน ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๑๑ เป็นต้นมา อนึ่ง พระองค์ยังโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระที่นั่ง สุขไสยาสน์ สำหรับเป็นที่ประทับอีกด้วย และได้พระราชทานให้เป็นที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขเมื่อวันที่ ๑๙ เมษายน ๒๔๒๑

สมัยต้นรัชกาลที่ ๕ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพลับพลาขึ้นบริเวณหัวเกาะด้านเหนือริมแม่น้ำเจ้าพระยา สำหรับเป็นที่ประทับของสมเด็จพระบรมราชินีนาถ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๘ เป็นพลับพลาไม้สักทั้งหลัง สองชั้น ขนาดกว้าง ๕ วา ๒ ศอก ยาว ๑๘ วา มีเฉลียงทุกชั้น ครั้นต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๔๑ ทรงพระราชทานให้เป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัด ฉะนั้น ศาลากลางจังหวัดซึ่งไปตั้งที่ทำการร่วมกับอำเภอเมืองที่พระที่นั่งสมุทรภิรมย์ (ท้องพระโรง) แต่เดิมนั้นจึงแยกมาตั้งที่ทำการ ณ พลับพลาที่พระราชทานให้ต่อไป

ในเวลาต่อมาบริเวณใกล้เคียงกับพลับพลา อันเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดมีเอกชนจัดตั้งโรงมหรสพส่งเสียงรบกวน ไม่เป็นการเหมาะสมที่จะอาศัยพลับพลาเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดได้อีกต่อไป พระยาชัยวิชิตวิศิษฏ์ธรรมธาดา ผู้ว่าราชการจังหวัดในสมัยนั้น ได้พิจารณาเห็นว่าดินริมแม่น้ำเจ้าพระยาด้านเหนือบริเวณหัวค่าย เป็นที่เหมาะสมจะตั้งศาลากลางจังหวัด จึงได้ขอเงินงบประมาณมาทำการก่อสร้างอาคาร

เป็นตัวตึกสองชั้น ขนาดกว้าง ๖ วา ยาว ๑๙ วา มีเฉลียงทั้งสองชั้น ตอนกลางมีมุข การก่อสร้างเสร็จ
เรียบร้อยแล้วจึงย้ายที่ทำการมาอยู่ ณ ตึกสร้างใหม่เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗

ต่อมาเมื่ออาคารศาลากลางจังหวัดหลังที่ ๓ มีสภาพทรุดโทรมลงมาก จึงได้รับงบประมาณสร้าง
อาคารมาตรฐานหลังใหม่ ในบริเวณด้านข้างของศาลากลางจังหวัดหลังเดิมและย้ายมาทำการตั้ง
พ.ศ. ๒๕๑๐ จนถึงปัจจุบัน

ศาลากลางจังหวัดสมุทรปราการ

๑) พระที่นั่งสมุทรทากิมุข (ห้องพระโรง)	พ.ศ. ๒๔๑๑-๒๔๔๑	เป็นเวลา ๓๐ ปี
๒) พลับพลาไม้สักสองชั้น	พ.ศ. ๒๔๔๑-๒๔๕๗	เป็นเวลา ๑๖ ปี
๓) อาคารสองชั้นริมแม่น้ำ	พ.ศ. ๒๔๕๗-๒๕๑๐	เป็นเวลา ๕๓ ปี
๔) อาคารมาตรฐานหลังใหม่	พ.ศ. ๒๕๑๐-ปัจจุบัน	

บทที่ ๔ บุคคลสำคัญของจังหวัด

ก. ประวัติบุคคลสำคัญ

๑. หลวงพ่อปาน

หลวงพ่อปานเกิดที่ตำบลบางเหี้ยใน (คลองด่าน) อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๘ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ บิดาเป็นจีนไม่ทราบชื่อ มารดาเป็นไทย ชื่อตาล ได้บรรพชาเป็นสามเณรที่วัดอรุณราชวราราม และบวชเป็นพระอยู่ที่วัดเดียวกัน มีเจ้าคุณศรีศากยะมุนี เป็นอุปัชฌาย์ เมื่อหลวงพ่อปานจำพรรษาที่วัดอรุณราชวรารามพอควรแล้ว หลวงพ่อก็ย้ายมาอยู่ที่วัดบางเหี้ยนอก (วัดมงคลโคธาราม)

หลวงพ่อปานเป็นพระที่มีเมตตาปราณี มีวาจาศักดิ์ เป็นที่เคารพยำเกรงแก่ปวงชนทั่วไป มีอภินิหารที่นำอัศจรรย์ ครั้งหนึ่งในสมัยนั้น ประตุน้ำคลองบางเหี้ย หรือที่เรียกว่าประตุน้ำชลหารวิจิตรคลองด่านในปัจจุบัน มีสภาพชำรุดมากถึงแม้จะมีนายช่างผู้ชำนาญมาทำการซ่อมทุกปี ชำรุดการใหญ่น้อยจึงนำความนี้ขึ้นกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงทราบ ซึ่งพระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จเยี่ยมและทรงพักแรม ๓ วัน ณ ตำบลบางเหี้ย ต่อมาพระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามตำบลบางเหี้ย เป็นตำบลคลองด่านและทรงประทานสมณศักดิ์หลวงพ่อปานเป็น “พระครูพิพัฒน์นิโรธกิจ” พระราชทานนามวัดบางเหี้ย เป็น “วัดมงคลโคธาวาส”

เมื่อคราวที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะเสด็จกลับพระองค์ได้ตรัสรับสั่งกับหลวงพ่อปานว่า “ฟ้าจะไปก่อน แล้วให้พระท่านไปทีหลัง” ซึ่งเป็นรับสั่งที่เข้าใจยาก แต่เมื่อพระองค์เสด็จกลับคลองด่านไปไม่นาน พระองค์ก็เสด็จสวรรคต ต่อมาก็ไม่ถึงปีหลวงพ่อปานก็มรณะภาพ

๒. นายคล้าย พงษ์เวช

นายคล้าย พงษ์เวช เกิดเมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๖ ที่บ้านตำบลทรงคนอง อำเภอมือง จังหวัดพระประแดง (ต่อมาได้ยุบเป็นอำเภพระประแดง ขึ้นตรงต่อจังหวัดสมุทรปราการ) เป็นบุตรคนที่ ๔ ของนายตัว นางพ่วง พงษ์เวช ซึ่งมีอาชีพทำนา เนื่องจากบิดาและมารดาเป็นผู้มองเห็นคุณค่าของการศึกษา จึงส่งเสริมให้ลูกทุกคนได้รับการศึกษาทั้งหมด ดังนั้น เมื่อเยาว์วัยท่านจึงถูกส่งไปศึกษาเล่าเรียนเบื้องต้นกับพระปลัดสุข (สุข พุทธรังสี) ในสำนักของท่านเจ้าคุณอุดมวิจารณ์ (กลั่น นพคุณ) วัดทรงธรรมวรวิหาร ต่อมาท่านเจ้าคุณอุดมวิจารณ์ ได้รับอนุญาตให้เป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียนมัธยมวัดทรงธรรม ท่านจึงได้เข้าเรียนต่อในโรงเรียนจนจบหลักสูตรมัธยมศึกษาในสมัยนั้น ด้วยความที่เป็นผู้ใฝ่ใจในการศึกษาและทำคะแนนได้เป็นเยี่ยมอยู่เสมอ บิดาจึงส่งไปเรียนต่อที่โรงเรียนพาณิชยการ วัดแก้วฟ้าล่าง กรุงเทพมหานคร ด้วยเห็นว่า เป็นโรงเรียนที่มีการสอนภาษาอังกฤษดี มีฝรั่งเป็นผู้สอนโดยตรง จากการที่ได้ศึกษาที่นี้ทำให้พื้นฐานภาษาอังกฤษดีมากสอบได้คะแนนดีเป็นที่รักใคร่ของครูบาอาจารย์ เมื่อจบชั้นสูงสุดของโรงเรียนจึงได้เข้ารับราชการเป็นครูอยู่ในโรงเรียนมัธยมวัดทรงธรรม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔

ในการเริ่มต้นชีวิตครูนั้นท่านได้แสดงให้เห็นว่าท่านมีวิญญานครูโดยแท้จริงกล่าวคือ ได้อุทิศตนให้แก่การสอนอย่างจริงจังด้วยความวิริยะ อุตสาหะ กอบด้วยความสำเร็จจนเป็นที่ประจักษ์แก่ผู้บังคับ

รวบรวมจากหนังสือประวัติ หลวงพ่อปาน เรียบเรียงและค้นคว้าโดยภิกษุสิน ศิริภทโท ชลบุรีการพิมพ์

บัญชาในระดับสูง และในอีก ๔ ปีต่อมา (พ.ศ. ๒๔๖๘) ก็ได้รับแต่งตั้งให้เป็นครูใหญ่โรงเรียนมัธยมวัดทรงธรรม ในระหว่างนี้ท่านได้พยายามสอบวิชาชุดครูไปด้วยจนกระทั่งได้ประกาศนียบัตรครูพิเศษมัธยมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘

เมื่อได้รับตำแหน่งครูใหญ่ ภาระที่จะต้องรับผิดชอบก็มีมากขึ้น อาทิ เช่น งานในด้านการปกครอง การสอน การติดต่อกับชุมชนและความคิดสร้างสรรค์ในอันที่จะก่อให้เกิดผลดีต่อส่วนรวม อย่างไรก็ตามท่านก็ได้พยายามทำอย่างดีที่สุด โดยไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยาก

งานในด้านการปกครองของท่านย่อมเป็นที่ประจักษ์แก่ผู้ที่อยู่ได้บังคับบัญชาเป็นอย่างดีว่าท่านไม่ใช้วิธีดำเนิน แต่จะใช้วิธีทำตนให้เป็นตัวอย่าง เช่น ไปทำงานก่อนนักเรียนและกลับทีหลังนักเรียน หมั่นสอนพิเศษให้กับนักเรียนที่เรียนอ่อน ติดต่อกับผู้ปกครองของเด็กที่มีปัญหา ใช้เวลาในตอนกลางคืนออกตรวจตราเด็กตามตลาดและโรงภาพยนตร์ เป็นต้น ในวันสิ้นสัปดาห์ท่านจะนำเอาข้อบกพร่องของเด็กมาว่ากล่าว ตักเตือน หลังจากสวดมนต์แล้ว การอบรมของท่านแต่ละครั้งจะใช้เวลาเป็นชั่วโมงทำให้เด็กไม่ยอมทำผิดอีก เพราะกลัวต้องกลับบ้านช้า

ในด้านการสอนมักใช้เวลาในตอนเช้าก่อนเข้าเรียนสอนพิเศษให้แก่เด็กโดยเฉพาะอย่างยิ่งในวิชาภาษาอังกฤษ ตกตอนกลางคืนก็ชักชวนเพื่อนครูมาสอนพิเศษให้แก่เด็กนักเรียนอีก เพราะเกรงว่าเด็กจะใช้เวลาเที่ยวเตร่ในตอนกลางคืน หากไปเรียนหนังสือจะได้ประโยชน์กว่า

จากการที่ท่านเอาใจใส่ในการสอนและการปกครองจึงทำให้ผลงานของท่านเป็นที่นิยมชมชอบของผู้ปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ปกครองที่มีบุตรเกรง ไม่สนใจในการศึกษา ออกจากโรงเรียนนั้นเข้าโรงเรียนนี้อยู่หลายแห่งก็ไม่สำเร็จ ในที่สุดก็นำมาฝากไว้กับท่านเพื่อให้ช่วยอบรมและขัดเกลาให้ ผลปรากฏว่าเด็กเหล่านั้นมีความยำเกรงในตัวท่านและไม่กล้ากระทำผิด เพราะท่านเป็นผู้มีจิตวิทยาในการปกครองเป็นพิเศษ โดยใช้พระคุณเป็นแกนนำ ดังนั้น เด็กนักเรียนจึงรักและเคารพท่านมากกว่าบิดาของตนเองก็ว่าได้

โรงเรียนมัธยมวัดทรงธรรมดังกล่าวนี้ แต่เดิมมีทั้งแผนกประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในรูปของสหศึกษา แผนกมัธยมตั้งอยู่ในบริเวณวัด ส่วนแผนกประถมได้อาศัยเรือนกราบทหารเรือของโรงเรียนพลทหารเรือที่ ๓ ในบริเวณป้อมแผลงไฟฟ้านั้นเอง ต่อมาแผนกมัธยมมีจำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้นจนอาคารเรียนเดิมไม่เพียงพอ รัฐบาลก็ไม่มียงบประมาณที่จะสร้างเพิ่มเติม แต่ด้วยปณิธานเดิมที่ท่านตั้งใจไว้ว่า จะช่วยเหลือและสนับสนุนให้ชาวพระประแดงเป็นผู้ที่มีการศึกษาดีจึงได้นำเรื่องนี้ปรึกษากับบิดาและมารดาของท่านเอง ประกอบกับบิดาและมารดาเป็นผู้สนใจในการศึกษามาตั้งแต่ต้นจึงรับจัดการสร้างอาคารเรียนให้อีกหนึ่งหลัง ให้ชื่ออาคารนั้นว่า “เรือนพงษ์เวชวิทยาทาน” เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๙ (ปัจจุบันได้รื้อถอนไปแล้วเพราะความเก่าและทรุดโทรม)

ส่วนด้านประถมศึกษาที่เช่นเดียวกัน กล่าวคืออาคารเก่าและทรุดโทรมลงมากแทบจะเรียนไม่ได้ส่วนจำนวนนักเรียนก็เพิ่มมากขึ้นทุกปี ท่านจึงดำริที่จะหาเงินสร้างอาคารใหม่ ดังนั้นตัวท่านเองกับบิดาจึงช่วยกันรับภาระออกไปพบปะกับเพื่อนฝูงและผู้มีจิตศรัทธาในการศึกษาซึ่งใช้เวลานานพอสมควรแม้จะกลับถึงบ้านมีค้ำท่านก็ได้ย้อท้อ จนกระทั่งสามารถรวบรวมเงินได้จำนวนหนึ่งซึ่งเพียงพอที่จะสร้างอาคารได้ ท่านจึงได้อำนวยการก่อสร้างด้วยตนเองจนสำเร็จและให้ชื่ออาคารหลังใหม่นี้ว่า “เรือนเอมราชฎีรังสฤษฎ์” (ใช้ชื่อ

ตามผู้ที่บริจาคเงินมากที่สุด)

เป็นเวลานานถึงห้าปีที่ท่านต้องดูแลโรงเรียนทั้งสองแผนกซึ่งอยู่ห่างไกลกันประมาณ ๖๐๐ เมตร ท่านเดินไปมาวันละหลายเที่ยวเพื่อดูแลความเรียบร้อย แต่เนื่องด้วยเป็นผู้ที่มีร่างกายแข็งแรงและมีใจรักเป็นแรงสนับสนุนการทำงานทั้งหลายจึงสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ทางกระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายให้แยกเป็นโรงเรียนหญิงและโรงเรียนชาย เรือนเอมราชภานุรังสฤษฎี จึงกลายเป็นแผนกนักเรียนหญิง และในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ จึงได้ตั้งให้เป็นโรงเรียนใหม่ขึ้นให้ชื่อว่า “โรงเรียนวิสุทธิกษัตริ”

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๑ กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายที่จะให้โรงเรียนรัฐบาลเปิดสอนเฉพาะแผนกมัธยมเท่านั้น ส่วนชั้นประถมก็ให้เป็นหน้าที่ของโรงเรียนประชาบาลหรือเอกชนจะจัดตั้งโรงเรียนเองก็ได้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล มีข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในกระทรวงฯ ท่านหนึ่งได้ขอร้องให้ท่านเปิดโรงเรียนราษฎร์ขึ้นอีกแห่งหนึ่ง ท่านเองไม่ได้ตั้งใจที่จะเป็นเจ้าของโรงเรียน จึงไม่ได้เตรียมทุนรอนไว้เพื่อการนี้ ครั้งเมื่อนายชิต รัศมีทัต ตกลงที่จะร่วมทุนด้วยตามคำชักชวนท่านจึงได้ตกลงใจตั้งโรงเรียนอำนวยการวิทย์ขึ้น โดยอาศัยศาลาวัดทรงธรรมไปพลางก่อนเพื่อให้ทันแก่การเริ่มต้นปีการศึกษา และสถานที่ที่จะสร้างก็ยังไม่ มี ในระหว่างที่โรงเรียนอำนวยการวิทย์ดำเนินการสอนไปพลางนั้น ท่านก็ได้พยายามเสาะหาสถานที่ไปด้วย จนกระทั่งทางราชพัสดุได้กรุณาให้เช่าที่ซึ่งเป็นบริเวณโรงเรียนอำนวยการวิทย์ในปัจจุบัน อาคารหลังใหม่จึงได้ก่อสร้างขึ้นและค่อย ๆ เจริญเติบโตขึ้นตามลำดับ กระทรวงศึกษาธิการเห็นว่าโรงเรียนเป็นปีกแผ่น และมีความมั่นคงทางการศึกษาจึงได้ยกฐานะให้มีศักดิ์ศรีเทียบเท่าโรงเรียนรัฐบาล เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ ต่อมานายชิต รัศมีทัต ซึ่งเป็นข้าราชการครูอยู่ในโรงเรียนมัธยมวัดทรงธรรมได้ลาออกไปสังกัดอยู่กระทรวงมหาดไทย จึงได้มอบให้ดำเนินการแต่เพียงผู้เดียว

แม้ว่าโรงเรียนอำนวยการวิทย์จะมีนักเรียนมากขึ้น มีภาระหนักมากขึ้นก็ตามท่านก็ได้ลาออกจากราชการยังคงดำรงตำแหน่งครูใหญ่อยู่เช่นเดิม และได้พยายามให้นักเรียนโรงเรียนมัธยมวัดทรงธรรมและนักเรียนโรงเรียนอำนวยการวิทย์ ทำกิจกรรมร่วมกัน ปรากฏว่านักเรียนทั้งสองโรงเรียนรักใคร่กันราวพี่กับน้อง พี่พวออาศัยกันอยู่เสมอ ครูบาอาจารย์มีแต่ความสบายใจ

ในด้านกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ เช่น กิจกรรมลูกเสือ ท่านรักเป็นชีวิตจิตใจเพราะตัวท่านเองได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดีเมื่อครั้งไปอบรมผู้กำกับลูกเสือที่พระราชวังบ้านปืน จังหวัดเพชรบุรี ได้รับเครื่องหมายเป็นรูปเสือมีปีกเรียกว่า “เสือบิน” เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ และในปี พ.ศ. ๒๔๗๙ ก็ได้เข้ารับการอบรมลูกเสือตามหลักสูตรใหม่อีก จากการทำได้อบรมมาเป็นอย่างดี ทำให้ท่านเห็นคุณประโยชน์ของกิจการลูกเสือ จึงได้นำมาฝึกให้แก่ศิษย์อย่างจริงจัง ทุกคนที่เคยได้รับการฝึกฝนมาจากท่านต่างพากันชื่นชมในความสามารถและความตั้งใจในการฝึกของท่านเป็นอย่างมาก และหลายคนในปัจจุบันที่เป็นครูได้นำมาเอาแบบอย่างของท่านไปปฏิบัติปี พ.ศ. ๒๔๘๑ ทางจังหวัดสมุทรปราการได้มีคำสั่งให้กองลูกเสือ สป.๒ ของท่านไปเข้าค่ายที่สนามกีฬาแห่งชาติ ท่านจึงเริ่มอำนวยการฝึกและลงมือฝึกด้วยตนเอง ครูทุกคนเห็นท่านลงมือฝึกเองก็เกิดความเห็นอกเห็นใจพากันให้ความร่วมมือในการฝึกอย่างเข้มแข็ง เด็กนักเรียนจะต้องอยู่พักแรมในโรงเรียนหลายวัน ผู้ปกครองและชาวบ้านต่างให้กำลังใจในการฝึก เพราะการไปอยู่ค่ายที่สนามกีฬาในครั้งนี้เป็นการแข่งขันความมีระเบียบ วินัย ของแต่ละจังหวัด ชาวบ้านจึงได้พากันนำอาหารและผลไม้จำนวนเหลือคณานับมามอบให้แม้กระทั่งไปเข้าค่ายที่สนามกีฬาแล้วก็ตาม ก็ยังพากันติดตามไปมอบให้อีก นี่ย่อมแสดงว่าท่านเป็นคนที่

มนุษย์สัมพันธ์อีกโสดหนึ่งด้วย จากความร่วมมือร่วมใจดังกล่าว ปรากฏว่าค่ายของ สป.๒ โรงเรียนทรงธรรมได้รับคำชมเชยว่ามีระเบียบวินัยดีที่สุดใน

ทางด้านการศึกษาท่านก็เห็นความสำคัญไม่น้อยไปกว่ากิจกรรมลูกเสือ ท่านให้ความร่วมมือทุกครั้งไม่เคยขาดและจะอำนวยความสะดวกเองเช่นกัน ท่านร่วมด้วยทั้งกำลังกายและกำลังทรัพย์ เอาใจใส่นักกีฬาเป็นพิเศษ วิชาโรงเรียนแต่เช้าเพื่อดูการฝึกซ้อมและจัดการเตรียมอาหารไว้ให้นักกีฬาทุกคนรู้สึกสบายซึ่งและมีกำลังใจในการฝึก พร้อมทั้งจะอุทิศตนให้เพื่อการศึกษาของโรงเรียน และในที่สุดก็เป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียงเด่นทางด้านกีฬาอีกด้วย

ในด้านการกุศลท่านมักกล่าวกับนักเรียนเสมอว่า งานการกุศลเป็นเรื่องใหญ่ทำคนเดียวย่อมไม่สำเร็จ พร้อมกับชักชวนให้นักเรียนร่วมกุศลด้วยทุกครั้งไม่ว่าจะเป็นการกุศลตามประเพณีหรือไม่ก็ตาม ประเพณีการแห่เทียนเข้าพรรษาในอำเภอพระประแดงท่านเป็นบุคคลแรกที่จัดทำขึ้น การชักชวนให้เด็กนักเรียนร่วมการกุศล ไซแต่บอกบุญให้สละเงินเท่านั้นท่านยังให้เด็กนักเรียนได้ฝึกปฏิบัติด้วยตัวเองจนกระทั่งลูกศิษย์ของท่านเข้าวัดเข้าวาได้อย่างไม่เคอะเขิน การกุศลส่วนตัวท่านก็ได้ทำไว้น้อย เช่นมอบเงินสร้างโบสถ์ให้แก่วัดคันลัดจำนวนหนึ่งแสนบาท หอประชุมวัดทรงธรรมจำนวนหนึ่งแสนบาท มอบที่ดินสายบางนาตราด ให้แก่โรงเรียนคลองปลัดเปรียงจำนวน ๓ ไร่ คิดเป็นเงินในสมัยนั้นเจ็ดแสนห้าหมื่นบาท นอกจากนี้ยังช่วยการกุศลรายย่อย ๆ อีกมากมาย

ส่วนด้านการผดุงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของท้องถิ่น แม้จะได้กล่าวถึงเป็นอันดับสุดท้าย แต่ก็ทำได้อย่างหย่อนไปกว่ากิจกรรมทางด้านอื่นไม่ ทางราชการและประชาชนได้มอบความไว้วางใจให้ท่านเป็นประธานจัดงานต่อกันมาทุกปี ไม่ว่าจะเป็งานประเพณีแข่งเรือหน้าเมืองหรือประเพณีปล่อยนกปล่อยปลาที่เป็นรู้จักกันแพร่หลายในปัจจุบันนี้ ท่านยินดีที่จะกระทำด้วยความเต็มใจแม้ว่าจะต้องใช้จ่ายเงินส่วนตัวร่วมด้วยปีละไม่น้อย ทั้งนี้ก็ด้วยความกตัญญูรู้คุณต่อบ้านเกิดเมืองนอน ดังที่ท่านเคยปรารภให้ผู้ใกล้ชิดฟังอยู่เสมอ ต่อมาเมื่ออายุท่านย่างเข้าสู่วัยชราจึงได้มอบให้ทางราชการดำเนินการต่อไป ส่วนตัวท่านได้ลาออกจากราชการเมื่ออายุได้ ๕๘ ปี ได้รับยศเป็นข้าราชการชั้นโท รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ครั้งสุดท้ายคือ จตุรตถาภรณ์ช้างเผือก

ปัจจุบันอายุท่านย่างเข้าปีที่ ๗๙ ไปไหนไม่สะดวกเหมือนแต่ก่อน แต่ก็มีความสุขในบั้นปลายของชีวิต บรรดาลูกศิษย์และผู้รู้จักมักคุ้นพากันไปเยี่ยมเยียนอยู่เสมอมิได้ขาด

ข. ทำเนียบรายนามผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด ปลัดจังหวัด และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสมุทรปราการ

๑. ทำเนียบรายนามผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรปราการ

ลำดับ	นาม	ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง
๑.	พระยาอรรคราชนารถภักดี	พ.ศ. ๒๔๑๐ - ๒๔๓๐
๒.	พระยาสมุทรบุรานุรักษ์	พ.ศ. ๒๔๓๒ - ๒๔๓๙
๓.	พระยามหาบุรุษมัย	พ.ศ. ๒๔๓๙ - ๒๔๕๐
๔.	พระยาพิพิธมนตรี	พ.ศ. ๒๔๕๐ - ๒๔๕๔
๕.	พระยาชัยวิชิตวิศิษฐ์ธรรมธาดา	พ.ศ. ๒๔๕๔ - ๒๔๕๘
๖.	พระยาวรุณฤทธิศรีสมุทรปราการ	พ.ศ. ๒๔๕๘ - ๒๔๖๘
๗.	พ.ต.อ. พระยาทรงพลภาพ	พ.ศ. ๒๔๖๘ - ๒๔๗๒
๘.	พระยากัลยาวัฒนวิศิษฐ์	พ.ศ. ๒๔๗๒ - ๒๔๗๔
๙.	พระชาติตระการ	พ.ศ. ๒๔๗๔ - ๒๔๗๖
๑๐.	ร.อ. หลวงวุฒิราษฎร์รักษา	พ.ศ. ๒๔๗๖ - ๒๔๗๘
๑๑.	หลวงจรูญประศาสน์	พ.ศ. ๒๔๗๘ - ๒๔๘๑
๑๒.	น.ท.พระประยูทธชลธี ร.น.	พ.ศ. ๒๔๘๑ - ๒๔๘๒
๑๓.	ขุนบุรีภิรมย์กิจ	พ.ศ. ๒๔๘๒ - ๒๔๘๕
๑๔.	นายปรัง พหูชนม์	พ.ศ. ๒๔๘๙ - ๒๔๙๐
๑๕.	พระบรรณศาสตร์สาธิต	พ.ศ. ๒๔๙๐ - ๒๔๙๑
๑๖.	นายลิขิต ลัดยายุทธย์	พ.ศ. ๒๔๙๑ - ๒๔๙๓
๑๗.	หลวงอรรถวิทักษ์นพจนกร	๑๙ มิถุนายน ๒๔๙๓ - ๓ เมษายน ๒๔๙๔
๑๘.	ขุนธรรมรัฐธูราธร	๓ เมษายน ๒๔๙๔ - ๑ กรกฎาคม ๒๔๙๕
๑๙.	นายเกียรติ ธนกุล	๑ กรกฎาคม ๒๔๙๕ - ๑๘ เมษายน ๒๔๙๖
๒๐.	นายสุทิน วิวัฒน์	เมษายน ๒๔๙๖ - ๑๒ เมษายน ๒๔๙๗
๒๑.	พ.ต.ท. นายราชภักดี	๑๒ เมษายน ๒๔๙๗ - ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๐
๒๒.	นายนารถ มนต์เสวี	๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๐ - ๙ ตุลาคม ๒๕๐๒
๒๓.	นายวิฑูร จักกะพาก	๙ ตุลาคม ๒๕๐๒ - ๑ ตุลาคม ๒๕๐๘
๒๔.	นายเจือ อ่ำพันธุ์	๑ ตุลาคม ๒๕๐๘ - ๑๘ สิงหาคม ๒๕๑๔
๒๕.	นายวินิจ ภูมิวุฒิสาร	๑ ตุลาคม ๒๕๑๔ - ๖ ธันวาคม ๒๕๑๔
๒๖.	ร.ต.ต.ชั้น สุวรรณทรรก	๑๕ ธันวาคม ๒๕๑๔ - ๑๐ กันยายน ๒๕๑๗
๒๗.	นายเวทย์ นิจถาวร	๙ ตุลาคม ๒๕๑๗ - ๒๖ กันยายน ๒๕๑๘
๒๘.	นายอนันต์ อนันตกุล	๑๐ ตุลาคม ๒๕๑๘ - ๔ มกราคม ๒๕๒๐

๒๙.	นายกฤษ เกตุแก้ว	๕ มกราคม ๒๕๒๐ - ๕ ตุลาคม ๒๕๒๓
๓๐.	นายธวัช มกรพงศ์	๖ ตุลาคม ๒๕๒๓ - ๑๑ ตุลาคม ๒๕๒๔
๓๑.	นายสายสิทธิ์ พรแก้ว	๑๑ ตุลาคม ๒๕๒๔ - ปัจจุบัน

๒. ทำเนียบรายนามรองผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรปราการ

ลำดับ	นาม	ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง
๑.	นายปราโมทย์ นาคล้วน	๑๓ ตุลาคม ๒๕๒๓ - ๓๐ กันยายน ๒๕๒๕
๒.	นายบุญช่วย หุตะชาติ	๑ ตุลาคม ๒๕๒๕ - ๑ พฤษภาคม ๒๕๒๖
๓.	นายไพฑูรย์ สุนทรวิภาต	๒๔ มิถุนายน ๒๕๒๖ - ปัจจุบัน

๓. ทำเนียบรายนามปลัดจังหวัดสมุทรปราการ

ลำดับ	นาม	ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง
๑.	หลวงประสิทธิ์บุรีรักษ์	พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๔๗๙
๒.	ขุนพิพัฒน์พนัฒมสุด	พ.ศ. ๒๔๘๐ - ๒๔๘๒
๓.	ขุนบุรีภิรมย์กิจ	พ.ศ. ๒๔๘๒ - ๒๔๘๓
๔.	นายสุทิน วิวัฒน์	พ.ศ. ๒๔๘๓ - ๒๔๘๔
๕.	ขุนบริหารพรพรตเขตต์	พ.ศ. ๒๔๘๔ - ๒๔๘๕
๖.	นายเพชร บุรณะวารศิริ	พ.ศ. ๒๔๘๙ - ๒๔๙๐
๗.	นายสร้าง แต่งปราณีต	๑ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๐ - ๑๙ เมษายน ๒๔๙๕
๘.	ขุนนิกรนรารักษ์	๑๙ เมษายน ๒๔๙๕ - ๕ สิงหาคม ๒๔๙๖
๙.	ร.ต.ต.ชาญ สุทธะพินธุ	๕ สิงหาคม ๒๔๙๖ - ๒๑ มิถุนายน ๒๔๙๙
๑๐.	นายชิต ทองประยูร	๒๑ มิถุนายน ๒๔๙๙ - ๑ มกราคม ๒๕๐๒
๑๑.	นายพิน บุญยปรัดยุษ	๑ มกราคม ๒๕๐๒ - ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๐๓
๑๒.	นายวินิจ ภูมิวุฒิสาร	๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๐๓ - ๑ ตุลาคม ๒๕๐๘
๑๓.	นายประเทือง สนิธิพงษ์	๑ ตุลาคม ๒๕๐๘ - ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๑
๑๔.	นายดิเรก โสตสถิตย์	๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๑ - ๓๐ เมษายน ๒๕๑๔
๑๕.	นายเฉลียว จรัสศรี	๓๐ เมษายน ๒๕๑๔ - ๑ ตุลาคม ๒๕๑๕
๑๖.	นายแสวง อินทุสุด	๑ ตุลาคม ๒๕๑๕ - ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๑๗
๑๗.	นายวิโรจน์ อัมรัตน์	๒๑ พฤษภาคม ๒๕๑๗ - ๒๑ ตุลาคม ๒๕๒๐
๑๘.	พ.ต.เฉลิม สุขุมร	๒๑ ตุลาคม ๒๕๒๐ - ๙ มกราคม ๒๕๒๔

๑๙. นายกนก ยะสารวรรณ
๒๐. นายวิเชียร เปาอินทร์

๒๖ มกราคม ๒๕๒๔ - ๑๑ ตุลาคม ๒๕๒๔
๑๑ ตุลาคม ๒๕๒๔ -

๔. ทำเนียบรายนามสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสมุทรปราการ
(พ.ศ. ๒๔๗๖ - พ.ศ. ๒๕๒๖)

ลำดับ	ชื่อ - นามสกุล	วัน เดือน ปี ที่ทำการเลือกตั้ง	พรรค
๑.	นายเขียน กาญจนพันธ์	๑๕ พฤศจิกายน ๒๔๗๖	
๒.	ขุนชำนาญอนุสาสน์	๗. พฤศจิกายน ๒๔๘๐	
๓.	นายช้ออน อำพล	๑๒ พฤศจิกายน ๒๔๘๑	
๔.	ขุนชำนาญอนุสาสน์	๖ มกราคม ๒๔๘๙	
๕.	นายดิเรก ชัยนาม	๕ สิงหาคม ๒๔๘๙	
๖.	นายอรุณ พันธุ์พัก	๒๙ มกราคม ๒๔๙๑	
๗.	นายเผด็จ ศิวะทัต	๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๔	
๘.	นายเผด็จ ศิวะทัต	๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๐	เสรีมนังคศิลา
๙.	นายสุทิน กลั้วเจริญ	๑๕ ธันวาคม ๒๕๐๐	ประชาธิปัตย์
๑๐.	นายบุญถม เย็นมะโนช	๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๒	สหประชาไทย
	นายสุทิน กลั้วเจริญ	๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๒	สหประชาไทย
๑๑.	นายสนิท กุลเจริญ	๒๖ มกราคม ๒๕๑๘	ประชาธิปัตย์
	นายสุธีร์ อัครวานิชย์	๒๖ มกราคม ๒๕๑๘	ประชาธิปัตย์
	นายวัฒนา อัครวเหม	๒๖ มกราคม ๒๕๑๘	สังคมนิยม
๑๒.	นายสนิท กุลเจริญ	๔ เมษายน ๒๕๑๙	ประชาธิปัตย์
	นายสุธีร์ อัครวานิชย์	๔ เมษายน ๒๕๑๙	ประชาธิปัตย์
	นายวัฒนา อัครวเหม	๔ เมษายน ๒๕๑๙	สังคมนิยม
๑๓.	นายวัฒนา อัครวเหม	๒๒ เมษายน ๒๕๒๒	ชาติประชาชน
	นายสนิท กุลเจริญ	๒๒ เมษายน ๒๕๒๒	ประชากรไทย
	นายสมรรค ศิริจันทร์	๒๒ เมษายน ๒๕๒๒	ประชากรไทย
๑๔.	นายสนิท กุลเจริญ	๒๖ เมษายน ๒๕๒๖	ประชากรไทย
	นายสมรรค ศิริจันทร์	๒๖ เมษายน ๒๕๒๖	ประชากรไทย
	นายวัฒนา อัครวเหม	๒๖ เมษายน ๒๕๒๖	อิสระ
	นายประเสริฐ สุขวัฒน์	๒๖ เมษายน ๒๕๒๖	อิสระ

บทที่ ๕

บทสรุป

เมืองสมุทรปราการเริ่มก่อตั้งขึ้นครั้งแรกในสมัยกรุงศรีอยุธยา รัชสมัยของพระเจ้าทรงธรรม ทั้งนี้เนื่องจากแผ่นดินปากแม่น้ำเจ้าพระยาได้งอกลงไปในทะเลทางทิศใต้ราว ๆ ใต้คลองบางปลาจอกทางฝั่งขวา และแถบตำบลบางด้วน บางนางเกรงทางฝั่งซ้าย ในปัจจุบัน แต่เดิมมาในสมัยก่อนกรุงศรีอยุธยา และในสมัยกรุงศรีอยุธยาก่อนมีการก่อตั้งเมืองสมุทรปราการ นั้นเมืองพระประแดงซึ่งเป็นอำเภอหนึ่งของสมุทรปราการในปัจจุบันได้เป็นเมืองหน้าด่านทางทิศใต้มาตลอด ครั้นเมื่อมีการสร้างเมืองสมุทรปราการเป็นหัวเมืองหน้าด่านทางใต้ เมืองพระประแดงจึงหมดความสำคัญลง และถูกยุบเมืองในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

เมืองสมุทรปราการมีชื่อปรากฏในพระราชนิพนธ์ ซึ่งตราขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๑๗๘ เวลานั้นตัวเมืองจะตั้งอยู่ที่ไหนยังไม่พบหลักฐานปรากฏแน่ชัด ในสมัยกรุงศรีอยุธยามีเหตุการณ์สำคัญหลายครั้งเกิดขึ้นที่บริเวณปากน้ำเมืองสมุทรปราการ อันได้แก่ เหตุการณ์ที่พวกฮอลันดาเลิกการค้าขายกับไทย และกลับออกไปจากกรุงศรีอยุธยาได้เอาเรือรบมาปิดปากน้ำ พวกญี่ปุ่นที่เข้ามาอยู่ในกรุงศรีอยุธยาเกิดขัดใจกับไทยจึงเกิดการต่อสู้กันและหนีลงเรือสำเภา กองทัพเรือไทยตามทันที่ปากน้ำ จึงเกิดการต่อสู้ขึ้นที่บริเวณปากน้ำ

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ มีการสร้างป้อมปราการทางฝั่งตะวันออกคือฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยา ชื่อป้อมวิหยาคม โดยที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ มีพระประสงค์จะให้เมืองพระประแดง เป็นเมืองหน้าด่านอีก ป้อมวิหยาคมจึงปรากฏอยู่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยา ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๒ มีการสร้างป้อมปราการเพิ่มเติมทางฝั่งขวาของแม่น้ำอีก ๕ ป้อม คือ ป้อมแผลงไฟฟ้า ป้อมมหาสังหาร ป้อมศัตรูพินาศ ป้อมจักรกรุด และป้อมพระจันทร์ พระอาทิตย์ และป้อมทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำ อีก ๔ ป้อม คือ ป้อมปู่เจ้าสมิงพราย ป้อมปีศาจสิง ป้อมราหูจร และป้อมวิหยาคม ป้อมเหล่านี้ซึกปักกาถึงกันตลอด

เมืองสมุทรปราการที่สร้างขึ้นในรัชสมัยพระเจ้าทรงธรรม ได้ชำรุดทรุดโทรมไปมาก ดังนั้นในสมัยรัชกาลที่ ๒ จึงมีการสถาปนาเมืองสมุทรปราการขึ้นใหม่ และเลื่อนออกไปให้ใกล้ปากน้ำมากขึ้น โดยตั้งอยู่ตรงบริเวณที่ชาวบ้าน เรียกว่า “บางเจ้าพระยา” อยู่ระหว่างปากคลองปากน้ำกับคลองมหาวงศ์ มีป้อมปราการ ๖ ป้อม คือ ป้อมประโคนชัย ป้อมนารายณ์ปราบศึก ป้อมปราการ ป้อมกายสิทธิ์ ป้อมนาคราชและป้อมผีเสื้อสมุทร ในรัชกาลที่ ๒ นี้ ทรงขนานนามเมืองพระประแดงว่า “นครเขื่อนขันธ์” ด้วย

การสร้างเมืองสมุทรปราการได้แล้วเสร็จในวันอาทิตย์ ขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๔ พ.ศ. ๒๓๖๕ มีการฝังเสาหลักเมือง ซึ่งเป็นที่ตั้งของ “ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง” ในปัจจุบัน ในระหว่างสร้างเมืองสมุทรปราการ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๒ ได้เสด็จทอดพระเนตรการสร้างเมือง ได้ทรงมีดำริให้สร้าง “พระสมุทรเจดีย์” ขึ้นบนเกาะกลางน้ำตรงท้ายป้อมผีเสื้อสมุทร

ในสมัยรัชกาลที่ ๓ ได้มีการสร้างป้อมเพิ่มเติมอีก คือ ป้อมปีกกา ป้อมตรีเพชร ป้อมคงกระพัน ป้อมปีกกาพับสมุทร และป้อมเสือซ่อนเล็บ

ในสมัยรัชกาลที่ ๔ มีการปรับปรุงการปกครองพระราชอาณาเขตจัดระเบียบการปกครองอินหัว

เมืองต่าง ๆ ให้มาขึ้นตรงต่อกระทรวงมหาดไทย ในครั้งนี้ปรากฏว่า เมืองสมุทรปราการและเมืองนครเขื่อนขันธ์ ได้รวมเข้าอยู่ในมณฑลกรุงเทพฯ ต่อมาในรัชกาลนี้ได้ทรงเปลี่ยนนาม “นครเขื่อนขันธ์” มาเป็น “เมืองพระประแดง” อีกครั้งหนึ่ง

ในสมัยรัชกาลที่ ๖ มีการยกฐานะเมืองขึ้นเป็นจังหวัด เมืองสมุทรปราการจึงกลายเป็นจังหวัดสมุทรปราการ และเมืองพระประแดงเป็นจังหวัดพระประแดง ในขณะนั้นจังหวัดสมุทรปราการประกอบด้วยอำเภอเมือง อำเภอบางเหี้ย อำเภอบางพลี และอำเภอเกาะสีชัง และจังหวัดพระประแดง ประกอบด้วย อำเภอเมือง อำเภอรามบุรณะ และอำเภอพระไวยนง

ในสมัยรัชกาลที่ ๗ มีการยุบจังหวัดและเปลี่ยนแปลงเขตต่าง ๆ จังหวัดพระประแดงจึงถูกยุบลงเป็นอำเภอหนึ่งขึ้นกับจังหวัดสมุทรปราการ ส่วนอำเภอรามบุรณะและอำเภอพระไวยนงไปขึ้นกับกรุงเทพมหานคร ในปัจจุบัน ต่อมามีการยุบจังหวัดสมุทรปราการกับจังหวัดอื่น ๆ รวมเป็นจังหวัดพระนคร - ธนบุรี และในเวลาต่อมาก็มีการจัดตั้งจังหวัดสมุทรปราการขึ้นอีกครั้งหนึ่งจนถึงปัจจุบัน ประกอบด้วยอำเภอ ๔ อำเภอ ๒ เทศบาลเมือง และ ๗ สุขาภิบาล คือ

- อำเภอเมือง อำเภอพระประแดง อำเภอบางพลี และอำเภอบางบ่อ
- เทศบาลเมืองสมุทรปราการ และเทศบาลเมืองพระประแดง
- สุขาภิบาลบางปู สุขาภิบาลสำโรงเหนือ สุขาภิบาลพระประแดง สุขาภิบาลบางพลี สุขาภิบาลบางบ่อ สุขาภิบาลคลองด่าน และสุขาภิบาลคลองสวน

จังหวัดสมุทรปราการมีพื้นที่ ๒๘๑.๘๒ ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับกรุงเทพมหานคร อ่าวไทย จังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดสมุทรสาคร ภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม เต็มไปด้วยลำคลอง

สิ่งก่อสร้างที่สำคัญ และเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดสมุทรปราการ คือ “พระสมุทรเจดีย์” หรือ “พระเจดีย์กลางน้ำ” ตั้งอยู่ตรงข้ามกับศาลากลางจังหวัดสมุทรปราการในปัจจุบัน ซึ่งจะมีการประจำปีในทุกปีโดยเริ่มงานในวันแรม ๕ ค่ำ เดือน ๑๑

นอกจากนั้นจังหวัดสมุทรปราการยังมีสถานที่ท่องเที่ยวที่ขึ้นชื่ออีกหลายแห่ง เช่นฟาร์มจระเข้สมุทรปราการ และเมืองโบราณ ซึ่งประชาชนทั้งชาวไทยและต่างประเทศได้แวะไปชมอยู่เสมอ

ส่วนป้อมปราการต่าง ๆ ได้ชำรุดทรุดโทรมลงไปเกือบหมดแล้ว ยังมีที่คงสภาพและมีการซ่อมแซมให้ดี คือ ป้อมแดงไฟฟ้า อยู่ในเขตอำเภอพระประแดงในขณะนี้

ภาคผนวก

ความสัมพันธ์ของงานรับบัวและงานนมัสการพระสมุทรเจดีย์

โดย พล.ต.วิทย์ นิ่มนวล

อดีตผู้ว่าราชการจังหวัด

เมื่อประมาณ ๔ - ๕ เดือนมาแล้ว ผู้เขียนได้อ่านวารสารเก่า ๆ เล่มหนึ่ง ชื่อฟ้าเมืองทอง ฉบับ ธันวาคม ๒๕๒๐ เรื่อง ฝรั่งชมบัว เขียน โดย ต๊ะ ท่าอิฐ ปรากฏในหน้า ๙๕ - ๙๘ แค่ว่าหัวเรื่องว่า พาฝรั่งไปดูพิธี “โยนบัว” บูชาพระที่อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ...” ทำให้ผู้เขียนเอะใจว่าทางราชการได้เปลี่ยนชื่อประเพณีอันเก่าแก่ของชาวบางพลี ซึ่งเดิมเรียกว่า “พิธีรับบัว” เป็นพิธี “โยนบัว” เสียแล้ว และไม่ทราบว่าได้เปลี่ยนกันมาแต่เมื่อใด ด้วยความมุ่งหมายอย่างไร คำว่า “โยนบัว” นี้เคยได้ยินบ่อย ๆ เพราะลูกหลานของผู้เขียนไปเที่ยวอยู่เป็นประจำ แต่ก็ไม่ได้ตั้งใจว่าจะเป็นชื่อที่ทางราชการยอมรับ นึกว่าเป็นชื่อที่เด็ก ๆ และชาวบ้านได้ไปพบเห็นออกปฏิกิริยาที่ชาวบางพลี “โยนบัว” ไปที่พระพุทธรูปปฏิมากร “หลวงพ่อดุ” ที่ชาวบางพลี นำมาแห่ในวัน “รับบัว” ซึ่งเรียกกันว่า “ชักพระ” เป็นชบวนแห่แห่นอย่างหลวงพ่อดุโสธร ที่แปดริ้ว (ฉะเชิงเทรา) จึงเรียกงานประเพณีนี้ว่า “งานโยนบัว” ตามออกปฏิกิริยา

ในฐานะที่ผู้เขียนมีกำเนิดที่อำเภอบางพลี และมีบรรพบุรุษเป็นชาวบางพลีมาหลายชั่วอายุคน จะเรียกได้ว่าเป็นผู้บุกเบิกหรือฝรั่งเรียกว่า pioneer รุ่นแรกของชาวบางพลีก็ได้ ทั้งนี้ เพราะบรรพบุรุษของผู้เขียนเป็นผู้นำท้องถิ่นมาหลายชั่วอายุคน เช่น ขุนพ่่านักชนบทอดีตนายอำเภอบางพลี ขุนภิรมณ์ประชา-ราชกูร์ อดีตกำนันตำบลบางพลีใหญ่ นายเกิด พุ่มพวง อดีตกำนันตำบลบางพลีใหม่ เมื่อสมัยก่อนกำนันไม่ได้ตำแหน่งโดยวิธีเลือกตั้ง แต่โดยวิธีแต่งตั้งจึงมีทายาทสืบต่อกันมา เมื่อทางราชการเปลี่ยนวิธีการใหม่ และประกอบกับลูกหลานรุ่นหลังเข้ามารับการศึกษามหาวิทยาลัย ได้รับการศึกษาสูงขึ้น จึงไปรับราชการกันหมดไม่มีใครสนใจในตำแหน่งผู้นำท้องถิ่น คือกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน แต่ถึงกระนั้นก็ยังมิญาติบางคนได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านอยู่จนกระทั่งปัจจุบันก็มี ผู้เขียนเองก็ต้องตั้งถิ่นที่อยู่เดิมตอนเป็นเด็กเข้าไปรับการศึกษาที่ปากน้ำ (อำเภอเมืองสมุทรปราการ) และที่กรุงเทพฯ ในที่สุดก็ไปรับราชการต่างจังหวัด จนกระทั่งเกษียณอายุราชการ นับได้ว่าเป็นเวลานานถึง ๖๐ กว่าปีมาแล้วย่อมรู้เรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับประเพณีของชาวบางพลีพอสมควร ประกอบกับได้มาศึกษาอยู่ที่โรงเรียนประจำจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งตั้งอยู่ที่ วัดกลาง (วัดกลางวรวิหาร) ซึ่งอาศัยศาลาวัด (ขณะนั้นทางราชการไม่มีอาคารเป็นเอกเทศดังเช่นทุกวันนี้) ย่อมจะรู้เห็นขนบธรรมเนียมของชาวปากน้ำที่เกี่ยวข้องกับชาวบางพลีบ้างพอสมควร จึงอยากจะใคร่ทำความเข้าใจเรื่องพิธี “โยนบัว” เรียกอย่างปัจจุบัน หรือ “รับบัว” ในอดีตนั้นเป็นมาอย่างไร แต่ไม่ทราบจะแสดงความคิดเห็นกับใครที่ไหน จึงจะทำให้ชนรุ่นหลังไม่หลงผิดในขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของชาวบางพลีอย่างแท้จริง

วันหนึ่งในต้นเดือนกันยายน ๒๕๒๖ ผู้เขียนมีโอกาสดำเนินไปพบท่านผู้ว่าราชการจังหวัด สายสิทธิพรแก้ว ได้คุยกันเรื่องงานนมัสการพระสมุทรเจดีย์กลางน้ำ (เดี๋ยวนี้ไม่ได้อยู่กลางน้ำแล้ว) จึงเรียกว่างานนมัสการพระสมุทรเจดีย์เฉย ๆ จึงนึกขึ้นได้ว่าเป็นโอกาสแล้วที่ผู้เขียนจะได้เล่าเรื่องประเพณีท้องถิ่นให้ท่านฟัง ผู้เขียนได้เล่าว่า งานนมัสการพระสมุทรเจดีย์ และงานรับบัว เดิมนี้เกี่ยวเนื่องกัน ไม่ใช่งาน “โยน-

บัว" ที่ชาวบางพลีปฏิบัติเป็นประจำเช่นทุกวันนี้ ท่านผู้ว่าท่านได้เสนอว่า ท่านจะให้เด็ก (เจ้าหน้าที่) มาอัดเทปแล้วถอดออกเป็นบทความเพื่อเผยแพร่ ผู้เขียนเห็นว่าคงจะยุ่งยากจึงรับอาสาเขียนเป็นบทความให้ ส่วนผู้อ่านจะเห็นด้วยหรือไม่โปรดพิจารณาไตร่ตรองเองก็แล้วกัน ซึ่งผู้เขียนให้หัวข้อเรื่องว่า ความสัมพันธ์ระหว่างงาน "รับบัว" และงานนมัสการพระสมุทรเจดีย์ ดังต่อไปนี้

งานรับบัว นี้จะเริ่มขึ้นเมื่อใดไม่ปรากฏ (แต่ก็หลังจากสร้างพระสมุทรเจดีย์เสร็จแล้วแน่ ๆ) ก่อนที่ผู้เขียนเกิด เมื่อผู้เขียนจำความได้ ก็เห็นประเพณีรับบัวแล้ว ผู้เขียนรู้สึกสนุกสนานกับงานนี้ด้วยอยากให้มีบ่ออยู่ ๆ แต่ ปู่ ย่า ตา ทวด บอกว่ามีบ่ออยู่ได้อย่างไร เพราะงานรับบัวนี้ชาวบางพลีมิได้กำหนดขึ้นเอง แต่เป็นคนถิ่นอื่นเป็นผู้กำหนด ด้วยความเห็นชอบของชาวบางพลี ท่านก็เล่าให้ฟังว่า คนที่มารับบัวนี้ เป็นคนแถวปากน้ำ หรือไม่กี่กนพระประแดง ถึงปีหนึ่งเขาก็นำเอาบัวที่บางพลีหนึ่ง เพื่อไปนมัสการพระสมุทรเจดีย์กลางน้ำ ซึ่งกำหนดขึ้นในวันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๑๑ ของทุกปี ชาวปากน้ำ และชาวพระประแดง และชาวบ้านใกล้เคียงที่เคารพบูชาพระสมุทรเจดีย์จะมารับเอาก่อนหน้ากำหนดวันงาน ๖ - ๗ วัน ในที่สุดชาวบางพลีก็กำหนดวันแน่นอนว่าให้มารับเอาในตอนออกพรรษา ในตอนแรกก็พอปฏิบัติกันได้ แต่ในตอนหลังดูเหมือนจะร่นเข้ามาก่อนวันออกพรรษานิดหน่อย เพราะวันออกพรรษาต่างคนก็ติดภาระการเตรียมพิธีประเพณีในการออกพรรษากันเสียหมด

เมื่อผู้เขียนยังเด็ก จำความได้ว่าเมื่อถึงกำหนดนัดชาวต่างถิ่นก็มารับบัวตามที่กำหนดนัดกันไว้ บ้านผู้เขียนอยู่ริมคลองสำโรง ห่างจากตัวอำเภอบางพลีประมาณ ๕๐๐ เมตร คือทางทิศตะวันตกของอำเภอบางพลี ประมาณ ๓ - ๔ หมู่ จะได้ยินเสียงกระຈັบ ปี่ สีซอ มาทางทิศตะวันตกตามคลองสำโรง ลักครู่หนึ่งก็ปรากฏเห็นเรือพาย ซึ่งมีฝีพายหลายคนนั่งมาเต็มลำ และในลำเรื่อนั้นมีมโหรีบรรเลงมาด้วย ส่วนมาก็เลยเข้าไปทางตัวอำเภอและมีบางลำก็หยุดพักบ้านผู้เขียน ปรากฏว่าคนในเรือ่นั้นเป็นญาติผู้ใหญ่ของผู้เขียน เป็นชาวพระประแดง ซึ่งมีถิ่นที่อยู่แถววัดท้องคุ้งบ้าง บางหญ้าแพรกบ้าง ในจังหวัดพระประแดง (บรรพบุรุษของผู้เขียนคงอพยพมาจากพระประแดง มาตั้งถิ่นที่อยู่ใหม่ที่อำเภอบางพลี) ขึ้นมาบนบ้าน มีการเลี้ยงดูกันอย่างเต็มที่ หลังจากนั้นผู้ที่เหนื่อยอ่อนก็นอนพักผ่อน หลับนอน ผู้ที่มีกำลังวังชาดีก็ลงเรือไปเที่ยวตลาดซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของตัวอำเภอบางพลี มีตลาดอยู่ ๒ ตลาดคือ ตลาดใหม่ และตลาดเก่า ขนานอยู่ตรงปากคลองบางพลี ชาวบ้านบางคนเรียกตลาดปากคลอง โดยเฉพาะตาของผู้เขียนเรียกอย่างนี้จนกระทั่งตาย เรียกสั้น ๆ ว่าไปปากคลอง ตัวตลาดเก่ามีร้านประมาณ ๑๐ ห้อง ตลาดใหม่มีอยู่ประมาณ ๒๐ ห้อง ถัดไปก็ถึงวัดหลวงพ่อโต (หรือที่บางคนเรียกว่าวัดใหญ่) ทั้งนี้ผู้มีแรงบางคนอยากไปเที่ยวต่อ เมื่อได้เวลาสมควรก็กลับมานอนบ้านผู้เขียน และนอนต่อหรือสนุกสนานต่อไปตามอรรถาศัย พอเช้าตรู่ก็ลงเรือพายไปทางทิศตะวันออก ตามลำคลองอาจจะไปเที่ยวตลาดหรือนมัสการหลวงพ่อโตก็ได้ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปปฏิมากรอันศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่วัดใหญ่ก็ได้ ผู้เขียนไม่ได้ติดตาม ประมาณพระบิดบาทกลับเราก็กลับ ตอนกลับมาจะมีผู้มอบดอกบัวให้ตามรายทาง จะไม่ให้มากให้เพียงห่อเดียว ในห่อนี้มี ๓ ดอก เป็นส่วนมากพร้อมกับมอบข้าวห่อด้วย ประเพณีรับบัวนี้เป็นที่สนุกสนานของผู้ให้และผู้รับ แต่ละคนจะยิ้มแย้มแจ่มใส โดยเฉพาะเด็กหนุ่มสาว จะเป็นผู้ให้ ส่วนคนรับก็รับด้วยความยินดี ผู้ที่ต้องการสนุก ห้อนรำ ไปตามเรือ พอสายประมาณ ๓ โมงเช้าแดดเริ่มกล้า ขบวนเรือต่างถิ่นก็จะกลับจนหมดสิ้น ทั้งความปลื้มปิติของผู้ให้ไว้เบื้องล่างที่ได้มีส่วนร่วมในการมอบดอกบัวให้ไปเป็นพุทธบูชาพระสมุทรเจดีย์ อันที่เคารพสักการะ

ของชาวสมุทรปราการ หรือจะไปร่วมการบุญการกุศลในการออกพรรษาก็ได้แล้วแต่กรณี

ประเพณีนี้เป็นอย่างนี้อยู่นานหลายปี จนผู้เขียนเข้าเรียนหนังสือที่วัดบางพลีใหญ่กลางโดยพอที่จะไปไหนได้ตามลำพัง (วัดในตำบลบางพลีใหญ่ มี ๓ วัด ในขณะนั้น คือวัดคงคาราม ปัจจุบันเป็นวัดร้าง มีเจดีย์หลงเหลือพอทราบเป็นวัดอยู่ ๒ องค์ ตรงข้ามหน้าบ้านผู้เขียน ประวัตินี้ผู้เขียนจะเล่าให้ฟังในโอกาสต่อไปว่าทำไมจึงเป็นวัดร้าง เมื่อมีโอกาสวัดบางพลีใหญ่กลางชาวบางพลีเรียกว่า วัดกลาง คืออยู่ตรงกลาง และถัดออกไปเป็นวัดใหญ่ หรือเรียกว่าวัดหลวงพ่อโต มีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบางพลีเคารพบูชา มีประวัติอัศจรรย์อย่างหลวงพ่อโสธร วัดต่าง ๆ นี้เรียงตามลำดับจากตะวันตกไปตะวันออก วัดกลาง และวัดใหญ่อยู่ฝั่งเหนือคลองลำโรง วัดคงคารามอยู่ฝั่งใต้คลองลำโรง ที่เอาเรื่องวัดขึ้นมาเล่าก็เพราะว่าวัดเข้ามาเกี่ยวกับประเพณี “โยนบัว” ในภายหลัง ประเพณีรับบัวได้เปลี่ยนแปลงไปตามลำดับ

มีคหบดีตระกูลหนึ่ง คือตระกูลโตเจริญเป็นผู้บุกเบิกให้ชาวบางพลีได้มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และนำความเจริญมาให้ชาวบางพลีในยุคนั้น กล่าวคือ ได้ขอสัมปทานตั้งโรงไฟฟ้าที่โรงสีเจริญธัญญะกิจ เพื่อแจกจ่ายให้กับชาวบางพลี และนอกจากนั้นยังตั้งโรงมหรสพขึ้น โรงหนึ่ง ณ ที่แห่งเดียวกัน ทำให้ชาวบางพลีมีที่พักผ่อนหย่อนใจในเวลาค่ำคืน มหรสพมีภาพยนตร์ และ ลิเก สลับกันเป็นประจำ ตั้งเยื้องกับวัดหลวงพ่อโต ฝั่งตรงข้ามเมื่อตลาดมีไฟฟ้า กลางคืนมีมหรสพ พวกต่างถิ่นที่มาจับบัวเมื่อมาถึงบ้านญาติ หรือบ้านที่เคยคุ้นเคย ซึ่งเคยพักอาศัยแทนที่จะหลับนอน ก็กลับไปเที่ยวตลาดหรือมหรสพที่โรงภาพยนตร์เสียเป็นส่วนมาก และอยู่กันจนรุ่งสว่าง ก็มียิ่งกว่านั้นยังมีผู้อุปถัมภ์จัดให้มีการเล่นอย่างอื่น เช่น ลำตัด หรือจำอวด เสริมขึ้นมาอีกด้วยทำให้ตลาดใหม่คึกคักในวันรับบัวยิ่งขึ้นเป็นอันมาก พุดง่ายว่า เศรษฐกิจของชาวบางพลีในวันนั้น สะพัดคึก เพราะเป็นที่ดึงดูดชาวต่างถิ่นมาเที่ยวมากขึ้น ไม่เฉพาะชาวปากน้ำ หรือชาวพระประแดงเท่านั้น ราษฎร ตามลำคลองลำโรงทางตะวันตก และทางตะวันออกก็มาเที่ยวอีกหลายตำบล ในเขตใกล้เคียง ผู้เขียนเองก็อยู่บ้านไม่ติด ไปร่วมสนุกกับเขาด้วยตามประสาเด็ก

ในตอนนั้นคนรับบัว มีใจจำกัดเฉพาะชาวปากน้ำ และชาวพระประแดงเท่านั้น ชาวคลองลำโรงตอนในเข้ามามีส่วนร่วมด้วย เมื่อรับเอาไปแล้ว คงจะเอาไปถวายพระ บูชาพระ โดยเฉพาะชาวบางพลีก็นำไปบูชาหลวงพ่อโต ชาวถิ่นอื่นก็นำไปบูชายังวัดที่เป็นถิ่นของตน พิธีการที่แทรกเข้ามาในตอนนั้นก็ดูเหมือนมีการประกวดเรือและคนในเรือหลายประเภทเป็นที่คึกครื้นยิ่ง กิจการทั้งหลายที่เกิดขึ้นจากการริเริ่มของชาวบ้านอำเภอบางพลีทั้งสิ้น

ต่อมาอีกหลายปี ผู้เขียนเข้าใจว่าเป็นความคิดริเริ่มของ นายเขียน กาญจนพันธ์ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนคนแรกของจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเป็นผู้จัดการบริษัทเดินเรือโดยสาร บริษัทแม่น้ำมอญ เดอร์โบท ซึ่งเดินในคลองลำโรง ได้นำเอาเรือของบริษัทเข้าร่วมในวันประเพณีรับบัวด้วย โดยอัญเชิญหลวงพ่อโตที่วัดใหญ่ (องค์จริง หรือจำลองไม่ทราบ) ลงเรือฉลองข้าว ตกแต่งธวัชชัยธง แล้วลากจูงด้วยเรือยนต์ของบริษัท ผู้เขียนก็อยู่บนเรือยนต์ลำนั้นด้วย ที่ผู้เขียนมีส่วนเข้าไปรู้เห็นก็เพราะบิดาของผู้เขียนทำงานในบริษัท มอญ เดอร์ โบท ในสายคลองลำโรงแล้วชักพระไปตามลำคลอง เริ่มแต่วัดใหญ่ หรือวัดหลวงพ่อ ไปวัดท้ายบ้าน (เลยวัดคงคาราม) แล้วก็กลับ องค์พระอยู่หน้าวัดในเวลาอันสมควร นำขึ้นประดิษฐานในโบสถ์ตามเดิม พิธีการนี้คงจะนำพิธีชักพระในงานวันหลวงพ่อโสธรมาใช้

ในระหว่างทางที่พระผ่านไป ชาวบ้านริมคลองก็นำดอกไม้ธูปเทียนและดอกบัว ซึ่งเป็นสัญลักษณ์

ของงานรับบัว พนมมื่อดังจิตอธิฐานเป็นพุทธบูชาแล้วก็โยนลงไปในเรื่องล่องซึ่งประดิษฐานองค์พระ ซึ่งนับว่าเป็นการให้ความสะดวกแก่ผู้มีจิตศรัทธาที่จะทำการบูชาโดยไม่ต้องไปถึงวัดหลวงพ่อโต หรือลงไปในเรื่อง

ส่วนพวกรับบัวต่างถิ่นก็คงรับบัวเช่นเดิมตามที่เคยแล้วกลับบ้านตน นาน ๆ เข้าหลายปีต่อมาคนรับบัวต่างถิ่นก็น้อยลงทุกวัน ชาวบางพลีเลยโยนบัวถวายหลวงพ่อโตลงในเรือตัวเอง ไม่ต้องไปวัดและไม่ต้องมอบดอกบัว ให้กับผู้รับไปสักการะพระสมุทระเจดีย์ประกอบกับการคมนาคมทางบกมีถนนกรุงเทพฯ - สมุทระ-ปรากฏการเกิดขึ้น ความจำเป็นทางเรือก็หมดลง ตามที่กล่าวมาข้างต้นนั้นเป็นงานประเพณีที่ชาวบ้านจัดขึ้นเองตามลำดับ เพียงขออนุญาตจากทางราชการจัดงานเท่านั้น ทางอำเภอก็อนุญาต คณะผู้ริเริ่มก็จัดกันไป ทางราชการเข้ามาจับบทบาท หรือเป็นเจ้าของงานในสมัยท่านนายอำเภอเชื่อง ศรีสนธิ ถ้าข้าพฯ จำไม่ผิด ก่อนสงครามอินโดจีน ซึ่งต่อมาภายหลังเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดหลายจังหวัด ซึ่งคงพิจารณาเห็นว่า งานนี้เป็นงานประเพณีของชาวอำเภอบางพลีเสียแล้ว และมีประชาชนต่างถิ่นเข้ามาร่วมงานเป็นจำนวนมาก งานเป็นใหญ่เพื่อให้เขตหน้าซูดตาของชาวบางพลีว่าท้องถิ่นนี้ก็มีประเพณีเป็นของตน และเพื่อให้งานดำเนินไปโดยเรียบร้อย สนุกสนานเป็นการทำบุญการกุศลประจำปี ตลอดทั้งการจัดให้มีความปลอดภัยแก่ผู้เที่ยวงาน ทางอำเภอก็เข้ามาดำเนินการจัดงานเสียเอง ส่วนจะจัดงานในกลางคืนก่อนการชกพระในตอนเช้าที่ใดนั้นก็แล้วแต่สถานที่ ผู้เขียนเคยไปเที่ยวงานนี้เสมอ และส่วนมากจัดหลังอำเภอ มีมหรสพหลายอย่าง แม้กระทั่งระบำดาหารัง ที่ผู้เขียนจำได้ก็คือผู้เขียนเป็นหนุ่ม เรื่องนี้เป็นที่ถูกต้องของคณคนหนุ่มอย่างผู้เขียน ส่วนงานนั้นคงเรียกงาน "รับบัว" ตามเดิม (ผู้เขียนเข้าใจเอาเอง เพราะบุคคลที่อยู่ในบ้านผู้เขียนเรียกอย่างนั้น) หลังจากนั้นผู้เขียนไม่เคยไปเที่ยวงานนี้อีกเลย เพราะไปรับราชการต่างจังหวัดจนปลดเกษียณกลับภูมิลำเนาเดิม ชื่องานรับบัว เปลี่ยนชื่อเป็นงานประเพณี โยนบัวไปเสียแล้ว

ประเพณีงาน "รับบัว" เดิมนั้นเกิดขึ้นจากความริเริ่มของผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาที่จะนำเอาดอกบัวของชาวอำเภอบางพลีซึ่งเต็มใจมอบให้ผู้รับ ไปบูชาหรือนมัสการพระสมุทระเจดีย์โดยเฉพาะ ตมความเป็นมาเดิม ผู้รับบัว คือชาวบ้านที่อยู่แถวปากน้ำหรือบริเวณใกล้และชาวพระประแดงไปรับจากญาติหรือผู้คุ้นเคยที่อำเภอบางพลี โดยใช้ยานพาหนะเรือ ไปเป็นพวก เป็นลำเรือ มีมโหรี หรือดนตรีอย่างอื่นที่ให้การบันเทิงประกอบไปด้วย การรับมอบ ก็เป็นการรับมอบอย่างปกติสามัญ เช่นผู้ให้และผู้รับมอบของให้แก่กัน เท่านั้นเอง แต่มอบให้ก่อนวันถึงกำหนดนมัสการพระสมุทระเจดีย์ ปัจจุบันประเพณีได้สูญหายไปแล้วอย่างน่าเสียดาย

ในการร่วมงานพระสมุทระเจดีย์นี้ ชาวบางพลีมิได้เพียงร่วมเฉพาะในการมอบดอกบัวให้ก่อนงานเท่านั้น ยังเข้ามามีส่วนร่วมในการเวียนเทียนรอบองค์พระสมุทระเจดีย์อีกด้วย โดยเฉพาะหลังจากเวียนเทียนแล้วมีการแข่งเรืออีกด้วย ที่บ้านผู้เขียนมีเรือแข่งอยู่ลำหนึ่ง ชื่อเรือ เยี่ยมสมุทระ บัดนี้ขึ้นคานไม้ผู้พงจนใช้การไม่ได้ เข้าร่วมด้วยทุกปีจนถึงสงครามอินโดจีน และยังมีเรือของตระกูลโตเจริญ ชื่อ ลำมะณี เข้าร่วมด้วยเช่นกัน เรือสองลำนี้ ทำชื่อเสียงชัชชนะมาสู่ชาวบางพลีเสมอ

ที่เล่าแต่ต้นนั้น อาจจะมีผู้สงสัยว่าที่อำเภอบางพลีมีดอกบัวพอที่มอบให้กับชาวปากน้ำและชาวพระประแดง เพียงพอหรือ เพราะในปัจจุบันถ้าท่านผู้อ่านไปอำเภอบางพลี จะไม่เห็นดอกบัวเลย เรื่องนี้เป็นเรื่องจริงถ้าเอาสถานการณ์ในปัจจุบันพิสูจน์ แต่ผู้เขียนยืนยันว่าเมื่อสมัยเด็กผู้เขียนยืนยันว่า ดอกบัว หรือดอก

บัวหลวง ที่อำเภอบางพลีมีจริง มีอยู่ตามชายคลองข้างตลิ่ง ต้นคลองลำโรงมีบ้างเล็กน้อย เพราะฤดูแล้งน้ำกร่อยเข้าได้ จะมีอย่างเพียงพอแถว ๆ ตำบลบางโหลงซึ่งติดกับตำบลบางพลีใหญ่ และถนัด ๆ ไปจนเข้าเขตอำเภอบางบ่อ ที่มีมากแถวคลองน้ำจืด ส่วนในตำบลที่ติดกับอำเภอหนองจอก อำเภอมีนบุรี เขตพระนคร และตำบลที่ติดกับจังหวัดฉะเชิงเทรานั้น ยังมีบัวหลวงปรากฏอยู่ทุกวันนี้ ส่วนอำเภอบางพลีเองมีน้อยมากจะต้องซื้อจากอำเภอปทุมธานี หรือจังหวัดฉะเชิงเทรา

ข้อพิสูจนี้อีกข้อหนึ่งที่อำเภอบางพลีมีบัวหลวง ก็คือ ที่ตำบลบางโหลง นั้น ในประวัติมีวัดหนึ่งวัดชื่อ วัดสระปทุมบัวน้อย ชื่อแสดงว่ามีบัวอยู่ตำบลบางโหลง ผู้เขียนในสมัยเด็กได้ไปพบวัดร้างวัดหนึ่งอยู่ริมคลองลำโรง ก็ยังพบว่ามีบัวอยู่บึงหนึ่งมีบัวขึ้นอยู่เต็ม วัดนี้ปัจจุบันได้บูรณะเป็นวัดถูกต้องตามกฎหมายแล้ว แต่ไม่ทราบว่ามีชื่อวัดอะไร อยู่บริเวณปากคลองบางโหลงฝั่งเหนือ นอกจากนั้นที่วัดใหญ่ หรือวัดหลวงพ่อโต หลังวัดใกล้ป่าช้า ก็มีบัวหลวงขึ้นอยู่เต็มบึง บัดนี้ไม่มีแล้ว นอกจากนั้นตามบ้านก็ปลูกบัวหลวงไว้ในบ่อก็มีแต่น้อย

สาเหตุที่ชาวปากน้ำ และชาวพระประแดง ต้องไปเอาดอกบัวจากอำเภอบางพลี ผู้เขียนสันนิษฐานว่า ที่อำเภอเมืองสมุทรปราการกิติ หรืออำเภอพระประแดงกิติ สองอำเภอนี้ไม่มีบัว เพราะน้ำเค็มขึ้นถึง ผู้เขียนอยู่ปากน้ำต้องใช้น้ำเค็มใช้สอยถึง ๖ เดือน ในเขตเทศบาลเมืองสมุทรปราการเพิ่งมาเจาะน้ำบาดาลใช้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ หน้าโรงเรียนเยียมเกษสุวรรณ (รื้อแล้วเป็นศูนย์การค้า) แต่ก็จ่ายน้ำให้ไม่ได้ทั่วถึง การปลูกบัวหลวงในเขตอำเภอเมือง และอำเภอพระประแดง คงมีน้อยเต็มที่ไม่เพียงพอ ฉะนั้นจึงต้องไปเอาดอกบัวใกล้เคียง ในคติของชาวพุทธ ดอกไม้ที่ประเสริฐในการบูชาพระ คือ ดอกบัว เมื่ออำเภอบางพลีมีบัว ก็ไปเอาที่บางพลีดีกว่า เป็นชาวสมุทรด้วยกัน และเป็นพี่น้องกันด้วย และใกล้กว่าที่อื่นด้วย

เรื่องที่ผู้เขียนเล่ามานี้ ตรงกับบทความที่ว่าด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวสมุทรปราการ ซึ่งกล่าวถึงพระสมุทรเจดีย์และงาน "รับบัว" เขียนโดย นายสังวาล แสงตะวัน ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อและนามสกุลเป็น นายสังข์ พัฒโนทัย เขียนไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ ในหนังสืออะไรจำไม่ได้เสียแล้ว ชาวปากน้ำคงเคยได้อ่าน

จากประวัติที่เคยอ่านพบและการที่ผู้เขียนได้รู้ได้เห็นด้วยตาตนเอง จึงขอยืนยันว่าประเพณีงาน "รับบัว" ของชาวบางพลี กับงานนมัสการพระสมุทรเจดีย์ เป็นงานประเพณีที่สืบเนื่องกัน และยังมีงานเวียนเทียนและแข่งเรือที่บริเวณพระสมุทรเจดีย์เป็นส่วนหนึ่งผนวกเข้ามามากด้วย

พระสมุทรเจดีย์เดิมนั้นมีน้ำล้อมรอบ เมื่อผู้เขียนศึกษาอยู่ที่ปากน้ำตอนเป็นเด็ก หาดทรายและเลนด้านหลังยื่นเกือบติดองค์พระเจดีย์แล้ว แต่เวลาน้ำขึ้น เรือยนต์ยังแล่นรอบได้ การเวียนเทียนด้วยเรือรอบองค์พระสมุทรเจดีย์จึงไม่มีปัญหา ที่จะเวียนเทียนด้วยขบวนเรือได้

ทำไมปัจจุบันจึงเรียกว่า "งานโยนบัว"

ผู้เขียนสันนิษฐานเองว่า งานโยนบัว ของชาวอำเภอปัจจุบัน กับงานรับบัว เมื่อสมัยผู้เขียนยังเด็ก มีความมุ่งหมาย และมีพฤติกรรมต่างกัน

ความมุ่งหมายของรับบัว คือผู้รับไปรับเอาจากชาวอำเภอบางพลี นำไปนมัสการองค์พระสมุทรเจดีย์ เป็นมุ่งหมายหลัก และไปเยี่ยมเยียนญาติเป็นการประจำปีอีกด้วย

พฤติกรรมของการ รับบัว มีการมอบระหว่างผู้ให้และผู้รับ ด้วยอากัปกิริยาที่ผู้มอบและผู้รับ

พึงกระทำแก่กันในลักษณะสมควรเพื่อนำดอกบัวนั้นไปเป็นพุทธบูชา ผู้ให้ในฐานะเจ้าบ้านผู้รับในฐานะที่เป็นแขก มีการปฏิบัติต่อกันตามควรแก่ขนบธรรมเนียมเช่น การต้อนรับอย่างอบอุ่น มีการเลี้ยงดู ให้มอบอาหารการกินให้ในเวลาเดินทางกลับ

ความมุ่งหมายของการโยนบัว คือ โยนบัว เพื่อบูชาองค์พระหลวงพ่อดโต พระพุทธปฏิมาอันศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพสักการะของชาวบางพลี ที่ชักพระไปตามคลองสำโรง แทนที่จะไปบูชาที่วัด

พฤติกรรมของการโยน โยนบัวไปที่องค์พระแทนบูชา เป็นพฤติกรรมที่ชาวบางพลีไม่น่าจะพึงปฏิบัติ เพราะการบูชาพระต้องกระทำด้วยความกระทำด้วยความนอบน้อมทั้งกาย วาจาใจ ในลักษณะที่สำรวม

จึงเห็นได้ว่า งานรับบัว และงานโยนบัวต่าง ๆ กัน อย่างไรก็ตาม งานรับบัวเป็นประเพณีอันดีซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นของชาวบางพลี ก็ควรรักษาเอาไว้ ไม่ควรจะนำเอาสิ่งที่เสื่อมทรามหรือแปลกปลอมมาใช้แทน และที่กักเอาเองว่านี่แหละเป็นประเพณีดั้งเดิมของชาวอำเภอบางพลี

เรื่องต่าง ๆ ที่เล่ามานี้ นับวันที่หาผู้รู้ยากยิ่งขึ้น ถ้าไม่เขียนไว้ให้อนุชนรุ่นหลังทราบ อนุชนรุ่นหลังพึงตำหนิเอาได้ว่า นี่หรือ ประเพณี โยนบัว เป็นประเพณีอันเก่าแก่ และนำไปวิพากวิจารณ์อย่างไม่เป็นคุณแก่เจ้าของท้องถิ่นเลย และทำให้ผู้พบเห็นเข้าใจผิดถึงประวัติและความมุ่งหมายเดิมเอาง่าย ๆ ดังเช่น บทความ หรือนิยายอิงประวัติของ ต๊ะ ท่าอิฐ ในหนังสือฟ้าเมืองทอง (ซึ่งผู้เขียนเรียกไม่ถูก) ฉบับกล่าวข้างต้นนั้น

ป.ล. ผู้เขียน เคยเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดฉะเชิงเทรา เวลาชักพระหลวงพ่อดโต ไม่มีการโยนบัว หรือ บูชา มายังองค์พระ ถ้าจะมีก็ต้องมอบให้เจ้าหน้าที่บนเรือประดิษฐานองค์พระที่นำหลวงพ่อดโตมาชักพระ ก็เพื่อให้ชาวต่าง ๆ ถิ่นที่มาทางเรือมากราบไหว้บูชา และจอดประดิษฐานไว้ชั่วเวลาหนึ่ง ในขณะนั้นก็จะมีการเวียนเทียนทางเรือรอบองค์พระ ผู้เขียนเคยไปทางเรือกับบิดาเมื่อยังเด็กมีการเวียนเทียนด้วยเรือที่นำไป ซึ่งในเวลานั้นคมนาคมทางบกไม่เจริญ ไปทางน้ำกันส่วนมาก เป็นภาพที่สนุกสนาน น่าดู และตื่นเต้นหวาดเสียวเพราะเรือเต็มไปหมด ปัจจุบัน การเวียนเทียนทางน้ำเกือบหมดความจำเป็น เพราะไม่มีเรือต่างถิ่น มีแต่เรือหางยาวไม่กี่ลำในท้องถิ่น แต่ที่ต้องชักพระทางเรือ ก็ถือว่าเป็นประเพณีท้องถิ่น ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดต้องพึงอยู่ในเรือที่ประดิษฐานหลวงพ่อดโตนั้นด้วย หลังจากนั้นก็อัญเชิญเข้าประดิษฐานในโบสถ์ตามเดิม เพื่อประชาชนกราบไหว้บูชา

พิมพ์ที่ วิจารณ์พิมพ์ ดิฉันนา... กรุงเทพมหานคร
โทร. 3950496-3... 73

ห้องสมุดกระทรวงมหาดไทย

029040

ประวัตินหาดไทยส่วนภูมิภาค จังหวัดสมุทรป...